

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Dictatvm Christianvm, Sive Commvnes Et Aptæ Discipvlorvm Christi Omnivm Partes

Arias Montano, Benito

Antverpiæ, 1575

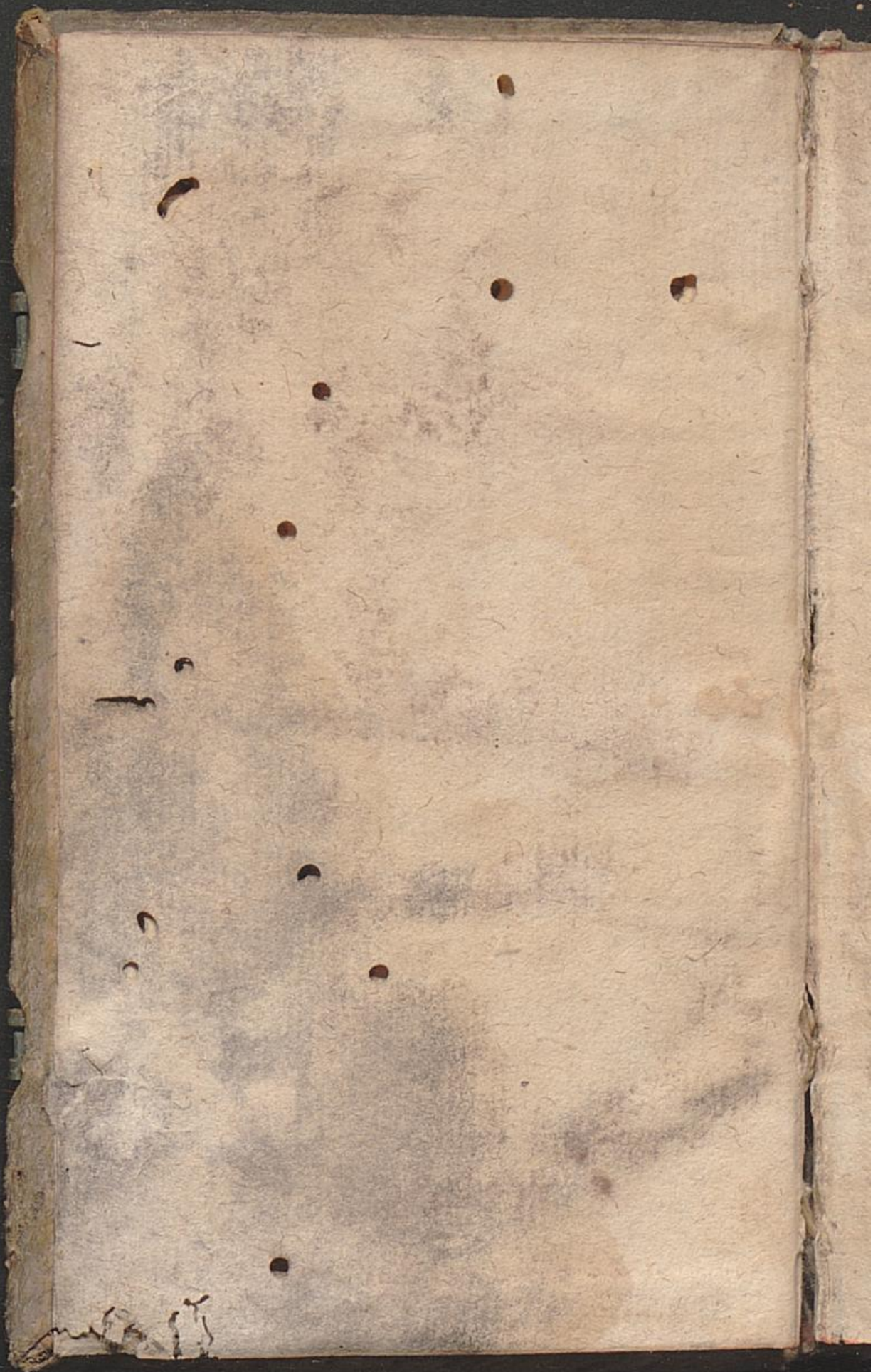
[urn:nbn:de:hbz:466:1-46650](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-46650)

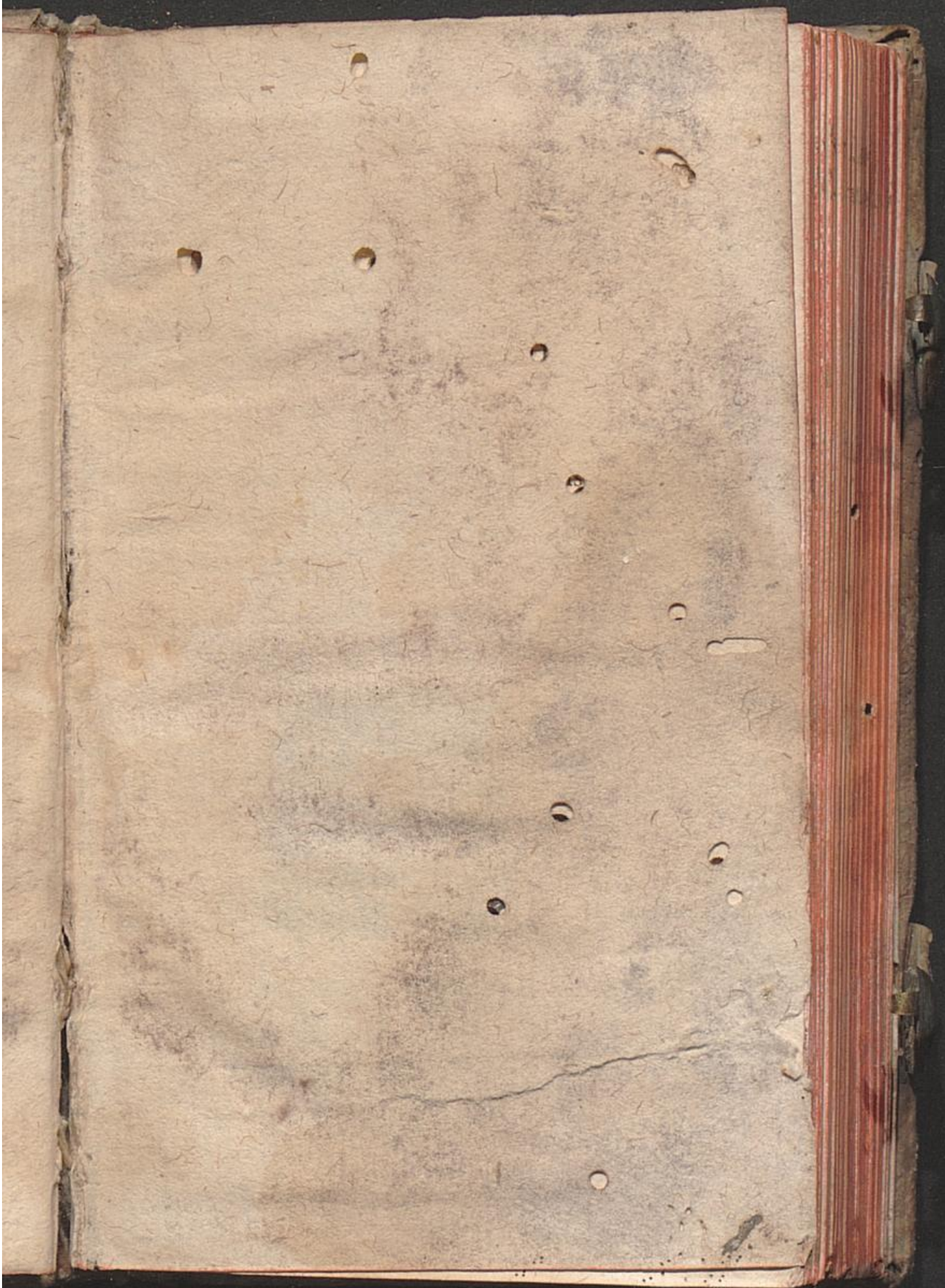

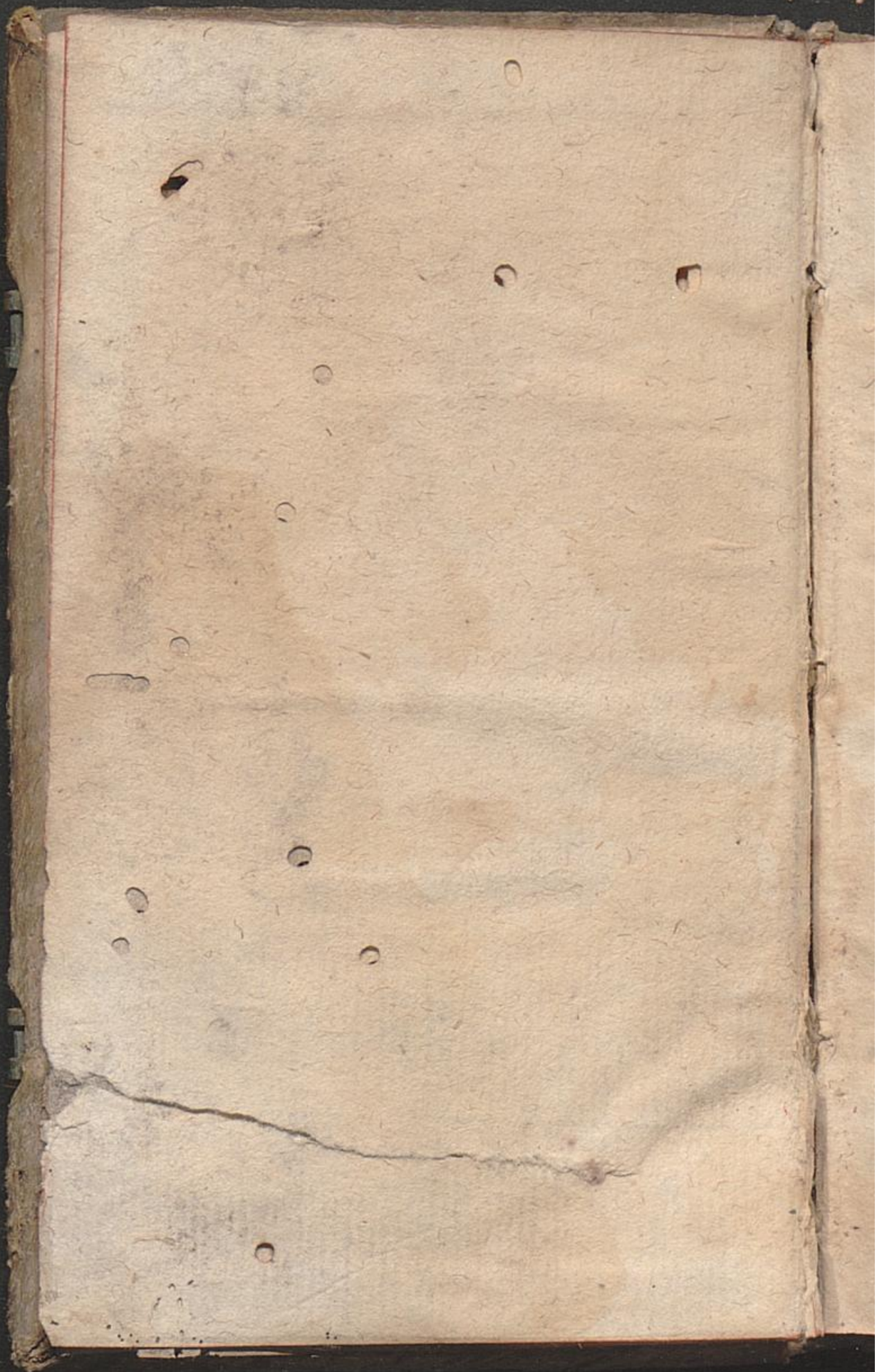
M. 2757.
A III.
45.

15

DICTATVM
CHRISTIANVM,
SIVE

COMMVNES ET APTÆ DISCIPV-
LORVM CHRISTI OMNIVM
PARTES;

Ex magistri præceptis & institutis ad pu-
illi gregis instructionem à condiscipulo
BENEDICTO ARIAMONTANO ob-
seruatis & in breuem summam collatis.

Contendite intrare per angustam portam.

Collegij Societatis JESV Paderbornæ

ANTVERPIÆ,
Ex officina Christophori Plantini,
Architypographi Regij.
M. D. LXXV.

SVMMA PRIVILEGII.

REGIS Privilegio cautum est, ne quis alius
præter Christophorum Plantinum, librum hunc,
cui titulus est, *Dictatum Christianum, &c.* intra decen-
nium imprimat, aut alibi impressum in suas ditiones
importet, venalemve habeat. qui secus faxit, pœna
fisco Regio exoluenda multabitur: vt latius in Re-
gio diplomate expressum est, Dato Bruxellæ xv.
Nouemb. anno M. D. LXXIII.

Subsig.

I. de Perre.

BENED. ARIÆ
MONTANI AD

CHRISTIANVM
lectorem

PRÆFATIO.

*V*RBULENTIS-
simam tempestatem
hanc, qua totus ferè
in orbe terrarū Chri-
stianus populus iacta-
tur, neque incertis cali signis commo-
tam, neque obscuris ex causis concita-
tam esse manifestè i cognoscunt, qui
rerum humanarum curam Deo esse,
vel ex sanctissima sacrorum librorum
disciplina, vel ex ipso vitæ rerumque
usu intelligunt, & fatentur. Nulli
enim horum dubium est, publicas re-
gnorum, populorum atque ciuitatum

A 2

cala-

calamitates Dei scelerum vindicis
 consilio ac iudicio afferri; idque ante-
 quam accidat, piis ac delectis viris ad
 iustitie diuinae commendationem, at-
 que ad hominum ipsorum correctio-
 nem prædici atque indicari; sicut scri-
 ptum est: Numquid ambulabunt duo
 „ pariter nisi conuenerit eis? Numquid
 „ rugiet leo in saltu, nisi habuerit præ-
 „ dam? Numquid dabit catulus leo-
 „ nis vocem de cubili suo, nisi aliquid
 „ apprehenderit? numquid cadet auis
 „ in laqueum terræ absque aucupe?
 „ numquid auferetur laqueus de terra
 „ antequam quid ceperit? Si clanget
 „ tuba in ciuitate, et populus non expa-
 „ uescet? si erit malum in ciuitate, quod
 „ Dominus non fecerit? Quia non fa-
 „ ciet Dominus Deus verbum, nisi re-
 „ uelauerit secretum suum ad seruos
 „ suos prophetas. Quibus verò ex caus-
 „ sis huiusmodi grauissimi rerum mo-
 tus

5
tus publicis priuatisque rebus afferan-
tur, eiusdem vatis responso expositum
est. Audite in aedibus Azo-
ti, & in aedibus terræ Aegypti; &
dicite: Congregamini super montes
Samarie, & videte insanias multas
in medio eius, & calumniam patien-
tes in penetralibus eius & nescierunt
facere rectum, dicit Dominus, the-
saurizantes iniquitatem & rapinas
in aedibus suis. Propterea hæc dicit
Dominus Deus, Tribulabitur & cir-
cuietur terra, et detrahetur ex te for-
titudo tua, & diripientur aedes tue.

Certè mihi huius in nos diuinæ a-
nimaduersionis apertissima causa est
publica & communis culpa; dum
maximam ferè Christianorum par-
tē in varias discissam sectas, diuersis
erroribus non modò captam & du-
ctam, sed etiam inflatam intelligam;
alterā verò quæ catholicæ fidei com-

munitionem & veritatis disciplinam
 profitetur, negligentem tamen colere ac
 pane peruertere videam: atque ita
 dum aliorum deprauatas mentes, a-
 liorum corruptos mores atque utri-
 usque partis dissidia, dissensiones,
 grauissimasq; inimicitias, & omnino
 peruersa studia contemplor, illud assi-
 duè mecum repeto: Dominus de celo
 22 prospexit super filios hominum, ut
 22 videat, si est intelligens aut requirens
 22 Deum: Omnes declinauerunt, simul
 22 inutiles facti sunt: non est qui fa-
 ciat bonum, non est vsque ad vnum.

Quamquam verò nec propheta
 ipse, nec prophetae sim filius; tamen
 maiores grauioresq; nobis procellas
 impendere, nisi prouideatur, prædica-
 re ausim: satis enim mihi ad hoc af-
 firmandum est, ea in terris videre ex-
 empla, quæ se Deus non absque ultio-
 ne laturum certissimis oraculis est

com-

comminatus. nam si leo rugit, quis
 non timebit? si Dominus locutus est,
 quis non prophetabit? Itaque licet
 etiam de futuris quoq. incommodis-
 simis turbinibus vaticinari ei, qui
 causas manifestas conspiciat, ex qui-
 bus temporum calamitates atque dif-
 ficultates ortum iri Deus ipse ^{Isai. 1.} ^{Deut. 32} calum
 atque terram obtestatus praedixit.
 quas autem causas ego animaduerte-
 rim, nemini obscuras esse arbitror,
 nimirum contumaciam insolentiamq.
 nostram, atque pravae sententiae im-
 probandae obstinationem; quandamq.
 velut contentione aduersus Deum in
 nos animaduertente, quam Isaias in
 populo notandam indicabat, Super quo
 percutiam vos, ultra adiacentes prava-
 ricationem? omne caput languidum, ^{Isai. 1.}
 omne cor marens, à planta pedis usq.
 ad caput non est in eo sanitas: vulnus
 & linor & plaga tumens, non est

circumligata, nec curata medicamine, nec fota oleo.

Atque utinam in hac mundi iactatione, rei familiaris ac dignitatis, splendoris & honorum mundi huius, quae tamen pretiosa habentur, iactura solum fieret, quae merito ferēda esset, atque adeo etiam fortassis optanda, cum huiusmodi impedimenta & pōdera prosperi cursus usum non raro auferant: sed illud maximum longēque grauissimum est, quod cum vnius animulae periculum omnium in nauis mercium & commeatum, aliarumque quaecumq. vehūtur, rerum damnis redimendum iure sit; tamen in huiusmodi miserrimis naufragiis innumerabiles animae demergi profundōq. absorberi conspiciantur, quae miseriae omnium humanarum maxima miseria est. Cum verò rectorum gubernatorumq. munus & officium sit

sit iactatae navis saluti consulere ope-
 ramque dare, atque in eam rem per-
 multos ex iis quorum interest, incu-
 bentes obseruem, quamquam ipse ne-
 que eam auctoritatem neque faculta-
 tem habeam, ut inter eos qui navem
 curant, prestare quicquam aliud pos-
 sim, tamē ut unus ex iis, quos in com-
 muni discrimine, non otiosos specta-
 tores, verum sedulos subleuatores,
 vel saltem studiosos deprecatores sese
 praeberē oportet, cognita mali huius
 publicae causae unde remedium peti,
 quāve potissimum ratione quari,
 quoque modo adhiberi posse crederem,
 pro persona, quam in catholica Dei
 Ecclesia libenter gero, humilitate &
 verecundia exponere, mearum par-
 tium esse existimaui, maximē cum
 opera nostra ad eos monendos iuvan-
 dosq. conferatur, qui maiora cum in-
 telligere non facile possint, commo-
 A 5 dora

diora atq. aptiora omnibus et in uni-
 uersum necessaria ac peropportuna
 minus fortasse frequenter docentur;
 quæ tamen si ignorauerint, neque sa-
 lutem obtinere, neque ea quæ altiora
 augustioraque habentur, assequi cõ-
 prehendereq. poterunt. Neque verò
 vocem orationemque nostram maio-
 ribus, doctioribus & præstantioribus
 in instituendæ humane vitæ arte vi-
 ris aut importunam aut superuaca-
 neam visum iri metuimus, immo po-
 tius confidimus, mentem studiumq.
 nostrum æquo animo attendentibus
 probatum iri, & si quid ad eorum
 munus promouendum rectè à nobis
 fuerit indicatum, boni consulendum
 atque gratè excipiendū esse speramus.
 Summi enim gubernatores in magnis
 tempestatibus nonnumquam à vecto-
 ribus quos audire non piget, utiliter
 admoneri solent. Quantum itaque
 ex

ex disciplina sacra cognitione intelleximus, ad animorum salutem ac publicam tranquillitatem à Deo impetrandam, duplicem rationem ineundam esse arbitramur; alteramque esse existimamus fidei integerrimæ ac simplicissimæ communem cum catholica Ecclesia professionem; alteram verò vitæ atque morum correctionem & compositionem; iuxta magistri nostri præcepta & instituta, quam perpetua periculorum animi deprecatio & æternæ felicitatis postulatio comitetur. Hæc si purè, sanctè ac legitimè inean-
 tur, diuinam nobis clementiam, benignitatem, misericordiam atque magnam gratiam ex promissis ipsius per Christum Dominum præstandis reconciliatura esse, spiritus sanctus per sacrum vatem pollicetur; sicut scriptum est: Confiteantur Domino opera eius, & mirabilia eius filiis hominū.

Qui

57 Qui descendunt mare in nauibus,
 58 facientes operationem in aquis mul-
 59 tis: Ipsi viderunt opera Domini, &
 60 mirabilia eius in profundo. Dixit, &
 61 stetit spiritus procelle & exaltati
 62 sunt fluctus eius. Ascendunt vsque
 63 ad celos, & descendunt vsque ad a-
 64 byssos anima eorū in malis tabesce-
 65 bat. Turbati sunt, & moti sunt sicut
 66 ebrius, & omnis sapientia eorum de-
 67 vorata est. Et clamauerunt ad Domi-
 68 nū cū tribularentur, & de neces-
 69 sitatibus eorum eduxit eos. Et statuit
 70 procellā eius in aurā, & siluerunt flu-
 71 ctus eius et latati sunt quia siluerūt:
 72 & deduxit eos in portum voluntatis
 73 eorū. Confiteantur Domino miseri-
 74 cordie eius, et mirabilia eius filiis ho-
 75 minū; et exaltēt eū in Ecclesia plebis,
 76 & in cathedra seniorū laudent eum.
 77 Quis sapiens, & custodiet hæc; &
 78 intelliget in misericordias Domini?

DICTA-

13

DICTATVM CHRI-
STIANVM.

HILOSOPHORVM CAP. 2.

omnium qui de homi-
nis natura, ingenio, &
moribus differuere, vi-
tæque humanæ præcepta tradi-
dere, propositum institutumque
fuisse videtur, summum & perfe-
ctissimum locum inuestigare ac
demonstrare; ad quem qui perue-
nisset homo, nihil ulterius quod
desideraret, habere posset: sed
optimo & præstantissimo expe-
ctandarum rerum genere vsus, per-
petua atque suauissima tranquil-
litate frueretur; cui conditioni
felicitatis siue beatitudinis nomē
impositum est. Assiduis enim ex-
perimentis perpetuoque vsu ex-
ploratum erat, eam viuendi con-
ditio-

Beatitu-
do hu-
mana.

Vulgaris
viuendi
cōditio.

ditionem, qua homines plerumque vterentur, variis curis, sollicitudinibus, laboribus atq. doloribus, animorumque perturbationibus obnoxiam, à naturæ humanæ perfectione, quiete atq. tranquillitate longè abesse; neque vlllo discrimine referre quinam, qualēsue essent homines, qui in hoc vitæ genere versarētur, summo an infimo ordine conscripti; — reges, principes, magistratus, an plebei; diuites an pauperes; valentes an infirmiores: omnes enim æstuarè & laborare, atque suæ singulos sortis poenitere manifestum erat. Quamobrem varij varia inquirere, disquirere, tētare & experiri cœperunt, vt hāc summam, puram, & communem humanis animis tranquillitatem inuenirent: verū alij aliis studiis

diis & cogitationibus affecti & perturbati, quamplurimum à scopo deducti, à via etiam veri inueniendi boni aberrauerunt: ut hi corporis voluptatum ac deliciarum, hi ciuiliū honorum vsum, alij diuitiarum cumulum, alij dolorum, nonnulli affectuum omnium carentiam summum bonum esse dicerent. atque ad suum quisque assequendum propositum & studiis & actionibus institutis sese comparauerunt; atque alios libris conscribēdis praeceptisq̃ tradendis ad idem arripiendum iter magnis promissis & suasionibus hortati induxerūt.

Verū enim uerò eorum, qui in corporis deliciis, voluptatibus, ac turpi luxu humanæ vitæ finem & summum bonum statuere; sapientiori hominum iudicio explosa

explosa sententia fuit atq. damnata; quippe quæ non modò voluptatum atque deliciarum vfu, verumetiam ipso conquirendi studio hominũ naturam belluis inferiorem, atque adeò infeliciorem, constitueret.

Aliorum autem qui humanæ vitæ perfectionem ad animorum sanitatem & virtutem præcipuè reuocarunt; quamquam in vniuersum probata summa ratio fuit; ipsa tamen rerum constituendarum distinctio, atq. viarum ad optimum consequendum finem instructio, variis errorum atque difficultatum vitiis notatæ, ac tandem inuenti veri oppositione & collatione improbatæ sunt. Siquidem nonnulli cum humanorum animorum certam originem ignorarent, Deumque auctorem

ctorem non cognoscerent; exco-
gitatam quandam virtutis perfe-
ctionem sibi confinxerunt, cuius
non tantum sacraria ipsi non pe-
netrarunt, sed neque limina, vel
illi vel illorum discipuli salutarunt:
Quidam verò quamquā Deum
humanæ naturæ summum ve-
rumque auctorem cognouissent,
non tamē certum finem & sum-
mum hominis bonum ipsum ef-
fe agnouerunt; & si maximè a-
gnoscerent, quemadmodum peti
oporteret, quemadmodum ha-
beri cōtingeret, intelligere exactè
citra ipsius Dei doctrinam non
poterant: neque etiam intelle-
ctam & cognitam sine numine
atque gratia eiusdem rectè obire
atque consequi valebant. oportuit igitur ipsum cognitum in
primis Deum fide adire atque

B

petere,

petere, doctoremq. præcipuum
& maximū sequi, qui sese suam-
que doctrinam, quibus ille po-
test & solet, arcanis diuini que
rationibus insinuaret & ostende-
ret: siue fide enim impossibile est
placere Deo. contrā verò ab istis
actum institutumque fuit, aliis
tantam humani ingenij sagacita-
ti & industriæ arrogantibus, vt
nihil à Deo petendum putaretur,
existimantibus minimè esse ele-
gantis & diligentis philosophi ad
diuinam voluntatem animos re-
uocare, desidiosæque id magis
quàm acute & indagatricis atque
naturæ rerum contēplatricis mē-
tis opus esse. Posse verò atque de-
bere hominem sua sponte eximie
virtutis conditionem inquirere,
inquisitam studiosè expetere, at-
que omni conatu, studio & exer-
citatione

citatione adire & obtinere; ob tē-
 tam verò sibi conseruare & con-
 firmare: id quod tamen quam-
 quam & sibi promississent, & pro-
 missum inquisissent; quoniam
 neque in fide fundamentum ie-
 cerant, neque diuinæ gratiæ fa-
 cultatem optauerant & postula-
 uerant; cū numquā nusquā-
 ve inuenissent; & se ipsos & eos
 qui se sequerentur discipulos mi-
 serè illuserunt: demumque non
 modò non obtento, sed nec iam
 sperato illo felicitatis vsu ad de-
 terrimum & impurissimum vitæ
 genus traducti sunt. quod Spiri-
 tus sanctus ita factum testatur &
 damnat. Hoc igitur dico & testi-
 ficor in Domino, vt iam non am- Ephes. 4
 buletis sicut & gentes ambulant
 in vanitate sensus sui, tenebris ob-
 scuratum habentes intellectum,
 alienati

alienati à vita Dei per ignorantia
 quæ est in illis, propter cæcitatem
 cordis ipsorū; qui desperantes, se-
 metipsos tradiderūt impudicitie,
 in operationē immūditæ omnis,
 in auaritiā. Rursus verò ij qui no-
 titia & cognitione Dei non care-
 bāt, verā & certā rationē habere
 noluerunt; sed ingenio suo indul-
 gere magis quàm veri simplicitati
 obtēperare studentes, vanissimas
 de diuinæ naturæ præstantia opi-
 niones, atq. de eiusdē imitatione
 falsissimas & pestiferas persuasio-
 nes disseminauere; atque vnā secū
 maximā hominum partē in frau-
 dem atque errorem primū, de-
 inde verò in exitium detruferūt;
 Rom. 1. sicut scriptum est: Reuelatur ira
 „ Dei de cælo super omnem im-
 „ pietatem & iniustitiam hominū
 „ eorum, qui veritatem Dei in in-
 iustitia

iustitia detinent. Quia quod no-
tum est Dei manifestum est in il-
lis, Deus enim illis manifestauit.
Inuisibilia enim ipsius à creatura
mundi per ea quæ facta sunt, in-
tellecta conspiciuntur: sempiter-
na quoque eius virtus & diuini-
tas, ita ut sint inexcusabiles. Quia
cùm cognouissent Deum, non
sicut Deum glorificauerunt, aut
gratias egerunt, sed euanuerunt
in cogitationibus suis, & obscu-
ratum est insipiens cor eorū. Dicētes
enim se esse sapiētes, stulti facti
sunt. Et mutauerunt gloriam in-
corruptibilis Dei in similitudinē
imaginis corruptibilis hominis, &
volucrū, & quadrupedū, & serpē-
tiū. (Propter quod tradidit illos
Deus in desideria cordis eorū, in
immunditiā, ut cōtumeliis afficiāt
corpora sua in semetipsis.) Qui

„ cōmutauerunt gloriā Dei in mē-
 „ daciū, & coluerunt & seruiuerunt
 „ creaturæ potius quā creatori, qui
 est benedictus in sæcula. Igitur
 hominum doctrina quę cum Dei
 fide nihil commune habuit, vel
 quæ à Dei notitia in vanitates &
 infanias falsas degenerauit, hu-
 manā beatitudinem neque re-
 ctè definire, neque aptè indicare,
 neque demum exhibere & tra-
 dere potuit. Sola verò ea quæ ex
 Dei consilio atque verbo exposi-
 ta ac tradita doctrina est, id quod
 est pollicita, ipsius auctoris bene-
 ficio efficere valuit atque præsta-
 re iis, qui se veros & legitimos ei
 discipulos præberent. Quamob-
 rem scriptum est: Narrauerunt
 psal. 118 mihi iniqui fabulationes, sed non
 ut lex tua; omnia mandata tua
 æquitas.

Mani-

Manifestum autem & quàm plurimis testimoniis comprobatum est, eam doctrinam, quæ verbo Dei conitat, suis veris & studiosis discipulis atque cultoribus id præstitisse & exhibuisse quod promiserat, & præstituram sese prædixerat; idemque perpetuò præstare posse, atque ad eò re ipsa præstare iis, qui sese dignos probandosque discipulos ipsi præbuerint. Pollicita autem fuerat doctrina hæc animorum salutem atque felicitatem summam, regni que cælestis hereditatem per filium Dei in terras mittendum efficiendam, expediendam, atque impertiendam cum certo Spiritus sancti pignore, qui in animos discipulorum illapsus, & tãquam hereditatis arrhabonem sese insinuaret. & præberet, benedictio-

B 4 numque

numque cælestium, atque diuinorum donorum vsum admirabili beneficio exhiberet; id quod factum præstitumque à Deo, atque ab ipsis obtentum discipulis, idem Spiritus sanctus asseuerat.

2. Pet. 1. Simon Petrus seruus & Apostolus Iesu Christi iis qui coæqualem nobiscum sortiti sunt fidem in iustitia Dei nostri & saluatoris Iesu Christi: Gratia vobis & pax adimpleatur in cognitione Dei & Christi Iesu Domini nostri: quomodo omnia nobis diuinæ virtutis suæ, quæ ad vitam & pietatem donata sunt, per cognitionem eius, qui vocauit nos propria gloria & virtute: per quem maxima & pretiosa nobis promissa donauit, vt per hæc efficiamini diuinæ consortes naturæ, fugientes eius, quæ in mundo est, concupiscentiæ

tia corruptionem. Idem etiam
Apostolus Paulus exhibitum &
præstitum testatur, eodem loco,
in quo de doctrina gentium va-
nitate, atque de Christianæ disci-
plinæ veritate & fructu differit.

Vos autē non ita didicistis Chri-
stum, si tamen illum audistis, &
in ipso edocti estis, sicut est veri-
tas in Iesu, deponere vos secun-
dum pristinam conuersationem
veterem hominem, qui corrup-
pitur secundum desideria erroris.
Renouamini autem spiritu men-
tis vestræ, & induite nouum ho-
minem, qui secundum Deum
creatus est in iustitia & sanctitate
veritatis. Vos estis filij propheta-
rum & testamenti, quod dispo-
suit Deus ad patres nostros, dicēs
ad Abraham: Et in semine tuo
benedicentur omnes familie ter-

Ephes. 4.

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

„ræ. vobis primum Deus suscitans
 „filium suum misit eum benedi-
 „centem vobis, vt conuertat se v-
 „nusquisque à nequitia sua.

Atque conditio illa, quam ve-
 ri & studiosi Christianæ doctrinæ
 discipuli Dei munere atque do-
 no assequuntur; longè dignior,
 illustrior, amplior, opulentior, lō-
 gè denique beatior est, quàm vel
 humano ingenio, atque philoso-
 phico iudicio, aut etiam morta-
 lis cuiuspiam studio definiri, atq.
 adeò quàm cognosci aut capi pos-
 sit, nisi ab iis quibus ex diuino be-
 neficio contigerit; s. s. E. Neque
 Isai. 64. 1. Cor. 2. oculus vidit, neque auris audiuit,
 „neque in cor hominis ascendit,
 „quæ præparauit Deus iis qui dili-
 „gunt illum. Nobis autem reuela-
 uit Deus per spiritum suum. Spi-
 ritus enim omnia scrutatur, etiā
 pro-

profunda Dei. Quis enim homi-
nū scit, quæ sunt hominis, nisi spi-
ritus hominis, qui in ipso est; ita &
quæ Dei sunt, nemo cognouit ni-
si spiritus Dei. Potest quidē cōdi-
tio hæc aliquo modo vel verbis,
vel scripto depingi, siue describi:
id quod à nobis opportuno loco
ac tēpore Deo suggerēte præsta-
bitur. verū eiusmodi pictura atq.
descriptio umbræ cuiusdam ma-
gis, quàm viuæ & expressæ imagi-
nis vsum præbere poterit; neque
enim omnis omnino huius ma-
ximi solidissimi quæque boni mensu-
ra communibus & hominum
sermone vulgatis verbis æquari
potest, neque animis etiam tene-
ri, nisi iis qui spiritu ipso sancto
aucti, promoti, & amplificati, at-
que ad hanc cognoscendam con-
tinendamque rem habiles fue-
rint

rint effecti. Huius rei gratia, in-
^{Ephes}quit Apostolus, flecto genua
" mea ad patrem Domini nostri
" Iesu Christi, ex quo omnis pater-
" nitas in cælo & in terra nomina-
" tur, vt det vobis secundum diui-
" tias gloriæ suæ virtute corro-
" borari per spiritum eius in inte-
" riori homine, Christum habitare
" per fidem in cordibus vestris, in
" charitate radicati & fundati, vt
" possitis comprehendere cum o-
" mnibus sanctis, quæ sit latitudo
" & longitudo, & sublimitas &
" profundum. Scire etiam supere-
" minentem scientiæ charitatem
" Christi, vt impleamini in om-
" nem plenitudinem Dei.

Quamquam verò Christianæ
huius doctrinæ discipulus cogno-
scere initio atque percipere non
possit quanta sit promissæ sibi
fortis

fortis magnitudo atque præstantia, donec eam diuino dono ac beneficio obtinuerit; non ideo tamen ipsius doni atque beneficij dignitas & amplitudo minor est, aut erit, vel defraudatione aliqua deteretur; quippe huius doctrinæ auctor veracissimus, id quod pollicitus est, quamquam discipulis initio ignotum, plenissimè & cumulatissimè præstabit, omnibusque numeris & partibus absolutum præbebit, utpote qui vltro libens benigneque promiserit, & alienorum bonorum minimè egeat, neque suis impertiendis donis pauperior fiat; sed quo magis miseretur, pluraque impartitur, eò se ditiores & locupletiores ostendat, misericordiæque suæ copiam numquam exhauriendam demonstret. s. s. e.

Idem

Rom. 10

Idem Dominus omnium, diues
 in omnes qui inuocant illū. Siue
 igitur diuinæ disciplinæ præmiū
 discipulis ipsis plēnē notum sit,
 siue minus apertē cognoscatur;
 non idē tamen iis qui legitimē,
 purē, & sanctē quæsierint, vel
 opportuno tempore negabitur,
 vel minus amplum & plenum
 quā ipſius rei diuina ratio, &
 promittentis maiestas, auctori-
 tas, & liberalitas postulat, contin-
 get. s. s. e. Quia sicut exaltantur
 „ cæli à terra, sic exaltatæ sunt viæ
 „ meæ à viis vestris, & cogitationes
 „ meæ à cogitationibus vestris: &
 „ quomodo descendit imber & ros
 „ de cælo, & illuc vltra non reuer-
 „ titur, sed inebriat terram, & in-
 „ fundit eam, & germinare eam fa-
 „ cit, & dat semen ferenti, & pa-
 „ nem comedenti: Sic erit verbum
 meum

meum quod egreditur de ore
 meo, non reuertetur ad me va-
 cuum, sed faciet quęcumque vo-
 lui, & prosperabitur in iis ad quę
 misi illud. Quia in lætitia egre-
 diemini, & in pace deducemini:
 montes & colles cantabunt co-
 ram vobis laudem, & omnia lig-
 na regionis plaudent manu. Pro
 saluunca ascendet abies, & pro vr-
 tica crescet myrtus; & erit Domi-
 nus nominatus in signum æter-
 num, quod non auferetur. Hu-
 ius rei argumentum manifestissi-
 mum cōstat in Abrahamo, quem
 quondam Deus à gentium do-
 ctrina & moribus separatū &
 selectū, eorum, qui veram hanc
 disciplinam accipere & colere
 voluerint, exemplum probatissi-
 mum statuit; is autē cū terre-
 nę hereditatis promissum à Deo
 factum

factum firma fide accepisset, non
 protinus quantum terre spatium
 sibi promitteretur cognouit; at-
 que id vt cognoceret, non tam
 ad se quàm ad promittentem
 Deum pertinere existimauit: sa-
 tis autem sibi esse duxit promif-
 sis pendere eius qui ditissimus es-
 set, & quæ vltro polliceretur, op-
 timè posset, benignissimeque
 præstare vellet. ille ergo audito
 promisso fidem habens, præcepto
 sibi proposito paruit, & disciplinæ
 legibus obtemperauit. s. s. E.
 Gen. 12. Dixit autem Dominus ad Abra-
 „ ham. Egredere de terra tua, &
 „ de cognatione tua, & de domo
 „ patris tui; & veni in terram quam
 „ monstraui tibi. Faciamque te
 „ in gentem magnam, & benedi-
 „ cam tibi, & magnificabo nomen
 „ tuum, erisque benedictus: bene-
 dicam

dicam benedicentibus tibi, & ma-
 ledicam maledicentibus tibi; at-
 que in te benedicentur vniuersæ
 cognationes terræ. Egressus est
 itaque Abraham, sicut præcepe-
 rat ei Dominus, quamquam nec
 locum quò tēderet nouisset, nec
 quàm amplum possessurus esset,
 intelligeret. id quod obseruans
 Apostolus declarauit: Fide qui
 vocatur Abraham, obediuit in
 locum exire quem accepturus e-
 rat in hereditatem, & exiit ne-
 sciens quò iret: fides maximè
 promittētis verbo qui plura præ-
 stare posset & vellet, quàm vel
 ipse petere vel intelligere valeret:
 tantumque suarum partium esse
 existimauit parere & obedire ei,
 cui se discipulum tradiderat, pro-
 mittenti hereditatem opportuno
 tempore sibi indicandam, & am-
 plissimam

Heb. 12.

C

plissimam

plissimam ostendendam: id quod
euentus ipse demonstraui. Nam
postquam Abraham in suscepta
disciplina profectum non medio-
crem fecerat, à Deo, cui sese in-
stituendum tradiderat, voca-
tus, & terrenæ hereditatis am-
plitudinem, & cælestium dono-
rum, quæ illa imagine significa-
bantur, admirabilem rationem
edoctus est; sicut scriptum est:

Gen. 13. Dixitque Dominus ad Abra-
ham, postquam diuisus est ab eo
Lot: Leua oculos tuos in dire-
ctum; & vide à loco in quo nunc
es ad Aquilonem & Meridiem,
ad Orientem & Occidentem.
Omnem terram quam conspi-
cis, tibi dabo, & semini tuo us-
que in sempiternum; faciamque
semen tuum sicut puluerem ter-
ra.

ra. Si quis potest hominum nu-
merare puluerem terræ, semen
queque tuum numerare pote-
rit. Surge ergo, & perambula
terram in longitudine & in lati-
tudine sua, quia tibi daturus sum
eam.

Quamobrem cum nemini
dubium esse possit, quin ea
quæ promissa à Deo sunt, ple-
niùs & cumulatiùs quàm is qui
accepturus est cogitare aut o-
ptare possit, præstentur; disci-
puli boni atque probandi offi-
cium erit, impositas sibi partes
studiosè suscipere & diligenter
agere, & donorum atque be-
neficiorum ipsorum æstimatio-
nem ei cui instituendum & gu-
bernandum sese tradidit, relin-
quere, Deo optimo maximo, effi-
cacif-

cacissimo & misericordiarum ditissimo cælesti patri, qui pluit super iustos & iniustos, qui spiritum bonum se petentibus daturum sese recepit verbis filij sui, in quo locutus est nobis, & maxima nobis promissa obtulit. Nam si ea quæ multifariam multisque modis olim ille patribus in prophetis locutus atque pollicitus est, benignissime præstitit; & qui per Angelos dictus est sermo factus est firmus; quomodo nobis quidquam subducetur aut negabitur ex iis quæ per hunc voluntatis suæ interpretem & expeditorem, atque misericordiæ & gratiæ dispensatorem benignissimum promissa sunt, sicut vnus ex illis probatissimis discipulis suo & aliorum experimento & usu agnitum, Deo quæ acceptum referens testatus est:

Quid

Heb. i.

Quid ergo dicemus ad hæc, Si
 Deus pro nobis, quis contra nos?
 qui etiam proprio filio suo nõ pe-
 percit, sed pro nobis omnibus tra-
 didit illũ: quomodo nõ etiã cum
 illo omnia donauit? itaq. quod ad
 promittentẽ attinet, nihil omni-
 no dubitationis est, nihil impedi-
 mēti, quo minus ea quæ promissa
 sunt cumulatius præstentur: Mē-
 sura bonã & confertã & coagita-
 tã & superfluentẽ dabunt in sinũ
 vestrũ. atque hæc Christianæ do-
 ctinæ veritatis assertio ex parte
 ipsius doctrinæ perpetuò consta-
 bit secundum fidem electorum
 Dei & agnitionem veritatis, quæ
 secundum pietatem est, in spem
 vitæ æternæ, quam promisit qui
 non mentitur Deus, ante tempo-
 ra sæcularia; manifestauit autem
 temporibus suis. Abrahæ namq.

Lucæ 6.

Tit.

Heb. 6.

» promittens Deus, quoniam ne-
» minem habuit per quem iuraret
» maiorem; iurauit per semetipsum
» dicens: Nisi benedicens benedi-
» cam te, & multiplicans multipli-
» cabo te. Et sic longanimiter ferēs
» adeptus est repromissionem. Ho-
» mines enim per maiorem sui iu-
» rant; & omnis controuersia co-
» rum finis ad confirmationem est
» iuramentum, in quo abundan-
» tius volens Deus ostendere polli-
» citationis heredibus immobilita-
» tem consilij sui, interposuit iusiur-
» randum, vt per duas res immo-
» biles, quibus impossibile est men-
» tiri Deum, fortissimum solatium
» habeamus, qui confugimus ad
» tenendam propositam spē, quam
» sicut anchoram habemus animæ
» tutam ac firmam, & incedentem
» vsque ad interiora velaminis, vbi
præcur-

præcursor pro nobis introiit Iesus,
 secundum ordinẽ Melchisedec
 pontifex factus in æternum.

Superest igitur, id quod nostri
 in hoc opusculo instituti est, vt
 partes ipsas discipulis sumendas
 & agendas doceamus, easque præ-
 cipuè, quas omnium ordinũ & æta-
 tũ, omnium cõditionũ cõmunes ef-
 se intellexerimus, & sine quibus
 probãda disciplinæ & discipulorũ
 ratio cõstare nõ potest. Siue igitur
 rex, siue sacerdos, siue princeps, si-
 ue minister, siue priuatus, siue di-
 ues, siue pauper, siue seruus, siue
 liber, siue pater, siue filius, siue vir,
 siue femina, siue iuuenis, siue
 adulta ætate, siue senex, siue mer-
 cator, siue artifex, siue miles, siue
 agricola, siue doctus, siue indoctus
 sit, modò discipulum sese profi-
 teatur & esse velit doctrinæ huius

Christianæ, modò in Ecclesiam catholicam, extra quam non est salus, nomen suum dederit, quam discipuli nomine personam sustineat, & quemadmodum tenere, gerere, & tueri debeat, ex ipsius magistri Spiritus sancti præceptis & institutis discat, nobis referentibus, qui, cum in eadem schola versemur, ea quæ à præceptore dictata sunt, non tamquam magistri, sed tamquam condiscipuli, reddimus, & assidentium adstantiumque præsentì coronæ recitamus; bonique consulat, si quid forsitan retulerimus quod pro sæculi nostri moribus & opinionibus durius videatur, neque in priuati cuiuspiam capitis reprehensionem quidquam à nobis dictum interpretetur; sed fidelis esse existimet famuli atque ministri

ministri officium, Domini voluntatem propria ipsius oratione conferre suis declarare & exponere: qua quicumque propter conscientiam aut timorem, aut veri inscientiam premi sibi ipsi videatur, is non doctrinae & praeceptis, quae aequissima sanctissimaque sunt, non referenti conseruo, sed sibi ipsi irascatur oportet; quippe qui hanc disciplinam cum professus fuerit, non iis legibus & conditionibus suscepit, quae constantes, aeternae, communesque sunt; neque ad hoc latae & editae, ut pro singulorum consilio, studio, libidine, aut voto mutantur, sed ad sui observationem & cultum, omnia quibus hoc impediri potest, consilia, studia, vota, acta atque facta mutari iubeant; s. s. e. Nolite putare, quoniam veni solvere

Matth. 5

C s legem

„ legem aut prophetas : non veni
„ soluere, sed adimplere. Hoc est
efficere, vt qui mihi credunt,
purè, sanctè atque legitimè ob-
„ seruantes adimpleant. Amen quip-
„ pe dico vobis, donec transeat cæ-
„ lum & terra, iota vnum aut vnus
„ apex non præteribit de lege, do-
„ nec omnia fiant. Qui ergo solue-
„ rit vnum de mandatis his mini-
„ mis, & docuerit sic homines, mi-
„ nimus vocabitur in regno cælo-
„ rum: qui autem fecerit & docue-
„ rit, hic magnus vocabitur in re-
„ gno cælorum. Dico enim vobis,
„ Nisi abundauerit iustitia vestra
„ plusquàm Scribarũ & Pharisæo-
„ rum, non intrabitis in regnum
„ cælorum. Quòd si cælorum ad-
„ itus negatus est iis, quorum iusti-
tia atque legis præceptorum Dei
obseruatio præstantior non fuerit
quàm

quàm Scribarum & Pharifæorū,
non malorum & hypocritarum,
fed bonorum Scribarum & Pha-
rifæorum, qui legis custodiendæ
studio magis excellere videban-
tur: quid fiet ei qui iustitiæ ratio-
nes conseruis & condiscipulis suis
expositurus hominum vel odio
vel gratia interuerterit, mutaue-
rit, celauerit, vel dissimulauerit,
vel alio modo soluerit, & docue-
rit sic? nimirum minimus voca-
bitur in regno cælorum, & indi-
gnus qui in illam societatem &
cōmunionem admittatur regni,
in quo omnes qui sunt, reges &
magni appellantur. esse autem
regem, & esse minimum, alterum
cum altero pugnat; vnde conse-
quitur idem esse in regno cælorū
minimum atque nullum; nullus
enim mandatorum Dei solutor,
&

& qui solui mandata docuerit,
in regnum cælorum intrabit;
sed ij tantum intrabunt, quo-
rum iustitia plusquam Scriba-
rum & Phariseorum abundaue-
rit. & alio in loco: Non audito-
res tantum, sed factores legis
iustificabuntur apud Deum.

Igitur quidquid in disciplinæ no-
bis traditæ præceptis & institutis
atque sententiis referendis angu-
stius cuiusvis visum fuerit, quam
ut salua propria ipsius sententiæ
vel cupiditatis vel opinionis ma-
gnitudine subiri possit, idem si ve-
lit ad vitam ingredi, sibi persua-
deat, neque viam à Deo semel iam
munitam mutandam, dilatan-
damve esse, neque portam illam
angustam priuata cuiusquæ causa
fore amplificandam; oportereque
se tenuem, humilem, pauperem-
que

que spiritu præbere, & contendere intrare per angustam portam, atque ingredi per arctam viam; cuius difficultas omnis duabus rebus superabitur, vero doctrinæ amore, & diuini auxilij gratia exoptata & postulata, quæ nemini deerit volenti hanc disciplinam legitimè atque studiosè subire.

Propè enim est Dominus omni-
bus inuocantibus eum, omnibus
inuocantibus eum in veritate.

Voluntatem timentium se faciet,
& deprecationem eorum exau-
diet; vt saluos faciat eos, intelli-
gatque dulcissimas & latissimas
videri vias Domini iis, qui tam-
quam aduenæ & peregrini à car-
nalibus desideriis, quæ militant
aduersus animam, abstinentes, &
abalienati, & spiritu pauperes ef-
fecti, sanctum hoc iter suscipiunt

&

Ps. 118 & ingrediuntur; s. s. e. Et ambu-
 labam in latitudinem, quia man-
 data exquisivi, & loquebar de te-
 stimoniis tuis in cōspectu regum,
 & non confundebar: & medita-
 bar in mandatis tuis, quæ dilexi.
 Et leuavi manus meas ad man-
 data tua, quæ dilexi; & exercebor
 in iustificationibus tuis.

Scimus pios & sanæ mentis ho-
 mines condiscipulum suum libe-
 ter audituros, rationemque ha-
 bituros non orationis vel scientiæ
 dicentis, sed sententiarum ex ore
 Dei viuentis profectarum, qua-
 rum certam, constantem, ratam,
 sanctam, atque maximam aucto-
 ritatem esse Ecclesia omnis asse-
 uerat, communem etiam & pu-
 blicam, ad omnesque pertinen-
 tem agnoscit; atque æquo animo
 laturos confidimus, quidquid à
 nobis

nobis dicatur quod nostrorum
temporum mores notare fortasse
possit ; illud sibi persuadentes,
pietatem, simplicitatemq. Chri-
stianam, virtutem & probitatem
semper valere, ab omniq. repre-
hensione exceptam esse, tum suo
ipsarum virtutū iure, tum etiam
consilio institutoq. nostro; quip-
pe qui pios omnes & probos etiā
ignotos vehementer amemus;
neque vllum etiam eorum oderi-
mus, qui à veritate atque virtute
Christiana desciverint, aut dege-
nerauerint, sed omnes resipiscere,
& in Christo Iesu seruari cupia-
mus: atque ideò certi ac recti ad-
moneamus officij; eos verò qui
sapientiores sunt atq. nobis mo-
nitoribus non egent, benignè in-
dultos nostro erga publicam &
communem hominum salutem
studio

studio atque officio; qui, cum insipientes simus, & sapientibus nihil conferre ad ipsorum informationem valeamus, tamen insipientioribus atque nostrę fortis hominibus, quidquid utilis ministerij præstare possumus, debeamus. Constabit autem omnis admonitionis nostrę ratio sacrorum utriusque testamenti oraculorum apertis sententiis, quorum tantum pondus est, ut neque humana scientia depelli, neque aduersarij ingenij arte & calliditate eleuari possit; atque hoc pacto & iis prodesse poterimus, qui nihil nisi ex sacris libris productum in disputationem adferri patiuntur; & iis adiumento erimus, qui veritatem vndique collatam, amplectendam recte censent: utrisque enim studio officioque nostro inservire

seruire volumus, non ea afferentes omnia quæ possemus, sed ea tantum quæ omnibus prodesse, & nemini obesse posse existimabimus.

Duo igitur in vniuersum, præcipua Christianæ disciplinæ capita sunt, quæ vnumquemque discipulum tenere, atq. certo officio præstare exercereq. oporteat. Alterum est diuinis effatis atque promissis credere, quorum auctoritas certis signis & apertis testimoniis constat. Signa autem neque hoc tempore necessaria sunt, neque etiam exiguntur, neque exigere decet; utpote quæ iam olim visa, probata, identidemq. repetita & confirmata, atque ab vniuersali Dei ecclesia excepta fuerunt: de his enim scriptum est: Deut. 32.
Memento dierum antiquorum, cc
D cogita

» cogita generationes singulas; in-
» terroga patrem tuum, & annun-
» tiabit tibi; maiores tuos, & dicet
» tibi. Quamobrem neque dubi-
tandum iam neque ambigendū,
quid nam aut quatenus credere
diuinis effatis oporteat; id enim
totum in certa capita, quæ arti-
culi vocantur, redactum ab Ec-
clesia, discendum ediscendumq.
proponitur, & ad Apostolorum
symbolum refertur; in quo diui-
na effata atq. promissa mira bre-
uitate continentur; & à sanctis,
piis, ac sapientibus viris exposita
variis libris & voluminibus quā-
plurimis constant; eorumque ex-
positio Tridentini concilij aucto-
ritate, atque ecclesiasticorum mi-
nistrorum præstanti opera in bre-
ue atque perspicuum compen-
dium doctissimè redacta est. Ne-
que

que verò hoc loco nobis ad eos qui non credunt, sermo est; sed ad eos qui credant, vel qui credere sese profitentur verbis & effatis atque promissis Dei in suam ipsorum salutem, neque miraculis indigere se fatentur, neque dubitatione aliqua detineri salutis à Deo in terras missæ, atque per Ie-^{Heb. 2.} sum Christum expeditæ ac præ-[“] stite; quæ cum initium accepisset, [“] enarrari per Dominum ab eis qui [“] audierunt in nos confirmata est, [“] ait Apostolus, contestante Deo [“] signis & portentis & variis virtutibus & Spiritus sancti distributionibus secundum suam voluntatem.

Alterum verò doctrinæ caput pietatis notitia exercitatioq. est, de qua noster hoc loco institutus est sermo. Pietatem autem pro

initæ expositionis ratione vocamus id omne quod in vniuersum fideles Christi discipulos, atque doctrinæ Christianæ promissis credētes, cognoscere, tenere, præstareque oportet, nemine excepto ex iis, qui per mentis ac rationis facultatem atq. vsum cognoscere & præstare possunt; quippe quibus necessariū ad hæc cognoscēda & præstanda diuinæ gratiæ auxiliū, vt paullo antea affirmabamus, studiosè & opportunè petētibus nō defuturū aut negādū, aut inuidēdū, immo potius liberalissimè à patre luminū suppeditādū esse cōstet; vtpote qui omnes
1. Tim. 2 homines saluos fieri, & ad agnitionē veritatis peruenire vult, etiā
eos qui alieni à veritatis cognitione sunt, nedū eos qui veritatē cognitā amplectuntur, ac tenere colereque

lereq. studuerint. Dicimus autē
cognoscere oportere discipulum
doctrinæ pietatis, quā profitetur,
præcepta & instituta summa: quā-
quam enim minutissima, cogno-
scere neque omnium sit, neq. ab
omnibus exigatur; ea tamen, quæ
ad omnes in vniuersum discipu-
los pertinent, ignorāda non sunt.

Quonam enim iure discipulum
sele profiteri & appellare audeat
is, qui summa disciplinæ, quam
colit colereque debet, capita non
teneat? quo iure se discipulum à
præceptore agnosci postulet, qui
præceptoris instituta & mandata
non agnoscat? atque de hac re ab
vno ex discipulis ad condiscipu-
los scriptum est: Si quis videtur
propheta esse aut spiritualis, co-
gnoscat quæ scribo vobis; quia
Domini sunt mandata. Si quis

1. Ti. 4.

D 3 autem

autem ignorat, ignorabitur. Si
quis, inquit, ignorat quæ nã Dei
mandata sunt, ignorabitur à pre-
ceptore, qui dicet: Nescio vos.
idemque dixit: Habenti dabitur,
» & ei qui non habet, & quod ha-
» bet, auferetur ab eo. idemque
alio loco discrimen constituens
inter eos qui fide præditi sunt, no-
titiamque Dei voluntatis habet,
Luc. 12. & eos qui non habent, aiebat: Ille
» autem seruus qui cognouit vo-
» luntatẽ domini sui, & non se præ-
» parauit, & non fecit secundum
» voluntatem eius; vapulabit mul-
» tis: quõ autem non cognouit, &
» fecit digna plagis, vapulabit pau-
cis. iis itaque relictis qui non co-
gnoscent voluntatem Domini;
quales sunt ij ad quos Euangelij
notitia nondum peruenit; cum
iis agimus, qui cognouerunt, aut
saltem

Si
Dei
te-
os.
ur,
ha-
que
ens
no-
et,
lle
vo-
re-
m
ul-
&
u-
co-
ni;
elij
m
ut
m

saltem se cognoscere dixerunt
voluntatem Domini, quos oportet
se se preparare & facere secundum
voluntatem eius; quibus Apostolus ait: Scitis enim quæ præ-^{i. Thess.}
cepta dederimus per Christum^{4.}
Iesum. Hæc est enim voluntas^{cc}
Dei, sanctificatio vestra, ad quam^{cc}
se se preparare oportet. præpara-
ri autem nemo potest, si ignoret
quibus modis atque actionibus
præparatio hæc ineatur & expe-
diatur; quamquam enim aliquis
sibi ipse summo studio magnoq.
molimine præparationem extre-
mam indicat & ineat, nisi diuinæ
voluntatis regulis & institutis ad-
aptatam comprobe, inutilem
tandem experietur. id quod Deus
ipse apertè declarat iis, qui pio
quidem studio ac zelo moti, tamē
alias vias sibi munierunt ab ipsius

consilio & præceptis diuersas.
 Isai. 48. Hæc dicit Dominus redemptor
 „ tuus sanctus Israël : Ego Domi-
 „ nus Deus tuus , docens te uti-
 „ lia , gubernans te in via qua am-
 „ bulas ; utinam attendisses man-
 „ data mea ; facta fuisset sicut flu-
 „ men pax tua , & iustitia tua sicut
 „ gurgites maris. Quibus ex senten-
 „ tiis & oraculis illud deducitur,
 „ cognoscere oportere vnūquemq.
 „ discipulum disciplinæ sibi sub-
 „ eundæ factæ summam rationem,
 „ eam videlicet, quæ & sciri, teneri,
 „ exerceri quæ à singulis possit , nec
 „ magnū laborem , exquisitissi-
 „ mumque studium, aut profundū
 „ ingenium , vel diuturnum tem-
 „ pus, aut longum iter ad sui co-
 „ gnitionem postulet; s. s. e. Man-
 „ datum hoc quod ego præcipio ti-
 „ bi hodie, non supra te est , neque
 „ procul

Deut. 30.

procul positum; neque in cælo situm, vt possis dicere: Quis nostrum valet ad cælum ascendere, vt deferat illud ad nos, vt audiamus, atque opere compleamus? neque trans mare positum, vt causseris & dicas: Quis è nobis poterit transfretare mare, & illud ad nos vsque deferre, vt possimus audire & facere quod præceptum est? Sed iuxta est sermo valdè in ore tuo, & in corde tuo, vt facias illum.

Huius igitur nobis indicatæ & cognoscendæ atque exercendæ pietatis summa in tres partes diuiditur: Timorem, Pœnitentiã, & charitatem cum præceptorum Dei exercitatione. quas quicumque purè atque rectè edoctus tenuerit & obseruauerit, conciliatam sibi Dei gratiam & misericordiam

D s

cordiam

cordiam ex eiusdem Dei benignissimo promisso atq. pacto confirmationem auctioremque in salutem suam obtinebit, ac tandem regni cælestis hereditate potitus firmabit. est enim ea his tribus partibus siue eas virtutes appellare libeat, vis & efficientia ex Dei consilio, liberalitate atque voluntate concessa, ut diuinam iram atque sententiam horrendam declinare, & misericordiam in oculis Dei inuenire is possit, cuius animus his virtutibus præditus instructusque fuerit.

Principio itaque pietatem exercere volentibus, animus diuino timore imbuendus est: id est reuerentia & obseruatione studiosa earum rerum, quas Deo vel ingratas vel gratas esse constiterit, illas ut penitus detestatus fugiat, oderit

oderit & horreat, has vt diligenti cura expetat & sequatur. Namque ille affectus, quo animus ita Deum reueretur, vt nihil velit quod immensam illā bonitatem offendat, nihilq. nolit quod Deū velle intelligat; ille, inquam, Timor Domini appellatur, atque totius veræ sapientiæ initium esse fertur, idemque alio nomine à Latinis religio dicitur. Philosophi hunc in seruilem & filialem timorem partiti sunt; eamque partitionem Christianorum schola admisit, & seruilem ea parte commendauit, qua aditum quendam ad filialem esse intellexit: verum nos, quia non tam hæc subtiliter disputare, quàm ad communem captum accommodare studemus, atque ad sacrorum oraculorum normam sermonem temperare

con-

contēdimus, definitionem à Spiritu sancto pronuntiatam obseruantes; Timorem hunc Domini, religionem siue reuerentiam appellamus, qua pij hominis affectus animus ea quæ Deo probata esse nouit, obseruat & curat: contra uerò ea reiicit & auersatur, quæ Deo improbari cognouit. Quamobrem hic animorū pius affectus sic à Sapientia definitur: „Timor Domini est religiositas scientiæ, id est religio & obseruatio erga ea quæ vel expetenda vel fugienda esse ex sciētia compertum fuerit. Scientiam autem hoc loco interpretamur diuinæ voluntatis notitiam, siue ea pronuntiatis verbis, siue scriptis, siue traditionibus, siue reuelatis rationibus & normis contingat.

Diuinus hic timor eum quem
informat

informat hominē ad veram pœnitentiam ineundam & exercendam impellit, & ad præceptorum diuinorum studium, curam, & obseruantiam inducit; atque ad vtriusque partis diligentem cognitionem incitat. Nam cum primum sibi in animum induxerit homo ea venerari atque obseruare quæ Deo placere intellexerit, eaque auersari & fugere quæ eidem displicere cognouerit; statim omni cura quid Deus probet, quidque improbet, edoceri studet; edoctus verò diuina postulata gratia diligenter obseruat, ante actæque non rectè vitæ pœnitentia ductus, præceptorū Dei viam sibi proponit, quam ingressus accuratè tenet & prosequitur; prosecutus verò cœlestium promissorum ex diuino consilio & pacto

pacto

o pacto compos efficitur, atque benedictionis illius communione potitur, quam Dei paternus amor omnibus credentibus & obediens sibi pollicitus præstare exhibereque potest & vult, atque reapse præstitit iis qui iustissimæ atque sanctissimæ ipsius voluntati obtemperauerunt.

o Quamobrem diuina sapientia, quæ maximos fructus ex diuini timoris radicibus procreari ac tandem edi cognouerat; ut homines à præceptorum Dei violatione, & horrendæ iræ atque indignationis periculo auersos ad gratiæ incundæ conciliandæque vsum induceret, Salomonis præconio in hanc sententiam pronuntiavit: Plenitudo, corona & disciplina sapientiæ est, timere Dominum.

Eccli. i.

num . id quod, vt apertius expli-
caret & efficacius commendaret,
breuissima, sed significantissima
expositione promouit; Timor,
inquiens; Domini est fons vitæ:
Fons atque initium vitæ Dei ti-
mor ideo appellatur, quòd is ho-
minem à diuinæ legis violatione
auocatum, ad veramque pœni-
tentiam inductum, atque ad præ-
ceptorum obseruantiam anima-
tum & exercitum, ad obtinen-
dam gratiam & misericordiam
Dei deducit, qua obtenta ex be-
nignissimo pacto filius Dei, atque
vitæ æternæ compos & particeps
efficitur, benignissimo, inquam,
pacto Dei, qui sponte atque vltro
in se recepit curam, promotionē,
amplificationem, atque sanctifi-
cationem eorum qui sibi fide &
vera obedientia adherere studue-
rint;

Psal. 144 rint; quamobrem diuinus Psaltes
„ canebat: Voluntatem timentium
„ se faciet, & deprecationem co-
„ rû exaudiet, vt saluos faciat eos.

Psal. 102 idem etiam dicebat: Quantum
„ distat cælum à terra, tantum mi-
„ rificauit misericordiam suam su-
„ per timentes eum: & quomodo
„ miseretur pater filiorum, ita mi-
„ seretur Dominus super timentes
„ eum. Et iterum canebat: Misericordia Domini ab æterno vsque
„ in æternum super timentes eum.
„ quibus sententiis omnibus illud
docemur, infinitam atque æternam esse numquam desinentem
Dei misericordiam erga eos, qui
diuino timore affecti atque animati pietatis viam sequuntur:
quem timorem religiositatē scientiæ esse diximus, hoc est reuerentiam & curam diuinæ offensionis

fionis vitandæ, atque voluntatis
 obseruandæ, maiestatisque colen-
 dæ. quamobrem illa sanctissima
 veritatis mater aiebat: Et miseri- Lucæ 1.
 cordia eius à progenie in proge-
 nies, timentibus cum nullis in-
 quit sæculis desideratam fuisse,
 nullis generationibus defuturam
 diuinam illam & inexhaustam
 misericordiam erga eos qui se ti-
 muerint, timentesque religiosè ac
 piè coluerint. Amplissimam pro-
 fectò diuini timoris dignitatem
 esse plurimis ac frequentibus te-
 stimoniis, atq. omnium prophe-
 tarum & sanctorum ore redditis
 responsis diuina sapientia confir-
 mat; ex quibus illud apud Salo- Eccli. 23.
 monem: Quàm magnus est qui
 inuenit sapientiam & scientiam,
 sed non est super timentem Do-
 minum. Quippe sapientia & sci-
 entia

E

entia

entia animum illustrent quidem
 atque instruunt, verum Dei ti-
 mor ille sanctus cor in Deum effi-
 caci motu conuertit, atque ad
 praeceptorum legis diuinæ obser-
 uantiam inducit. id quod ita fieri
 eadem sapientia apertè indicat:
 Eccli. 2. Fili, accedens ad seruitutem Dei,
 „ sta in iustitia & in timore, & prae-
 „ para animam tuam ad tentatio-
 „ nem. Deprime cor tuum & su-
 „ stine: inclina aurem tuam, & sus-
 „ cipe verba intellectus; & ne fe-
 „ stines in tempore obductionis.
 „ Sustine sustentationes Dei; con-
 „ iungere Deo, & sustine, ut crescat
 „ in nouissimo vita tua. Omne
 „ quod tibi applicitum fuerit acci-
 „ pe, & in dolore sustine, & in hu-
 „ militate tua patientiam habe, quo-
 „ niam in igne probatur aurum &
 „ argentum; homines verò recepti-
 biles

biles in camino humiliationis. "
 Crede Deo, & recuperabit te, & "
 dirige viam tuam, & spera in illū. "
 SERVA timorem illius, & in illo "
 veterasce. Metuētes Dominum, "
 sustinete misericordiam eius; & "
 non deflectatis ab illo, ne cada- "
 tis. Qui timetis Dominum, cre- "
 dite illi; & non euacuabitur mer- "
 ces vestra. Qui timetis Dominū, "
 sperate in illum, & in oblectatio- "
 nem veniet vobis misericordia. "
 Qui timetis Dominum, diligite "
 illum, & illuminabuntur corda "
 vestra. Respicite filij nationes ho- "
 minum; & scitote quia nullus "
 sperauit in Domino, & confusus "
 est. Quis enim permansit in mā- "
 datis eius, & derelictus est? aut "
 quis inuocauit eum, & despexit "
 illum? Quoniam pius & miseri- "
 cors est Deus, & remittet in die "

E 2. tribu-

» tribulationis peccata : & prote-
» ctor est omnibus exquirentibus
» se in veritate. Væ duplici corde &
» labiis scelestis, & manibus male-
» facientibus, & peccatori terram
» ingredienti duabus viis. Væ dis-
» solutis corde, qui non credunt
» Deo, & ideò non protegentur
» ab eo. Væ iis qui perdiderunt su-
» stinentiam, & qui dereliquerunt
» vias rectas, & diuerterunt in vias
» prauas. Et quid facient, cùm in-
» spicere cœperit Dominus? Qui
» timent Dominum, non erunt in-
» credibiles verbo illius, & qui dili-
» gunt illum, conseruabunt viam
» illius. Qui timent Dominum, in-
» quirent quæ beneplacita sunt ei;
» & qui diligunt eum, replebuntur
» lege ipsius. Qui timent Dominum,
» præparabunt corda sua, & in con-
» spectu illius sanctificabunt animas
» suas.

suas. Qui timent Dominum, cu-
 stodiunt mandata illius, & patie-
 tiam habebunt vsque ad inspe-
 ctionem illius; dicentes: Si poeni-
 tentia non egerimus, incidemus
 in manus Domini, & non in ma-
 nus hominum. Secundum enim
 magnitudinem ipsius, sic & mi-
 sericordia illius cum ipso est. Ne-
 que verò solum præstantem, uti-
 lem, & ad salutis instituendū ne-
 gotium efficacem Dei timorem,
 sed prorsus necessarium esse diui-
 nae litteræ affirmant, atque hoc
 secluso seruari quemquam posse Ecclesi. 1.
 negant. Nam qui sine timore est,
 non poterit iustificari, inquit Sa-
 pientia; quippe his qui hac reli-
 gione, huiusmodique diuino ti-
 more imbutus nō fuerit, nec poe-
 nitentia rationes rectè inibit, ani-
 moque fideli atque constanti sus-
 cipiet;

cipiet; neque præcepta Dei sanctè obseruabit, ita vt oportet eos, qui sese Deo probare atque ad iustificationis sanctificationisque Christianæ accipiendum beneficium cōparare student. Quamobrem diuino consilio decretum atq. curatum fuit, vt aduētantis orbi terrarum salutis nuntius & index prælegaretur, qui pœnitentiam ac diuinæ legis obseruatiā hominibus commendaret, atque hoc pacto aduenienti Christianæ iustitiæ viam muniret & necessariam & opportunam. Fuit enim

Matth. ;
 „ Ioānes in deserto baptizās & prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum; sicut
 „ scriptum est: Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam,
 „ qui præparabit viam tuam. Vox
 „ clamantis in deserto, parate vias Domini,

Domini, rectas facite semitas eius. ^{cc}
 eodem etiam cōsilio, ab huius sa- [•]
 lutis procuratore, auctore & Pon-
 tifice Christo Iesu missi Apostoli
 sunt, qui necessariam hanc pœni-
 tentiam indicarent & publicè in-
 dicerent: quamobrem Euangeli- ^{Matth. 6}
 sta scripsit: Exeūtes Apostoli prę- ^{cc}
 dicabant vt pœnitentiam agerēt. ^{cc}
 Neminem enim eorū qui se au- ^{cc}
 dirent, salutemq. sibi nuntiatam
 optarent & cuperēt, à pœnitentie
 cura & studio excipiebant Apo-
 stoli, sed vt pœnitētiam agerent.
 Idem etiam munus iniunctū sibi
 erga Iudæos & gētes nullo disci-
 mine, idem officium factum, A-
 postolus Paulus apud Agrippam ^{Acto. 26}
 regē profitebatur. Iudeis & genti- ^{cc}
 bus prędicabam, vt pœnitentiam ^{cc}
 agerent, & conuerterētur ad Do- ^{cc}
 minum, digna pœnitentię opera ^{cc}

E 4 facien-

facientes. Consulentibus autem
Ierosolymitanis & Ierosolymen-
sibus hominibus, quid agendum
curandumq. esset iis qui salutem
Actor. 1. obtinere cuperent, D. Petrus re-
spondit: Pœnitentiã agite, & ba-
ptizetur vnusquisq. vestrũ in no-
min. Iesu Christi in remissionem
peccatorũ, & accipietis donũ Spi-
ritus sancti: vobis enim est repro-
missio, & filiis vestris, & omnibus
qui longè sunt, quoscumq. aduo-
cauerit Dominus Deus noster.
Sexcenta & amplius diuinarum
vtriusq. testamēti scripturarũ te-
stimonia adduci possent, quibus
apertè confirmaretur, sine Dei ti-
more & pœnitentia, quę secundũ
huius preparationis caput, de quo
iã agimus, est, atque sine diuinorũ
pręceptorũ custodia & obseruãtia,
nec redẽptionẽ illã Christianam,
nec

nec cælestis patriæ cõmunionẽ & possessionẽ obtineri posse adultis hominibus, & qui Dei notitia, ac boni & mali cognitione non sunt destituti. id quod Seruator ipse paternæ volũtatis cognitor maximus protestatus prædicebat: Nisi Lucæ 3. poenitentiã egeritis, omnes simul Matth. 5 peribitis: & nisi abundauerit iustitia vestra plusquã Scribarum et Pharisæorũ, nõ intrabitis in regnũ cælorũ. Cũ autẽ hoc in libello poenitentiæ nomen sæpissimẽ repetendũ nobis sit, vt apertẽ quid dicamus cõstet; animaduertendũ est, Poenitentiã duo in se cõtinere; malæ vitę, atq. vitiorũ detestationem & fugã, & probandorũ morum, virtutũ atq. operũ, actorum ac factorũ, quæ Deo placere declaratũ fuerit, magnũ & contentũ studiũ cum opportuna & assidua

E s

exerci-

Pœnitē-
tię sacra-
mentū.

Pœnitē-
tia vir-
tutis.

exercitatione coniunctum. Atq.
ad priorē partem, hoc est, ad de-
testationē & fugam vitiorū præ-
cipuē ea pœnitentię ratio spectat,
quæ in Christianis & Ecclesiasti-
cis sacramentis numeratur; cuius
membra recensentur, cordis con-
tritio, oris confessio, atq. operis sa-
tisfactio; vt consuetis doctorum
verbis, neq. à sermone & usu cō-
muni alienis vtamur: atq. hæc ra-
tio omnis, quod multorū auctorū
editis voluminibus explicata &
tradita est, ex illorum libris petē-
da & cognoscenda à nobis reser-
uatur, tantū hoc in opere de pœ-
nitentia virtute acturis quæ illius
alterius partis finis est & comple-
mentum: neq. enim satis est præ-
terita malè plāgere, vti dici solet,
& confiteri peccata, atq. plangen-
da iterum non committere; nisi
&

& ceteri poenitentiae digni fructus fiant ab iis à quibus fieri possunt. Atque hæc pars, quæ coniectæ ac iustæ vitæ virtutumque cultura & exercitatione præstatur, aliàs poenitentia virtus nominata, hæc, inquam, ea est de qua nobis hoc loco differtur.

Hanc igitur poenitentiam virtutē diuinæ sapientiæ ratio sacris libris exposita in eo cōsistere maximè docet, vt homo cupiditatibus suis bellum indicat & inferat, fortissimeque se ipsum vincat, atque à mundanis & carnalibus actionibus operibusque contineat, & iis quæ à Deo præcipiuntur, cōmendantur & probantur studiis & actionibus, curā operamque adhibeat. Hæc enim lex primo hominum parenti imposita

Poenitentia.

posita est illo arcano ac diuino re-
sponso, quod sub terræ imagine
ac nomine redditum fuit. Male-
dicta terra in opere tuo; in labore
comedes ex ea omnibus diebus
vitæ tuæ. Spinæ & tribulos ger-
minabit tibi, & comedes her-
bam terræ; in sudore vultus tui
vesceris pane tuo. Illam terram
humanam Adama dictam, vn-
de ipsi factum fuerat nomen
Adam, in opere ipsius, id est
in illa diuini præcepti transgres-
sione maledictam & contuma-
cem redditam esse, Deus ho-
mini declarauit, eidemque præ-
dixit, fructus in labore esse perci-
piendos ex terra illa quæ ex ma-
ledicto non quidem sterilis omni-
no esset effecta, vt nullum probā-
dum fructū ederet, sed edere pos-
set fructus bonos & vsui aptos,
verum

verum multo labore excolendos.
quippe cum terra illa sua sponte
propter maledictionem germina-
tura esset spinas & tribulos, id est
varias difficultates ex cupiditate
& superbia producendas, quas re-
mouere oporteret volentem pa-
ne vesci atque fructu vti proban-
do & generoso; ideoque opus esse
magno & contento labore qui su-
dorem vultus exprimeret, hoc est
qui voluntatem & cupiditatem
fortiter exerceret, atque hoc mo-
do consequi posset panem illum
celestem, qui à Deo ipso promif-
sus plenissime impertiendus erat
iis qui ita laborarent in ipsorum
salutem. id autem est, quod sæ-
pe alias diuinis oraculis & pro-
missis explicatur & confirmatur.
Qui vicerit, & custodierit ope-
ra mea usque in finem, dabo illi ^{Apoc. 2.}
stellam

„stellam matutinam, & vestimētis
„albis induetur; & non delebo no-
„mē eius de libro vitæ, sed faciam
„eum columnam in templo Dei
„mei, & foras non egredietur am-
„plius; & scribam super illum no-
„men Dei mei, & nomen ciuitatis
„Dei mei nouæ Ierusalem, & no-
„men meum nouum; & faciam il-
„lum sedere mecum in throno
„meo; & dabo illi manna abscon-
„ditum, & calculum candidum, &
„in calculo nomē nouum scriptū,
„quod nemo scit, nisi qui accipit.
„Qui vicerit, possidebit hæc: & ego
„ero illi Deus, & ipse erit mihi fi-
„lius. Timidis autem, incredulis, &
„execratis, & homicidis, & fornicato-
„ribus, & veneficis, & idololatriis,
„& omnibus mendacibus, pars eo-
„rum erit in stagno ardenti igne &
„sulphure, quod est mors secunda.

Huius

Huius rei admonendæ atque indicandæ, ad nostramque salutem exponendæ causa peccatores singulos diuina bonitas benignissimè monens ait: Suadeo tibi emere à me aurum ignitum probatum, vt locuples fias, & vestimentis albis induaris, vt non appareat vltrà confusio nuditatis tuæ. æmulare igitur, & age poenitentiam. Ecce enim ego sto ad ostium & pulso; si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi ostium, intrabo ad eum, & cœnabo cum illo, & ille cœnabit mecum. Vltrò atque benignissimè Dominus ad cœnæ suę gaudia inuitat omnes eos, qui decenter culti, instructi atq. vestiti, illius præstantissimi conuiuij lætitiā expetentes optauerint. & expectauerint, quam ex ipsius inuitantis libera-

Apoc. 3.

libera-

liberalitate & beneficio oblatam
 demum percipient, atque vnà
 cum illo gaudebunt compotes &
 participes facti maximorum pro-
 missorum: Verùm enimuerò a-
 perto exemplo videmus illum
 qui ad diuinum conuiuium in-
 trare ausus est, non instructus ve-
 ste nuptiali, quam veram poeni-
 tentiam & Christi praeceptorum
 obseruationem interpretamur, à
 supremo rege irato atque indi-
 gnante audiisse: Amice, quomo-
 do huc intraisti non habes vestem
 nuptialem? deinde ministris à
 rege esse dictum: Ligatis mani-
 bus & pedibus eiicite eum in te-
 nebras exteriores; ibi erit fletus &
 stridor dentium. Postulat igitur
 Euangelij doctrina non solum fi-
 dem, sed obedientiam etiam, quam
 necessariam esse confirmat ei, qui
 salutis.

Matth.
 22.

salutis promissæ heres esse studet:
 atque obedientia hæc à pœniten-
 tia incipit, & in pœnitentiæ veræ
 feriâ exercitatione spectatur; ea-
 demq. doctrina grauissimas pœ-
 nas ex Dei iudicio minatur iis, qui
 Euangelij legi nō parent. Legem
 autem Euangelij hoc loco dici-
 mus conditiones illas postulas
 ab iis qui læti huius nuntij re ipsa
 & veritate atque vsu participes
 esse cupierint, aliàs enim sine pœ-
 nitentia & præceptorum Dei ob-
 seruantia non modò diuina pro-
 missa obtineri non possunt, sed
 indignatio, ira, & ultio Dei certis-
 simè expectanda est. In flamma
 ignis dantis vindictam iis qui non
 nouerunt Deum, & qui nō obe-
 diunt Euangelio Domini nostri
 Iesu Christi, qui pœnas dabunt in
 interitu æternas à facie Domini

F

& à

„ & à gloria virtutis eius , cū ve-
 „ nerit, glorificari in sanctis suis , &
 „ admirabilis fieri in omnibus qui
 „ crediderunt.

Constat itaq. eam nuptialem
 vestem quam vnumquemque ad
 nuptias vocatum, & in sacrum il-
 lud conuiuium admitti ac recipi
 cupientem, indutum esse deceat
 & oporteat, pœnitentia & diui-
 norum præceptorum obseruantia
 definiri; eamque iam indicatam
 declaratamque esse à rege ipso,
 conuiuique domino ac magi-
 stro, qui, ministris suis ad inuitan-
 dos conuiuas missis, id explican-
 dum & prædicendum mandabat,
 dicens: Eantes ergo docete om-
 „ nes gentes, baptizantes eos in no-
 „ mine patris & filij & Spiritus san-
 „ cti: docentes eos seruare omnia
 „ quaecumque mandauì vobis: id
 est

Matth.
 28.

Nuptia-
 lis vestis.

est pœnitentiam, & diuinorum
præceptorum studium & obser-
uantiam; quod ipsius magistri ex-
positione apertissimè declaratum
est, qui cùm Euangelistæ munus
obiret & exerceret, publicè præ-
dicabat: Quoniam impletum est
tempus, & appropinquauit regnū^{Marc. 1.}
Dei; Pœnite mini & credite Eu-
angelio.

Huius rei exemplum in Abra-
ham apertissimū spectatur, quem
Deus tamquam exemplar quod-
dam statuit electionis à se beni-
gnissimè ac liberalissimè factæ, at-
que sensibilibus ac terrenarum
rerum imagine totius huius ma-
ximi mysterij rationem summam
exposuit. ita autem egit, vt quæ
illi verè atque certo vsu contige-
re, eadē illorum, quæ ad nos per-
tinerent, spiritualium bonorum
F 2 vmbram

vmbram quandam atque imita-
,, tionem exhiberent; s. s. e. Omnia
,, in figura contingebant illis. scri-
,, pta autem sunt propter nos, ad
,, quos fines sæculorum deuenere.
Abraham primùm vocatus vo-
canti sese, atque promitten-
,, ti; Et faciam te in gentem ma-
gnam; credidit Deo, inquam, qui
,, vocat ea quæ non sunt, tamquam
,, ea quæ sunt: atque electioni huic
diuinæ de se factæ fidem habuit,
intelligens gratissimum fore Deo
obsequium, si quis electionem il-
lius libenter studioseque sequa-
tur, disciplinamque sine dubita-
tione salutarem subeat, vtpote
profectam ab eo; qui cùm sum-
mum bonum maximumque sit,
sua sponte sese suaque dona iis
donare velit, qui ipsi crediderint
& obedierint: cùm autem ab eo-
dem,

dem, à quo promissum acceperat,
iussus etiam esset egredi de terra
sua & de cognatione sua, & de
domo patris sui; obediuit; egres-
susque est; atque eas commodita-
tes reliquit, quæ ab iis qui mundi
huius mores sequuntur, in patria
cognitione atque paterna domo
parantur; siquidem patria con-
suetudinem & audaciam, pater-
na domus, diuitias familiaremque
rem, cognatio verò opes suppeditat
iis, qui ad cupiditatis & ambi-
tionis leges & normas viuere in-
stituunt. Egressus itaque Abrahā,
sicut præceperat ei Dominus, pa-
triam, cognationem, & patris sui
domum reliquit, atque peregrinus
& hospes in terra aliena esse
optauit vocantis Dei iussu se-
cutus. Scimus autem aduenis &
peregrinis neque eam mentem
F 3 esse.

esse, neq. eam facultatem & copiam, neque audaciam, vt in deliciis atque ambitione versentur interim, dum aduenarum & peregrinorum rationes cogitant & seruant; hoc est, dum intelligunt, sibi que illud statuunt, non esse eam sibi patriam vel quietis sedē, sed brevis temporis hospitium sibi relinquendum, in aliū locum tendentibus commodiorem futurum, vbi obtineri contigerit. Atqui Abraham vocatus & iussus ē patria exire, & in terram sibi monstrandam concedere, non tantum fide vsus est, sed etiam vera obedientia, atque actione & opere: verē enim reliquit patriā, cognationem & paternam domum, non solum bona voluntate, aut sermone & oratione; nec enim dixit, faciā, aut facere cupio, &

& non fecit; sed reapse fecit quod iussus erat: & hoc modo credidit Abraham Deo, & reputatum est ^{Heb. xi.} illi ad iustitiam; non solum quòd credidit, sed quòd credens obediuit in locum exire quem accepturus erat in hereditatem: & exiit nesciens quòd iret. Et quòd fide demoratus est in terra repromissionis, tamquam in aliena in casulis habitando cum Isaac & Iacob coheredibus repromissionis eiusdem. Hoc autem exemplo quicumq. ad cælestium promissorum dona & beneficia vocatus est, atque promittenti credens placere vult, rataque sibi promissa cupit, non solum fide, voluntate & voto, sed facto etiam & studio omni mundanæ corruptioni, deliciis, ambitioni, cupiditatibus, & vitiis ceteris nuntium

remittere, atq. id quod cūm baptizaretur in se recepit, coramq. sanctissima Trinitate, in quam sese credere confessus est, promissit, & sacerdote, testibus, ac fidei iussoribus presentibus affirmavit, præstare debet gratia præeunte vocantis cui sese tradidit, in cuiusque nomine baptizatus est, hoc est in nomine patris & filij & Spiritus sancti; quam gratiam pure & sanctè postulatam & petita, nemini ex parte donantis defuturam esse, iam ostendimus: Ignem
” veni mittere in terram; & quid
” volo nisi ut ardeat? Affirmaverat autem se abrenuntiare Satanæ & omnibus pompis eius, & omnibus operibus eius. Opera autem & pompas Satanæ esse ambitionem, avaritiam, siue cupiditatē, & carnis delicias atque voluptates,

tes, hoc est, mundi mores & corruptiones, ex quibus vitia omnia & peccata nascuntur, fouentur, & crescunt, Apostolica doctrina exponit. qua de re scriptum est:

Nolite diligere mundum, neque ^{1. Ioan. 2.}

ea quæ in mundo sunt. Si quis di-

ligit mundum, non est charitas

patris in eo. Quoniã omne quod

est in mundo, concupiscẽtia car-

nis est, & concupiscẽtia oculo-

rum, & superbia vitæ, quæ non

est ex patre, sed ex mundo est. Et

Iacobus Apostolus: Adulteri, in- ^{Iacobi 4.}

quit, nescitis quia amicitia huius

mundi inimica est Dei? Qui-

cumq. ergo voluerit amicus esse

sæculi huius, inimicus Dei consti-

tuitur. An putatis quia inaniter

dicat scriptura: Ad inuidiam con-

cupiscit spiritus qui habitat in

vobis? Hoc igitur pacto, hoc est

F 5

non

non solum fide & sermonibus,
 sed etiam actionibus atque studiis
 & factis renuntiare oportet am-
 bitioni, cupiditati atque deliciis:
 neque enim virtus verba sunt, sed
 facta. ⁹quamobrem ait Paulus:
 Si quis emundauerit se ab istis,
 erit vas in honorem utile Domi-
 no, & ad omne opus bonum pa-
 ratum. Atq. D. Petrus ad Abra-
 hami imaginem sermonem refe-
 rens monebat: Charissimi, obse-
 cro vos tamquam aduenas & pe-
 regrinos abstinere vos à carnali-
 bus desideriis quæ militant ad-
 uersus animam, conuersationem
 vestram inter gentes habentes bo-
 nam; ut in eo quod detrectant de
 vobis tamquam de malefactori-
 bus, ex bonis operibus vos confi-
 derantes, glorificent Deum in
 die visitationis. Itaq. fides illa quæ
 in

CHRISTIANVM. 91
in Abrahamo laudatur & com-
mendatur, non fuit otiosa aut
mortua, sed viua fides, charitati
coniuncta, & obedientia exercita
atque probatissima; ideoque re-
putatum est illi ad iustitiam, quia
verè exiit de terracognitioneque
sua, & de domo paterna, vereq.
obediuit in locum exire: atque
pœnitentiæ viuum exemplum in
figura illa statuit. quod etiā Mo-
ses imitatus grandior factus, recu-
savit dici filius filia Pharaonis, ^{Heb. 11.}
magis eligens affligi cum populo
Dei, quàm tēporalis peccati ha-
bere iucunditatem, maiores deli-
cias æstimans thesauro Ægyptio-
rum improprium Christi. Fide
reliquit Ægyptum, non veritus
animositate regis; inuisibile enim
tamquam videns sustinuit. Factis
itaque & non dictis tantum, aut
otiosa

otiosa fidei iactatione exhibere
seſe Deo obtemperantem vnum-
quemque oportet, & poenitentiae
fructus ſeridò facere atque praesta-
re: id quod in baptiſmo ſacro pro-
miſſum eſt. id autem quomodo
praestatur ab iis qui numquam à
peccato diſcedunt? aut ſi diſce-
dunt, ad tempus per ſacramentũ
poenitentiae ad id diſcedunt, vt
rurſus iisdem aut peioribus flagi-
tiis & vitiis implicentur, cùm ta-
men in poenitentiae ſacramento
& ſatisfactionem & vitae corre-
ctionem toties promittant; quam
ſi aliquando incipiunt, breui de-
ſerunt, & ad mores natura recur-
rit dānatos fixa & mutari neſcia,
,, vt ille aiebat. Non qui inceperit,
,, ſed qui perſeuerauerit vſque in
Ifai. 1. finem, hic ſaluus erit. Væ duplici
,, corde, & ingredienti terram dua-
bus

bus viis. Lauamini, mundi estote, &
 auferte malum cogitationum ve-
 strarum ab oculis meis: quiescite
 peruersè agere, discite beneface-
 re. Subuenite oppresso, iudicate
 pupillo, defendite viduam: & ve-
 nite, & arguite me, dicit Domi-
 nus. Si fuerint peccata vestra vt
 coccinum, quasi nix dealbabun-
 tur: & si fuerint rubra sicut ver-
 miculus, quasi lana alba erunt.
 Quiescite peruersè agere, discite
 benefacere, inquit Deus, qui
 Christianę simplicitatis & sancti-
 tatis, atque pietatis initia illa illu-
 strissima cum progressu & corru-
 ptione morum, ac totius virtutis
 ac pœnitentiæ, virtutis inquam
 pœnitentiæ defectu conferens,
 sub imagine antiqui illius populi
 deplorans, aiebat: Quomodo fa-
 cta est meretrix ciuitas fidelis,
 plena

» plena iudicij, iustitia habitavit in
» ea, nunc autem homicidæ. Ar-
» gentum tuum versum est in sco-
» riam, vinum tuum mixtum est
» aqua. Principes tui infideles, socij
» furum, omnes diligunt munera,
» sequuntur retributiones, pupillo
non iudicant, causa viduæ non
descendit ad eos. atque huiusmo-
di fides cum obedientia & pœni-
tentia coniuncta, illa fides est per
quam homines Dei promissa be-
neficia benignè præstita obtinēt:
fides inquam non otiosa & mor-
tua, sed quæ per dilectionem ope-
ratur, & iis quæ à Deo dicta sunt
verbis credit & obtemperat, fa-
cessitq. quidquid est imperatum,
nullaq. rerum aut actionum dif-
ficultate absterretur, immo he-
roicas actiones obit cum iussa est,
& conficit atque expedit; s. s. E.
Fide

Fide transierunt mare rubrum ꝛꝛ
tamquam per aridā terram; quod ꝛꝛ
experti Ægyptij deuorati sunt. ꝛꝛ
Fide muri Iericho corruerunt ꝛꝛ
circuitu dierum septem. Fide ꝛꝛ
Rahab meretrix non periit cum ꝛꝛ
incredulis excipiens exploratores ꝛꝛ
cum pace. Et quid adhuc dicam? ꝛꝛ
deficiet me tempus enarrantem ꝛꝛ
de Gedeon, Barac, Samson, Ieph- ꝛꝛ
the, Dauid, Samuel, & prophetis, ꝛꝛ
qui per fidem deuicerunt regna, ꝛꝛ
operati sunt iustitiam, adepti sunt ꝛꝛ
repromissiones, obturauerunt ora ꝛꝛ
leonum, extinxerunt impetum ꝛꝛ
ignis, effugauerunt aciem gladij, ꝛꝛ
conualuerunt de infirmitate, for- ꝛꝛ
tes facti sunt in bello, castra ver- ꝛꝛ
terunt exterorum. Acceperunt ꝛꝛ
mulieres de resurrectione mor- ꝛꝛ
tuos suos. Atque ita omnium ho- ꝛꝛ
rum viua fides testimoniis ma- ꝛꝛ
gnorum

gnorum operum ostensa est, utpote quorum cura studiumque erat non fidei otiosæ professione tantum, sed viuētis & operantis fidei obedientia atque exercitatione sese à Deo probare, nihilque prætermittere quod pietatis causa facere suberentur, nihilque rursus admittere quod pietatis obedientiaque nomine vitare & cauere docerentur, potiusque omnia incommoda atque damna ad necem & ignominiam usque pati, quàm ea violare, quæ sibi obseruanda diuino consilio atque verbo decreta vel tradita essent. Itaque hi etiam poenitentia virtutis exercitandæ imaginem suis exemplis ad posteritatem transmissere, sicut scriptum est: Alij autem dissentienti sunt, non suscipientes redemptionem, ut meliorem inuenirent

nirent resurrectionem. Alij verò
 ludibria & verbera experti, insu-
 per & vincula & carceres, lapida-
 ti sunt, secti sunt, tentati sunt, in
 occisione gladij mortui sunt, cir-
 cuierunt in melotis & in pellibus
 caprinis, egentes, angustiat, affli-
 cti, quibus dignus non erat mun-
 dus: in solitudinibus errantes, in
 speluncis & in cauernis terræ. Et
 hi omnes testimonio fidei proba-
 ti, non acceperunt repromissio-
 nem Deo pro nobis melius ali-
 quid prouidente, vt non sine no-
 bis consummarentur. Testimo-
 nium fidei vocat Apostolus opera
 à sanctis facta atque obedientiæ
 exercitationem, tum iis subeun-
 dis, quæ adiri, subiri atque agi
 iuberentur, tum iis declinandis
 & fugiendis, quæ fieri prohibe-
 rentur; & tamē nō adeptos fuisse

G repro-

Matth.
20.

repromissionem, hoc est non ingressos fuisse regnum cælorum quod ante mortem & resurrectionem Iesu Christi nondum erat apertum; vt non consummarentur sine nobis qui venimus ad vndecimam horam, cum illi aliis atque aliis horis ante nos venissent, & diei atque æstus pondus portassent, operasque suas in vinea diligenter posuissent. & tamen nobis, quibus vndecima hora in vineam Domini vocatis, merces primum exoluenda destinata est, otiosis & negligentibus numerabitur? minimè profectò: namq. nō vt otiosi essent operarij illi vocati sunt, immo potius reprehensi, quòd totā ferè diē otiosam & inertē trāsegissent. Quid, inquit paterfamiliās, statis hic tota die otiosi? otiosi autē dicuntur qui

qui nihil operis, nihil negotij habent : atque verbum Græcum ab Euangelista, vsurpatum ἀργυροί, rem hanc apertè declarat.

Igitur non ad otiosam tantum fidem vocati sunt ij qui ad vndecimam delecti in vineam, mittebantur, sed ad exercendam viam fidem in obedientia vocantis, ponendamq. in vinea operam non secus atque ij qui ante ipsos vocati fuerant, quorum fides variis operis & laboribus exercita & comprobata fuit. id quod ipsorum, qui primi venerant, testimonio in illustrissima illa parabola edito constat; qui nouissimos illos vna hora fecisse affirmabant. non dicebant illa hora vocatos in vinea otiosos transegisse, sed fecisse: satis autem magnæ gratiæ & benignitatis fuit à patrefamiliâs illis

G 2

exhibitæ,

exhibitæ, vt minori & leuiori labore diei & æstus pondere portando excepti, primi omniū mercedem tulerint eximio Domini beneficio nouissimis sicut & primis dare volentis.

Igitur ex his quæ iam exposuimus, manifestum fit, fidem imputatiuam tantum & promissa Dei apprehendentem atque aliàs otiosam non esse eam, quā Deus exigat ab iis, quos ad cælorum regni communionem atque promissæ hereditatis possessionem vocat, sed fidem viuam & fideles ipsos exercentem in obedientia atque obseruatione eorum quæ à vocante præcipiuntur. vt enim non satis est apprehendere promissa ipsa per solam fidem, nisi re & vsu possideantur; sic non satis est vocationi per solam fidem respondere,

spondere, nisi etiam vocanti pareatur. Quis enim dicat satis sibi esse fide, hoc est credendo, ingredi in regnum Dei, quamquam nunquam re ipsa possessione & uti regno Dei frui contingat? An ne ita cum Israëlitis & cum posteritate Abraham actum est, ut promissa per fidem ipsis apprehensa nunquam tamē fuerint præstita? minime. immo verè promissa terrena præstita sunt, ab illisque possessa Dei beneficio, cui credentes obedierant. verè enim Abraham factus est in gentem magnam, atque ex vno Isaac, in quo semen illi vocari Deus voluit, tātus propagatus est populus, ut Moyses confessus fuerit: Non possum so-

Deut. 10.
 " " " " " "
 " " " " " "
 " " " " " "
 " " " " " "

lus sustinere vos, quia Dominus Deus vester multiplicauit vos, & estis hodie sicut stellæ cæli, plu-

» rimi. Dominus Deus patrum ve-
» strorum addat ad hūc numerum
» multa millia, & benedicat vobis
» sicut locutus est. Verè populus ex
» Ægypto eductus, qui fidem atq.
» obediētiam sanctam obseruauit,
» promissam Chananæorum terrā
» obtinuit & possedit; sicut scriptū
Iosue 1. est: Surge & transi Iordanē istum
» tu & omnis populus tecum in
» terram quā ego dabo filiis Israël.
» Omnem locum quem calcauerit
» vestigium pedis vestri, vobis tra-
» dam, sicut locutus sum Moyfi, à
» deserto & Libano vsque ad flu-
» uium magnum Euphratem; om-
» nis terra Hethæorum vsque ad
» mare magnum contra Solis occa-
» sum erit terminus vester. Hæc
» omnia non multo pòst tempore
» concessa & tradita illis confirma-
» bat Deus. Dedi vobis terram in
qua

qua non laborastis, & vrbes quas
 non ædificastis, vt habitaretis in
 eis; vineas & oliueta quæ non
 plantastis. Verè etiam David re-
 gni obtinendi promisso fidem
 habens difficillima tempora peri-
 culaque & subiuit & superauit,
 tandemque regnum adeptus ce-
 cinit: Credidi propter quod locu-
 tus sum; ego autem humiliatus
 sum nimis. Ego dixi in excessu
 meo, omnis homo mēdax. Quid
 retribuam Domino pro omnibus
 quæ retribuit mihi, &c. Itaque
 illi antiqui omnes terrena pro-
 missa non tantum apprehende-
 runt credentes, sed reuera conse-
 cuti sunt ex Dei promittentis be-
 neficio, qui credentibus & obe-
 dientibus præstiturum sese fuerat
 pollicitus: atque ideò etiam non
 tantum fide, atque sermone, ver-
 bisque

bisque obedierunt præcipienti, sed præcepta & mandata sibi omni cura, studio & officio, & summa pietatis exercitatione fecerunt; neque ullus ex illis qui promissa obtinere optabat atque studebat, satis sibi esse vel dixit vel duxit, quod patres ipsius vel maiores vel amici obediissent mandatis ac iussis Dei, nisi & ipse etiam suum officium faceret, atque pensum suum in legis ac mandatorum observantia expediret. Abraham ipse vocatus exiuit. Dauid in regem vinctus, promissoque regni obtinendi instructus fidem habens omnia illa egit, fecit & pertulit, quæ admirantes legimus. Sic etiam ut ad nostras redeamus partes, & nos, si promissorum spiritualium verè atque re ipsa & possessione compotes esse optamus, ut optare debemus,

debemus, si nos verè amamus, beatitudinemque summam expetimus; debemus non fidem tantummodo promissis, sed obsequium atque pietatem officiis quæ nobis imposita sunt, faciendis præstare: neque satis esse putare, ut credamus Christum pro nobis legem expleuisse omnem; nisi credentes in Christum nos etiam eam legis partem, quæ ad nos pertinet, subeamus, præceptorum videlicet & mandatorum in decalogo, in quo diuinæ voluntatis ac naturæ legis summa est, & quidquid ex hac summa deducitur & rectè exponitur; atque ita legem obseruare, ut non auditores tantum, aut lectores, non interpretes & explicatores, sed potius factores dicamur, atque illis persimiles efficiamur, de quibus

G 5 scriptum

Lucæ 1. scriptum est: Erant autem iusti
” ambo ante Deum, incedentes
” in omnibus mandatis, & iusti-
” ficationibus legis sine querela.
Rom. 2. Non enim auditores legis iusti
” sunt apud Deum, sed factores
” legis iustificabuntur. Igitur qui-
” cumque ad filij Dei nuptias vo-
” catus, vocanti fidem habens,
probare sese cupierit, & conui-
uij particeps esse voluerit; intel-
ligat primum oportet, nihil il-
lum latere qui occulta cordis &
renum nouit, cogitationesque
hominum à longè cognouit. quã-
obrem veræ atque legitimæ pœ-
nitentiæ studium induat, & an-
tè actæ vitæ malæ, atque om-
nium vitiorum pertæsus, con-
trito & humiliato corde pœni-
tentia primum sacramētum pu-
rè sancteque ineat, atque Deo
sese

sefe reum statuens , coram Ecclesia , ministris inquam Ecclesiae ex more atque praecepto sua vitia fassus , consiliis , monitis & praeceptis , quibus pie instruetur , pareat , vitiorum atque sceclerum fugam , quam Deo Dei que ministro testi , atque in terris Ecclesiastico iudici pollicetur , praestet ; absolute item ecclesiastica potitus , serid omni consilio , conatu , studio ab illa turpi & iniqua vitae conuersatione , ab impuris cogitationibus , ab omni malitiae consuetudine , à prauis & improbandis moribus (si bene poenitet) auertatur ; atque deinceps posthabita , neglecta , victaque omni ambitionis , auaritiae , cupiditatis , voluptatum , atque deliciarum terrenarum , quaecumque à Deo auertere possunt & solent , cogitatione

tione rectum iter ingressus con-
 stanter teneat, Deumque frequē-
 tibus precibus oret, appellet, atq.
 sibi propitium, benignum, fau-
 stumque postulet; habiturus &
 experturus misericordem & pro-
 uidentissimum erga se, si purē,
 sanctē, & studiosē postularit: hæc
 enim ab eodem dictata, exposita
 & promissa sunt peccatoribus
 cunctis, quorum non mortem,
 sed pœnitentiam & vitam ille
 Hier. 3. vult & optat. Conuertimini filij
 „ reuertentes, & sanabo auersiones
 Hier. 4. vestras. &: Si reuerteris Israël, ait
 „ Dominus, ad me revertere: si ab-
 „ tuleris offendicula tua à facie
 „ mea, non commoueberis. Lava à
 Hier. 29 „ malitia cor tuum Ierusalem, vt
 „ salua fias: vsquequò morabuntur
 „ in te cogitationes noxiæ? Ego scio
 „ cogitationes quas ego cogito su-
 per

per vos, ait Dominus; cogitatio-
 nes pacis, & non afflictionis, vt
 dem vobis finem & patientiam.
 Et inuocabitis me, & ibitis, & o-
 rabis me; & ego exaudiam vos.
 Quæretis me, & inuenietis; cùm
 quæseritis me in toto corde ve-
 stro, & inueniar à vobis, ait Do-
 minus. Idem etiam apud alium
 prophetam ait: Conuertimini ad
 me in toto corde vestro, in ieiunio,
 & in fletu, & in planctu. Et
 scindite corda vestra, & non ve-
 stimenta vestra; & conuertimini
 ad Dominum Deum vestrum,
 quia benignus & misericors est,
 patiens & multæ misericordiæ, &
 præstabilis super malitia. Verùm
 enimuerò illud semper memi-
 nisse oportet, atque valde obser-
 uare, attenteque agere, ne ante-
 cedentis veniæ fide securi, &
 semper

Ioelis 2.

semper expositæ misericordiæ di-
uinæ expectatione importuna fi-
dentes, numquam quiescamus
peruersè agere, nec benefacere
discamus. Non enim huiusmo-
di diuinæ clementiæ ac miseri-
cordiæ vsus, sed abusus homini-
bus vocabitur. Est quidem æter-
na ac perpetua Dei misericordia
à generatione in generationes;
verùm super timentes eum. Et
Psal. 87. audiam, inquit vates, quid lo-
quatur in me Dominus Deus,
quoniam loquetur pacem in ple-
bem suam, & super sanctos suos,
& in eos qui conuertuntur ad
Isai. 30. cor. Et Isaias, Propterea, inquit,
expectat Dominus, vt misereatur
vestri. vt misereatur ait ex-
spectare Dominum, non autem
vt ij qui expectantur, peccata
peccatis cumulent, & ad vomitum
tum

tum subinde redeant ; sed quia pollicitus est misericordiam iis qui ex corde ad se ita conuersi fuerint , vt illum amplius offendere vehementer horreant , & studiosissimè caueant: aliàs verò, vt idem Isaias ait , Ideo exaltabitur parcens vobis ; quia Deus iudicij Dominus Deus iudicij est, qui promissam misericordiā nulli opportunè quærenti negat, sed & iis , qui nec recto nec firmo erga ipsum corde sunt , constitutas poenas nō in æternum prorogat, sed certo tempore irrogat. Nullū apud Deum vacuū misericordia tēpus est erga eos qui misericordiam non impediunt ; impediūt autem , qui secundum duritiam suam & impœnitens cor thesaurizant sibi iram in die iræ. Ad quem respiciam , dicit Dominus, ^{Rom. 2.} nisi ^{Isai. 66.}

nisi

„nisi ad pauperculum & contri-
 „tum spiritu, & tementem ser-
 „mones meos? ex cæteris enim
 qui verè pauperculi, spiritu con-
 triti, & sermonum Dei tremen-
 tes obseruatores non sunt, sic pro-
 nuntiauit:

„ Qui immolat bouem, quasi
 „ qui interficiat virum: qui ma-
 „ ctat pecus, quasi qui excerebrat
 „ canem: qui offert oblationem,
 „ quasi qui sanguinem suillum of-
 „ ferat: qui recordatur thuris, qua-
 „ si qui benedicat idolo. Hæc om-
 „ nia elegerunt in viis suis, & in
 „ abominationibus suis anima eo-
 „ rum delectata est. oportet itaque
 „ eos, qui sese peccatis alligau-
 „ runt (Non est enim homo qui
 3. Reg. 8 non peccet, ait Salomon) initam
 pœnitentiæ viam constanter te-
 nere, atque semetipsos abnegan-
 res,

tes, eum audire & sequi, qui dixit: Non qui inceperit, sed qui perseverauerit usque in finem, hic saluus erit. Oportet verè & ex animo in toto corde abrenuntiationem Satanæ, & omnibus operibus eius, & omnibus pompis eius factam obseruare: aliàs enim, Hæc dicit Dominus; Numquid, Iere. 8. qui cadit, non resurget? & qui auersus est, non reuertetur? Quare ergo auersus est populus iste in Ierusalem auersione contentiosa? Auersionem contentiosam eam dicit Deus, qua homines improbam vitæ consuetudinem quamquam verbo aut cogitatione dannauerint, tamen moribus retinent &urgent, atque pœnitentiam falso professi, oreque iactantes, virtute & officio non præstant, sibi ipsi mentiti, seque

H . ipsos

ipſos fallentes, non Deum, non
• Dei miniſtrum ſacerdotem, cui
vitæ correctionem ſeriò ineun-
dam promiſerunt: hoc eſt quod
per eundem prophetam Deus in-
„ ſimulat. Apprehenderunt men-
„ daciũ, & noluerunt reuerti.
„ Attendi & auſcultaui; nemo
„ quod bonum eſt loquitur, nul-
„ lus eſt qui agat pœnitentiam ſu-
„ per peccato ſuo, dicens: quid
„ feci? Omnes conuerſi ſunt ad
„ curſum, quaſi equus impetu
vadens ad prælium. Expectat
quidem Dominus vt miſereatur
noſtri, & patienter agit, nolens
aliquem perire, ſed omnes ad
pœnitentiam reuerti. ad pœni-
tentiam reuerti ait Apoſtolus, vt
qui ſciret pœnitentiam peccato-
ribus neceſſariam eſſe, ad Dei
iram placandam, & miſericor-
diam

diam conciliandam. Non esse autem infinitam Dei expectationem, quamquam illius misericordiam infinitam credamus & confiteamur, manifestè nobis Spiritus sanctus ostendit. Deus ^{psal. 7.} iudex iustus, fortis, & patiens; numquid irascitur per singulos dies? Nisi conuersi fueritis, gladium suum vibrauit, arcum suum tetendit, & parauit illum. Et in eo parauit vasa mortis, sagittas suas ardentibus effecit. Originali mundo propter peccatum vastando ac perdendo certum ad poenitentiam tempus Deus præscripsit; s. s. e. Non permanebit ^{Gen. 6.} spiritus meus in homine in æternum, quia caro est: eruntque dies illius centum viginti annorum. quibus peractis vniuersum hominum genus diluuiò obru-

H 2 . tum

tum periit, vna excepta Noë familia, qui Dei iudicio illa ætate iustus inuentus est. Niniuitis dierum quadraginta tempus sibi indicatum perituris & subuertendis poenitentia non ad vltimum diem dilata, sed ipso auditæ cōminationis initio instituta, totum, inquam, illud tempus in diuina ira ieiuniis, precationibus, & supplicibus votis placanda, misericordia imploranda, vita deinceps corrigenda, positum impensumque fuit; s. s. e. Et cœpit Ion. 3. nas introire ciuitatem itinere diei
„ vnus, & clamauit, & dixit: Ad-
„ huc quadraginta dies, & Nini-
„ ue subuertetur. Et crediderunt
„ viri Niniuitæ in Deum, & præ-
„ dicauerunt ieiunium, & vestiti
„ sunt saccis à maiori vsque ad mi-
„ norem: & peruenit verbum ad
regem

regem Niniue, & surrexit de fo-
lio suo, & abiecit vestimentum
suum à se, & indutus est sacco,
& sedit in cinere. Et clamauit
& dixit in Niniue ex ore Regis
& principum eius, dicens: Ho-
mines & iumenta & boues &
pecora non gustent quidquam,
nec pascantur, & aquam non
bibant: & operiantur faccis ho-
mines & iumenta, & clament
ad Dominum in fortitudine, &
conuertatur vir à via sua mala,
& ab iniquitate quæ est in ma-
nibus eorum. Quis scit si con-
uertatur & ignoscat Deus, &
reuertatur à furore iræ suæ, &
non peribimus? Et vidit Deus
opera eorum, quia conuersi sunt
de via sua mala, & misertus est
Deus super malitia, quã locutus
fuerat vt faceret eis, & non fecit.

H 3 . Viri

Viri Niniuitæ exurgent in iudicio contra eos qui non semel, sed sæpius admoniti à via sua mala conuersi non fuerint; vel qui pœnitentiæ seriæ negotium ad finem vsque vitæ suæ distulerint, interimque prauè & peruersè vixerint, mundi cupiditatibus, pompis, ambitionibus & vitiis operam dantes: cum nemo tamen sit qui sibi ad extremum vsque vitæ diem pœnitentiæ exercitationem prorogam esse dicere verè possit; sed eodem die quo vocantur & admonentur, verè & seriò ad Deum conuerti singuli iubeantur. Hodie, inquit Spiritus sanctus, si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra. Timeamus ergo, inquit Apostolus, ne fortè relictâ pollicitatione intro-

Heb. 4. eundi

eundi in requiem eius, existi-
 metur aliquis ex nobis deesse.
 Etenim & nobis nuntiatum est,
 quemadmodum & illis. Festine-
 mus ergo ingredi in illam requiē:
 non ingreditur autem qui non
 obedierit vocanti; neq. coronabi-
 tur nisi qui legitimè certauerit.
 Scitis, inquit Paulus, quòd ij qui
 in agone contendunt, omnes qui-
 dem currunt, sed vnus accipit
 brauium: sic currite, vt compre-
 hendatis. currendum esse, non re-
 trocedendum; currendum esse
 non manendum, ait Apostolus;
 currendum autem non lentè, sed
 legitimè; tantoque maiori studio,
 diligentia & cura, tanto maiore
 obseruantia, quanto præmiū no-
 bis propositum præmio illi piscæ,
 oliuæ, siue apij, siue quercinæ co-
 ronæ præferendum anteponen-

H. 4. dumque

dumque est. quanto autem studio, quantoque labore exercentur illi qui in stadio currunt, ut neque luxu diffluant, neque segnitie torpescant, ipsi qui de hac re scripserunt, edocent.

*Qui cupit optatam cursu contingere
metam,*

*Multa tulit, fecitque puer, sudauit
& alsit,*

Abstinet Venere & vino, &c.

Et hi quidem ut corruptibilem coronam accipiant (ait Paulus) ab omnibus abstinent: nos autem incorruptam. Manifestum est autem diuinam expectationem singulorum ad poenitentiam certis terminis esse circumscriptam. Nemo enim est cui post mortem reditus ad poenitentiam pateat, quamobrem
ante

ante mortem vt pœnitentia fiat oportet. Atqui vitam breuem esse ipsa experientia docet, præterquam quod diuina sapientia admonet sæpissimè: Breues dies ^{Iob 14°} hominis sunt, & numerus mensium eius apud te est. Vnde fit, vt diuina expectatio non ultra vitæ huius limites extendatur. Periculosa verò admodum spes est, & quæ quamplurimos fecellerit eorum qui ad postremum vitæ tempus pœnitentiæ seriò exercendæ cogitationem differunt. Quippe cum vitæ vsus hominis arbitrio & consilio permissus sit atque concessus, mortis verò deligendæ optio non sit hominibus tradita; duplex enim vitæ ratio est, duplexque viuendi via; altera lata, angusta altera: vtram magis quis velit deligere

H 5 per-

permittitur, & vt meliorem tu-
 tioremque eligat non modò ad-
 monetur, sed etiam iubetur;
 Deut. 30. sicut scriptum est: Considera
 „ quòd hodie proposuerim in con-
 „ spectu tuo vitam & bonum, &
 „ econtrario mortem & malum:
 „ vt diligas Dominum Deum tuum,
 „ & ambules in viis eius, & cu-
 „ stodias mandata illius & cërimo-
 „ nias atque iudicia, & viuas, &c.
 „ Elige ergo vitam, vt tu viuas &
 „ semen tuum, & diligas Domi-
 „ num Deum tuum, atque obe-
 „ dias voci eius, & illi adhæreas.
 „ ipse enim vita tua & longitudo
 „ dierum tuorum.

Hic nu-
 merus ob-
 seruatur
 ex inter-
 pretatio-
 ne ver-
 sus in
 Psalmo;

At verò ex nongentis ac se-
 ptem mortis generibus quæ se-
 clusa violentia accidere homi-
 nibus obseruata sunt; quod po-
 tissimū quis experiri velit optare
 non

non hominis cuiusque consilio
 datum, sed Dei prouidentia de-
 stinare vel permittere est refer-
 uatum. Magna verò amentia,
 stultitia ingens, periculosaque
 infania est, relictis iis quæ nobis
 integra, certa & exposita, bre-
 uissimoque numero contenta,
 eademque præsentia atque in
 conspectu proposita sunt; ad ea
 animum appellere, quæ longè se-
 mota, aliena, incerta, numero
 plurima & varia, eademque dif-
 ficillima sunt. Deinde etiam
 quis non intelligit, quàm impro-
 bum sit postulare, vt totius vi-
 tæ optatum & affectatum di-
 spendium vnius horulæ aut e-
 tiam breuiori compendio postu-
 lato farciatur? velle etiam cur-
 sus certaminis & stadij præmio
 atque honore donari eum, qui
 . neque

Et Do-
 mini Do-
 mini exi-
 tus mor-
 tis.

neque certarit neque cucurrerit,
cū tamen id facere & potue-
rit & debuerit? Denique cuius-
modi consilij, qualisq̃ue iudicij
fit cupere improbè ac negligen-
ter viuere, & sanctè mori? Nos
quidem quemadmodum alij de
hac re sentiant, non laboramus:
periculosissimam tamen huius-
modi aleam esse sentimus &
censemus, eamq̃ue quampluri-
mos fefellisse arbitramur. Si
quis nobis vel peccatricis illius
feminæ, vel latronis alterius ex-
emplum opponat; idem ipsum
nos ad verum confirmandum
& libenter excipiemus, & re-
ctissimè retorquebimus. Siqui-
dem mulier illa, quæ in ciui-
tate peccatrix fuit, postquam
Christum Iesum semel adiit at-
que misericordem experta est,
per-

perpetua deinceps pœnitentiæ
exercitatione ac vitæ sanctitate
propitium sibi fauentemque re-
tinuit : tantum abest , vt nouis
subinde peccatis atque impro-
bitatibus abalienarit. Latro au-
tem ille eodem tempore quo
Christi veritatem edoctus est ,
pœnitentiam inchoauit seriam ,
quam ad vltimum vsque spiri-
tum perseueranti animo atque
studio produxit ; producturus diu-
tissime (vti arbitramur) si vel
mortem illo die euasisset , vel
diutius in cruce viuens pepen-
disset : quem neque supplicij cru-
ciatus ille communis , neque
cruribus suffractis etiam auctior ,
à salutis suæ cogitatione , atque
à Christi contemplatione abstra-
xit. Ille autem (vti existima-
mus) si antea Christi virtutem
&

& veritatem cognouisset, relicta
improbæ vitæ consuetudine to-
tum se pœnitentiæ seriò agen-
dæ tradidisset. Denique quid-
quid dicatur, illud certum com-
pertumque est, latronem cum
Christi cognitione fidem conce-
pisse maximam, culpam suam
grauissimam agnouisse, antè a-
ctam vitam omnino fuisse dete-
ctatum, totum se ad salutis au-
ctorem conuertisse, atque gra-
uissimum cruciatum & mortem
non solum patienti, sed æquis-
simo animo tolerasse, iustitiam-
que laudasse diuinam, atque mi-
sericordiam constanter imploras-
se, promissam sibi firma spe at-
que perseueranti studio profecu-
tum, ac demum Christi pro-
mittentis beneficio fuisse assecu-
tum. Huius latronis exemplum
quisquis

quisquis ad suam vtilitatem rectè citare cogitarit, exactè imitari atque sequi debebit, vt certum sibi tandem atque efficax experiatur; simul atque cognouerit Iesum Christum agnum innocentissimum, peccata mundi tollentem, Dei filium morte grauissima & ignominiosissima pro mundi sceleribus ac debitis damnatum & affectum, seque dignum qui ob sua scelera in eadem damnatione mortis esset, atque gehennæ ignis adiudicaretur. ita antè actam vitam mille vitiis & flagitiis corruptam detestari debet, pœnitentiâque rectissima ductus confiteri peccata sua, misericordiamque implorare diuinam, atque ita cogitatione atque studio sese comparare, ac si eodem ipse die, quo hæc

hæc cogitat, moriturus esset, ut
ab eo qui verè inuocatus num-
quam defuit, audiat: Amendi-
co tibi, hodie in tecum eris in pa-
radiso: huiusmodique concep-
tam cum fide spem atque voca-
tionem per bona opera certam
sibi ex diuino beneficio faciat.
Numquid latro postquam pro-
missum illud accepit, si viuus
relictus fuisset & curatus, tan-
ti beneficii atque suæ ipsius sa-
lutis prorsus immemor, ad con-
suetæ latrocinia rediret? vel opi-
nionem forsan concepta effusissi-
mæ facilitatis Iesu Christi sibi
quotidie ad vomitum reuertere-
tur, ac deinde ad extremum diem,
quo iterum captus, damnatus,
& cruci suffixus moriturus neces-
sario esset, suam illam poeniten-
tiam demum repetendam refer-
uaret?

uaret? Esto, facillimus constitua-
 tur Christus, vt re vera est (non
 tamen iis qui illudunt magis
 quàm serio conuertantur) adeò
 autem facillimus, vt septuagies
 septies ipse homini peccatori ig-
 noscat sese in veritate adeunti;
 qui discipulo suo idem vt face-
 ret præcipiebat: quis tamen af-
 firmet, sibi quoties peccauerit,
 toties nouæ atque veræ pœniten-
 tiæ expectationem pro animi sen-
 tentia longam constare? Quis
 hoc à Deo postulare audeat, vt li-
 ceat sibi quoad vixerit, corruptè
 & improbè agere; nec tamẽ iam-
 iam morituro, cùm necessitas
 moriendi accesserit, horulæ v-
 nius spatium ad pœnitentiam
 desit? Sed quid aliud optare vi-
 detur, qui serios pœnitentiæ fru-
 ctus, hoc est verum vitiorum

I

cum

cum fuga odium, legitimum & efficacem virtutum studium ad extremum vitæ relegat diem? Estne hoc latronem imitari, aut peccatricem illam Mariam, aut Petrum? qui postquam in sese rediens peccatum suum agnouit, turbam illam fugiens, cuius consortio & sermonibus in crimen inductus ac pæne impulsus fuerat, egressus foras fleuit amarè, neque amplius ad eos rediit qui peccandi ansam sibi præbuerant, neque à condiscipulorum consortio separatus est, quos & exemplo suo & sermone in resurrectionis magistri sui spe confirmavit: id videlicet agens quod à præceptore iussus fuerat: Et tu
” aliquando conuersus, confirma
” fratres tuos.

Huiusmodi sunt poenitentia
Deo

Deo gratissimæ, & hominibus vtilissimæ exempla, quæ qui verè & seriò ad suam salutem imitari voluerit, mundo atque mundi corruptelis & pompis, sibiq. ipsi, hoc est concupiscentiis suis, renuntiare debet, aliamque vitam, alios mores Deo probandos inire, exercere, vrgere; crucemq. sua sublata, Christum summa fide ac diligenti obedientia sequi, impedimenta omnia remouere, quæ iter facientem auertere aut retardare possint: perpetuoque illud cogitare, quod seriò agendum Dominus commendauit: Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Et non qui inceperit tantum, sed qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Et nemo

I 2 mittens

mittens manum ad aratrum, & aspiciens retrorsum, aptus est regno Dei. Qui habet aures audiendi, audiat; Deus neminem fallit, caueat igitur vnusquisque ne seipsum fallat, néve ab alio falli se sinat. Hæc via certa, regia atque tuta est; quæque boni euentus promissum habet; Pœnitentiam videlicet, quã primùm inire, initam sedulò agere, agendo ad finem vsque tenere ac persequi. Hæc numquam fefellit via; quam quicumque legitime tenuerit, salute obtenta certissimam esse comprobabit; s. s. E.

Psal. 68. Quærite Dominum, & viuet anima vestra. Quærite Dominum,
Psal. 104 & confirmamini; quærite faciem eius semper. Qui semper faciem eius quæserit, quocumque modo, quocumque exitu vitam hanc

hanc mortalem clauferit, tamen
 anima eius viuet: Quia non de-
 reliquisti quærentes te Domine.
 Ignobilis & obscura oculis homi-
 num fuit Lazari mors, diuitis
 verò & mors non fuit obscura;
 & funus vita functo paratum ce-
 lebre fuisse Christus testatur:
 Mortuus est & diues, & sepultus
 est: at verò illius anima in Abra-
 hæ sinum recepta, huius verò in
 infernum detrusa est. Quam-
 obrem ij qui poenitentia rectè
 ineundæ curam vel numquam
 suscipiunt, vel ad extremam
 mortis horam relegant, vel saepe
 in vita initam per saepe deserunt;
 videant quo consilio, quo iudi-
 cio id faciant, quo diuino pro-
 misso nitantur; namque huius-
 modi votum nos ipsis non man-
 damus, & an à Deo sibi ex animi

Psal. 118 sententia concedendum sit dubitamus; s. s. e. Spreuisti omnes discedentes à iudiciis tuis, quia
„ iniusta cogitatio eorum. Præuaricantes reputaui omnes peccatores terræ. Nulla in sacra, quam
„ profitemur, disciplina certa hactenus nobis constitit sententia, quæ vel vitæ studiorum correctionem ad extremum vsque diem differendâ docuerit, vel differentibus bonum & certum successum promiserit; immo de huiusmodi pœnitentiæ seriæ ad mortis diem dilatoribus Augustinus dubitare sese ait, & nos maximè cum Augustino dubitamus. Væ
„ peccatoribus & ingredientibus terram duplici via. væ multis quibus concessa & oblata est opportunitas & commoditas corrigendæ vitæ, & integra facultas uiuentibus

uentibus constitit, quibusque à Deo expectatis, & tamen propositum malum urgentibus cum postea poenitentiae sera voluntas accesserit, irrita ob ipsorum culpam erit. Per multa quotidie huius generis eduntur exempla improborum hominum, qui sine poenitentia moriuntur; alij repentina morte sublatis, alij occisi, alij in mari submersi, alij in bellis trucidati, alij caelo tacti, alij aliis modis extincti: quibus fortasse si diuturnior vita esset concessa, poenitentiae studium fedulo susciperetur; sed aliud Dei iudicio visum & decretum est, qui cum ad reuocandos peccatores quod fatis est fecerit semper, id quod est super, non solet semper addere. Tyrum & Sidonem si Deus tot signis & virtutibus pro-

I 4 uocasset,

Matth.
II.

uocasset, quot Corozaim & Beth-
saïda prouocauit; in cilicio & ci-
nere pœnitentiam acturas scie-
bat. Sodomorum terram etiam
propter pœnitentię studium per-
mansuram nouerat, si pares iis
quas Capharnaum spectauit, spe-
ctare etiã virtutes contingeret.
verũ id quod satis esset cum
præstitisset locis illis Deus, id
quod vltèrius ac plusquam satis
foret, iustissimo iudicio cumulare
noluit. Quotus autem quisque
fuit ex iis quos improbam vitam
viuere & vrgere iuuerit, cui quã-
uis bonam voluntatem bonum-
que rectè moriendi propositum
professo mortis optatus modus
contigerit, & vitæ finis beatissi-
mus ac felicissimus fuerit? non
humani optati, sed diuini con-
siliij est, quali quisque exitu vi-
tam

tam claudat; s. s. e. Deus no-
 ster Deus saluos faciendi, & Do-
 mini Domini exitus mortis. Ve-
 rumtamen Deus confringet ca-
 pita inimicorum suorum, & verti-
 cem capilli perambulantium in
 delictis suis. Illud verò certissi-
 mum valdeque horrendum est,
 quod diuino oraculo pronuntia-
 tum legimus: Mors peccatorum
 pessima, & qui oderunt iustum,
 delinquent. Illud etiam ma-
 gnæ promissionis atque spei ple-
 nissimum, memoria perpetuo te-
 nendum, atque summo studio
 curandum, quod rursum de iis
 scriptum legimus quibus pietas
 cordi est, & poenitentis vitæ exer-
 citatio placet. Redimet Domi-
 nus animas seruorum suorum, &
 non delinquent omnes qui spe-
 rant in eum. Verum age videam-

I s mus

mus, quonam consilio homines à
pœnitentiæ fructibus edendis, ad
rusticum illū & incultum vitio-
rum vsum desciscunt; & tamen
sibi bonum tandem finem con-
tingere optant & postulant? ni-
mirum aurum, gemmas, & pre-
tiosissimā omnia turpissimis &
foedissimis rebus commutant,
regnum & libertatem seruituti
postponunt: Veram voluptatem
dolori ac fastidio posthabent,
honorem verum, certum & per-
petuum ignominia, probri ac
turpitudinis; diuitias veras tur-
pissimæ egestatis; veritatem de-
nique ipsam vanitatis causa rei-
ciunt. qui huiusmodi iudiciis at-
que consiliis imbuti & præditi,
atque adeò constanter instructi
sunt, cuiusnam notæ apud Deum
erunt? certè apud sapientes ho-
mines

mines stultissimi & corruptissimi iure habentur. Quanto illud & sapientiùs cogitatur, & rectiùs in-
itur, & meliùs agitur, & faciliùs accertiùs ex Dei beneficio obtinetur, & utiliùs absoluitur; vt videlicet eo modo quis viuat, quo mori optaret & vellet? Nos sæpissimè à cõdiscipulis rogati, quãnam rationem ineundam existimaremus ad bene moriendum; illud semper responsi in promptu habuimus, vt bene moriamur, rectè esse viuendum. Oportet autem tot iam lectis & conspectis hominum, qui sine pœnitentia decesserunt, exemplis vti atque frui eos, qui sibi ad salutem optimè consultum volunt. namque ipsa rerum sapiens existimatio & cogitatio vitæ probitatem, sanctitatem & innocentiam homine,

mine,

mine, qua homo, quaque rationis capax, diuiniq̃ue luminis particeps est, dignissimam esse demonstrat; contra verò turpitudinem, ambitionem, luxuriam, ceterasq̃ue actionum improbitates indignissimas ostendit: nedum Christianos hæc ratio omnis maximè spectet, quos præter ceteros mortales humanarum diuinarumq̃ue rerum, atque verè hominum beatitudinis cognitione auctos Deus esse voluit, & verbi sui manifestis præceptis & institutis instruxit, ita vt non fecerit taliter omni nationi, & iudicia sua non manifestauerit eis. qui si minus hanc maximam & præcipuam rationem sequantur, at illam saltem sequi debebunt, vt alienis periculis sapiant, intelligentq̃ue multorum sine poenitentia per-euntium

euntium exempla ad se pertinere, quos Deus noster totius misericordiæ pater, huiusmodi exemplis admoneri, sibi que cauere voluerit; s. s. e. Aderant autem Luc. 13. quidam ipso tempore nuntiantes illi de Galilæis, quorum sanguinem Pilatus miscuit cum sacrificiis eorum. Et respondens dixit illis: Putatis quod hi Galilæi præ omnibus Galileis peccatores fuerint, quia talia passi sunt? Non, dico vobis; sed nisi poenitentiam habueritis, omnes similiter peribitis. Sicut & illi decem & octo supra quos cecidit turris in Siloe, & occidit eos: putatis quia & ipsi debitores fuerint præter omnes homines habitantes in Ierusalém? Non, dico vobis: sed si poenitentiam non habueritis, omnes similiter peribitis.

Quod

Abrahā
exem-
plum.

Quòd si ad exemplum illud, quod fidelibus omnibus propositum esse Deus voluit, oculos mentemque conuertamus, manifestè etiam cognoscemus, Abrahamum post patriam, cognationem domumque paternam relictam, numquam iterum in Chaldaeam aut Mesopotamiam fuisse reuersum, sed perpetuò per varia loca Dei voluntatem, iussa & oracula sequutum fuisse, peregrinatum, totamque vitam in Dei obsequiis impendisse ad mortem usque, noluisseque alibi aut mori aut sepeliri, quàm ubi promissa acceperat: neque pedem unquam retulisse ab iis locis, in quibus agere aut commorari diuinitus monebatur. Quamobrem scriptura sacra eos qui verè filij Abrahæ esse cupiunt, hoc est spirituales

rituales filij illius qui multarum
gentium pater vocatus est, officij
sui, hoc est paterni exempli ad-
monens, ait: Audite me qui se-
quimini quod iustum est, & quæ-
ritis Dominum: attendite ad pe-
tram vnde excisi estis; & ad ca-
uernam laci de qua præcisi estis.
Attendite ad Abraham patrem
vestrum, & ad Saram quæ pepe-
rit vos. Quia vnum vocavi eum,
& benedixi ei, & multiplicavi
eum, vtpote virum qui Deo vo-
canti & firmiter crediderit & di-
ligenter obedierit. atque ita ij
qui ex fide viua sunt, & Abraha-
mi exemplum imitantur, bene-
dicentur cum fidei Abraham.

Isaia 52.

Gal. 3.

Itaque condiscipuli charissimi
his omnibus Dei patris atq. Iesu
Christi doctoris nostri præceptis
& institutis, probatissimorumq.
disci-

discipulorum exemplis instructi
hoc primum diligentissime cu-
remus, vt non peccemus. Hoc
enim & optimum & præstantis-
simum est: sed quia rarissimi ex
Adæ filiis inueniuntur qui non
peccauerint, idque singulari Dei
beneficio tribuitur, si quis num-
quam peccauerit, proximè sa-
piētissimum & Deo gratissimum
consilium erit, vt qui peccauerit,
toto sese corde totoque animo ad
Deum conuertat. Aduocatum e-
nim habemus apud patrē Iesum
Christum iustum, & ipse est pro-
pitiatio pro peccatis nostris: non
pro nostris autem tantum, sed
pro totius mundi. Si modò con-
trito & humiliato corde à nobis
fuerit quæsitus: id quod ab ipso
eodem Domino declaratum est:
Ad quem respiciam, nisi super
humilem

1 Ioan. 2

humilem & contritum cor-
 de, & tementem sermones
 meos? Quamobrem ab eo-
 dem Apostolo, qui nobis cer-
 tum in Iesu Christi tutela præ-
 sidium pollicebatur, mone-
 mur: Charissimi, si cor nostrum ^{1. Ioan. 3}
 non reprehenderit nos, fidu-
 ciam habemus ad Deum: &
 quidquid petierimus, accipie-
 mus ab eo, quoniam manda-
 ta eius custodimus; & ea quæ
 sunt placita coram eo facimus.
 Manifestè affirmat Ioānes nos
 ea quæ in nostram salutem pe-
 tierimus, accepturos à Deo;
 qui spiritum bonum petenti-
 bus se dabit, si cor nostrum
 non reprehendat nos: id au-
 tem ex eo probari posse ait, si
 mandata eius custodimus, &

K ea

„ ea quæ sunt placita coram eo
 „ facimus. hoc etiam noster præ-
 Ioan. 14. cipit magister; Si diligitis me,
 „ præcepta mea seruate, & ego
 „ rogabo patrem meum, & a-
 „ lium paracletum dabit vobis,
 „ vt maneat vobiscum in æter-
 „ num, Spiritum veritatis, quem
 „ mundus non potest accipere;
 vtpote à mundi concupiscen-
 tia, superbia, atque omni pom-
 pa & inani gloria, omni de-
 nique vitio abhorrentem: qui-
 2. Tim. 2. cumque autem emundauerit
 „ se ab istis, erit vas in hono-
 „ rem sanctificatum & vtile Do-
 „ mino, ad omne opus bonum
 „ paratum.

Summa igitur omnium à
 nobis antea relatorum capitū
 illa breuissima est, vt quicum-
 que

que diuinis promissis in suam salutem rectè, purè ac sanctè crediderit, mundi huius pompis, ambitioni, cupiditatibus, & omnicarnis atque vitæ corruptioni quàm studiosissimè renuntiet, poenitentiaëque professionem diligenti vitiorum & peccatorum fuga, honestorumque morum ac diuinorum preceptorum feruenti atque perpetua cura prosequatur; de qua cura paulo post agemus, illud prius admonentes & repententes, diuinum spiritum in homine vitiis & voluptatibus aliisque concupiscentiis contaminato non permanfurum, spiritum inquam sanctificationis, quo qui aguntur, filij Dei sunt. Sic enim, vti iam citauimus,

K 2 &

& sæpiùs citare expediet, præ-
cisa Dei sententia pronuntiata
est: Non permanebit spiritus
Gen. 6. meus in homine, quia caro
est. Hoc est quamdiu homo
caro fuerit, & carnis atque co-
gitationum voluntatem fece-
rit, spiritus mei particeps non
erit. Atque hanc sententiam
Deus eo tempore pronuntia-
uit, quo Dei filij cum filiabus
hominum commixti virtutis
atque pietatis rationes omnes
peruerterunt, probitatemque
improbitate commutarunt. Hi
enim qui diuinis promissis cõ-
muni omnium parenti Adamo
factis credebant, atque hac fi-
de instructi sese in studiis pie-
tatis exercebant; filij Dei in
sacra historia appellantur: apud
illos

illos enim redemptionis & salutis hominum per sanctum mulieris semen expediendæ notitia perseueravit: cuius salutis promissæ fide atq. spe imbuti, mundanam ambitionem & corruptelam omnem auersabantur, vitamque traducebant, neque magnificam, neque splendidam, neque iis gloriæ atque deliciarum partibus, quas homines admirantur, instructam, sed tenuem, modestam & pudentem, exiguis casulis, tentoriis & tuguriis, atris, & huiusmodi locis humilibus habitantes, sobria paupertate contenti ad communionem illorum parentum Adami & Heuæ instar, quos Deus pelliceis tantum vestibus à se

K 3 muni-

munitos, contentos viuere iussit; & id agere atque curare voluit, vt qui mundi principatu sua ipsorum culpa abdicati fuerant, tamquam aduenæ & peregrini in mundo degerent. Hoc exemplum filij Dei secuti obseruabant. Contrà verò hominum filij, qui vel diuinis promissis non credebant, vel impurè, superbè, ambitiosè, lautè & splendide viuebant, delicias & voluptates cōsequabantur; gloriam & mundanum splendorem aucupabātur, magnificentissimas ædes sibi & vrbes & arces construebant: atque ad hanc viuendi formam feminarum etiam ingenio & consilio promouebantur; quarum bládiciis & consuetudine paula-

CHRISTIANVM. 151
paulatim allekti, deinde verò
prorsus inducti filij Dei acce-
perunt vxores ex omnibus quas
elegerant : Hoc est, cùm vide-
rent filij Dei tantum delicia-
rum atque voluptatum splen-
dorifque vsum apud homines
esse, quem humana ipsa con-
cupiscentia asperitati atque
austeritati frugalitatiq̃ ante-
ferret, maximè verò femina-
rum aspectu allekti, apud quas
ille tum in victu, tum in cul-
tu luxus maximè splendebat,
à labore & austeriori vita atque
à continentia & paupertate, ad
diuitias, opes, delicias & lu-
xus sese traduxerunt; coniu-
giaque cum filiabus hominum
ineuntes, pietatem atque vir-
tutem illam priscam peruer-

K 4 tère

tère & prodidere. Quamobrem illa diuina sententia pronuntiata fuit : Non permanebit spiritus meus in homine, quia caro est : eo quòd ex filiis Dei non solùm filiis hominum similes euaserint, sed proles genuerint longè corruptiores, maioriq̃ue licentia vitiis voluptatibꝫq̃ue indulgentes, atque in omne iniuriarum, feritatis, & crudelitatis genus proruentes. Hi sunt Gigantes qui erant super terram in diebus illis. Postquam enim ingressi sunt filij Dei ad filias hominum, illæq̃ue genuerunt: isti sunt potentes à sæculo viri famosi. Videns autem Deus, quòd multa malitia hominum esset in terra, & cuncta cogitatio

ratio cordis intēta esset ad ma-
lum omni tempore; pœnituit
eum quòd hominem fecisset
in terra. Adeò enim solutæ vi-
tæ hominum licentia & mali-
tia Deum offendi sacra oracu-
la nobis indicant, vt pœnite-
re etiam hominum à se facto-
rum affirment; atq. consilium
inire & exequi perdendi vni-
uersos, iis tantum exceptis,
qui in filiorum Dei disciplina
& officio permanserint, quam-
uis numero paucissimis; sicut
scriptum est: Noë verò inue-
nit gratiam coram Domino, eo-
quòd iustus esset; non solùm
illa fide filiorum Dei imbu-
tus, sed pœnitentiæ exercita-
tus virtute, atque obedientia
mandatorum Dei probatus:

K s vtpote

utpote qui iussus arcam tot annis construxerit, atque assiduus habitis sermonibus, ætatis illius homines instantis iræ Dei admonens, ad poenitentiam & ad bonâ frugem reuocare studuerit, quamobrem iustitiæ præconis titulum nomenque obtinuit.

2. Pet. 2.

Obedi-
entia.

Atque hanc, quam discipulis Christi necessariam diximus poenitiæ exercitationem, studium illud vitæ in melius promouendæ, atque honestatis colendæ comitatur: cui declarationis causa nomen obedientiæ adscribemus; obedientiamque definiemus esse actionum omnium vitæ temperamentum & institutionem iuxta Dei consilium & voluntatem. Hæc autem

tem

tem præceptorum Dei cognitione, diligentique exercitatione præstatur. neque enim satis fuerit Christianæ disciplinæ præcepta & instituta cognosci, aut eleganti oratione referri, & commendari, nisi eadem omni studio atque officio exerceantur & obseruentur: id quod magister noster expressè docens aiebat: Non omnis^{Matth. 7} qui dicit mihi Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum; sed qui facit voluntatem patris mei qui in cælis est, ipse intrabit in regnum cælorum. Multi dicent mihi in illa die: Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetauimus; & in nomine tuo dæmonia eiecimus? & in nomine tuo

TUO

„tuo virtutes multas fecimus?
„Et tunc confitebor illis: Quia
„numquam noni vos; discedi-
„te à me qui operamini iniqui-
„tatem. Omnis ergo qui au-
„dit verba mea hæc, & facit ea,
„assimilabitur viro sapienti, qui
„ædificauit domum suam su-
„per petram, & descendit plu-
„uia, & venerunt flumina, &
„flauerunt venti, & irruerunt
„in domum illam, & non ce-
„cidit: Fundata enim erat su-
„per petram. Oportet igitur hoc
salutis nostræ ædificium super
hanc veræ obedientiæ petram
fundandum curare, ne post-
quam aliàs multum diuque
ædificauerimus, aliquo aduer-
sario impetu tētatum corruat.
Atqui obedientia hæc patris
cælestis

cælestis obseruanda voluntate præstatur, sicut idem modò magister docebat: Qui facit, in-
 quiens, voluntatem patris mei qui est in cælis. At verò suam voluntatem pater ipse in filij sui gratissimi & sapientissimi doctrina cognoscenda, tenenda, atque omni studio exercitanda constare declarauit. Hic ^{Matth.}
 est filius meus dilectus, in quo ^{17.}
 mihi bene complacui, ipsum ^{cc}
 audite. Hunc igitur voluntatis suæ interpretem certissimum, sapientissimum & gratissimum nobis à patre propositum, atque præsentibus grauissimis testibus duobus ex antiquo, tribus verò ex nouo testamento confirmatum, si studiosè petentes quidnam ad nostram salutem

lutem , quam ille affert , nobis agendum sit , consulamus ; ita respondensem atque do-

Joan. 15. centem audiemus : Si præcepta mea seruaueritis , manebitis in dilectione mea , sicut & ego patris præcepta seruauī , & maneo in eius dilectione.

Joan. 14. Qui habet mandata mea & seruat ea , iste est qui diligit me : qui autem diligit me , diligetur à patre meo , & ego diligam eum , & manifestabo ei meipsum. Idem verò eandem rem confirmans , alio in loco
Joan. 15. aiebat : Vos amici mei estis ,

Matth. 23. si feceritis quæ ego præcipio vobis. Tollite iugum meum super vos , & discite à me , quia mitis sum , & humilis corde ; & inuenietis requiem animabus

bus vestris: iugum enim meum
suaue est, & onus meum leue.

Quibus verbis manifestè do-
cemur, requiem illam anima-
bus nostris quæsitam inueniri
non posse, nisi ab iis qui pa-
tris voluntatem fecerint. Hanc
verò voluntatem ad filij sui
auscultationem pater ipse re-
tulit: filius autem patris sui
consilium esse, vt iugum ipsius
ij subeant, qui animabus suis
requiem inuenire student. iu-
gum autem neque graue, ne-
que durum, sed suaue esse; &
onus, hoc est doctrinæ legis at-
que præceptionum suarū sum-
mam leue onus esse affirmat.
Et quidem ita esse res ipsa de-
clarat, & multorum, qui iu-
gum hoc subiere, illustrissima
exem-

exempla confirmant. Quippe iugum hoc fraternus ille atque sincerus amor est, quem alio nomine charitatem dicere solemus: idque ita à magistro ipso expositum atque repetitum sepius accepimus. Hoc est præceptum meum, ut diligatis inuicem, sicut dilexi vos: Hæc mando vobis, ut diligatis inuicem. Adeo verò hoc certum, constans atque proprium præceptum suum esse confirmat, ut hoc suorum discipulorum atque comitum manifestum signum esse velit. Mandatum nouum do vobis, ut diligatis inuicem, sicut dilexi vos; & ut vos diligatis inuicem: in hoc cognoscet omnes quia mei discipuli estis, si dilectionem habueritis ad inuicem. quam rem

rem Ioannes magnus huius
 præceptionis testis atque disci-
 pulus, iterum atque iterum re-
 ferens, scriptum reliquit: Cha-
 rissimi, si cor nostrum non re-
 prehenderit nos, fiduciam ha-
 bemus ad Deum; & quidquid
 petierimus, accipiemus ab eo;
 quoniam mandata eius custo-
 dimus, & ea quæ sunt placita
 coram eo, facimus. Et hoc est
 mandatum eius, ut credamus
 in nomine filij eius Iesu Christi,
 & diligamus alterutrum, sicut
 dedit mandatum nobis. quàm
 verò necessaria huius mandati
 obseruatio sit, apertè nobis Apo-
 stolus idem demonstrat: Qui
 non diligit fratrem suum, in te-
 nebris est, & in tenebrisambu-
 lat, & nescit quò eat; quia te-

1. Ioan. 3.

Ioan. 2.

L nebræ

nebræ obcæcauerunt oculos eius. adeoque hoc verum atque in Christiana disciplina exploratum est, ut illustris ille divinarum eloquiorum commentator hanc dilectionem ceteris humani animi virtutibus, studiis, actionibus & ornamentis anteponere non dubitauerit. Si linguis hominum
1, Cor. 13
„ loquar, & angelorum, chari-
„ tatem autem non habeam, fa-
„ ctus sum velut æs sonans, aut
„ cymbalum tinniens. Et si ha-
„ buero prophetiam, & noue-
„ rim mysteria omnia, & om-
„ nem scientiam; & si habue-
„ ro omnem fidem, ita ut mon-
„ tes transferam, charitatem au-
„ tem non habuero, nihil sum.
„ Et si distribuero in cibos pau-
perum.

perum omnes facultates meas, "
 & si tradidero corpus meum "
 ita vt ardeam, charitatem au- "
 tem non habuero, nihil mihi
 prodest. adeoque ab hoc Apo- ^{Colos. 3.}
 stolo charitas commendatur,
 vt perfectionis vinculum ap-
 pelletur.

Quod si adeo necessaria
 charitas est, vt hac vna dem-
 pta, cetera omnia ad salutem
 inutilia reddi affirmet Aposto-
 lus; quam longè à salute is
 aberit, qui fratrem suum non
 modò non amat, sed etiam
 odio habet & prosequitur? Si
 qui non amat, charitatem e-
 tiam Dei à se abigit: qui ode-
 rit fratrem, quonam loco apud
 Deum habebitur, quove no-
 mine censebitur? nimirum ho-

L. 2. micidæ.

micidæ nomen & crimen huiusmodi hominibus diuini verbi sententia adscribit: Omnis qui odit fratrem suum, homicida est. spiritu & affectu qui primum Deo iudicatur, homicida habetur qui fratrem suum non diligit. & scitis, ait, quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in semetipso manentem? & alibi: Qui odit fratrem suum, in tenebris ambulat. Quamobrem diuus Iacobus Christianos admonet, ne huiusmodi vitio, quod aliqua specie irrepere in animos atque penetrare solet, corrupti, pietatis nomen atque professionem eludant, sequemetiplos aut alios hoc modo fallant.

Quod

Quod si zelum amarum ^{Iacobi 3.}
 habetis, & contentiones sunt in
 cordibus vestris nolite gloriari
 aduersus veritatem [Christia-
 nos vos appellantes & esse ia-
 ctantes.] Non est enim ista
 sapientia desursum descendēs,
 sed terrena, animalis, diaboli-
 ca. Vbi enim zelus & con-
 tentio, ibi inconstantia & om-
 ne opus prauum. Quæ au-
 tem desursum est sapientia,
 primum quidem pudica est,
 deinde pacifica, modesta, sua-
 dibilis, bonis consentiens, ple-
 na misericordia & fructibus
 bonis, non iudicans, sine si-
 mulatione. Apertè verò at-
 que diffusè à præceptore ipso
 docemur, quàm graue odij vi-
 tium sit, quantumque ad fa-

Math.
18.

lutis viam persequendam impedimentorum afferat, non solum maleficiis proditum, sed etiam malis cogitationibus in animo conceptum. Ego dico
" vobis, quia omnis qui irasci-
" tur fratri suo, reus erit iudi-
" cio: Qui autem dixerit fratri
" suo Racha, reus erit concilio.
" Qui autem dixerit fatue [ira
" videlicet ac lædendi studio cō-
" motus,] reus erit gehennæ
" ignis. Quamobrem ipsa diui-
na magistri nostri sapientia, ut
ostenderet quantum expediat
huiusmodi vitio animique per-
turbatione penitus carere, di-
scipulis suis apertè vetat, eum,
qui huic charitatis præcepto
primùm non satisfecerit, quo-
cumque obsequij aut sacrificij
munere

munere existimare sibi Deum
 propitium fore. Si ergo of-
 fers munus tuum ante altare,
 & ibi recordatus fueris quod
 frater tuus habet aliquid ad-
 uersum te, relinque ibi munus
 tuum ante altare, & vade
 prius reconciliari fratri tuo, &
 tunc veniens offeres munus
 tuum. Idem etiam multis a-
 liis in locis & sermonibus ha-
 bitis confirmavit, dicens: Esto-
 te misericordes, sicut pater ve-
 ster cælestis misericors est. Di-
 mittite, & dimittimini: da-
 te, & dabitur vobis. Beati
 misericordes, quoniam ipsi
 misericordiam consequentur.
 Maximè enim commendatur
 charitas à magistro nostro, ea-
 demque non vulgaris aut fri-

Luc. 6.

gida, sed ardens, feruens, at-
que ad beneficentiam prom-
pta, qua similes Deo nos red-
di ipse iubet, qui solem suum
oriri facit super bonos & ma-
los, & pluit super iustos & in-
iustos. & cum idem præcep-
tor discipulos suos orare doce-
ret, in hoc charitatis, miseri-
cordiæ ac beneficentiæ argu-
mento explicando sermonem
amplius etiam quàm in aliis
dilatauit: utpote in genere in-
ter cetera pietatis argumenta
præcipuo & expedientissimo;
quod etiam ab Apostolo per-
fectionis vinculum appellatur:
quippe facile mandata & offi-
cia omnia quæcumque in le-
ge sunt præstantur & obser-
uantur ab iis, quos charitas ita
anima-

animarum, ut non tam sua quam
 quæ aliorum sunt quærant; si-
 cut scriptum est: Charitas pa-
 tiens est, benigna est, chari-
 tas non æmulatur, non agit
 perperam, non inflatur, non
 est ambitiosa, non quærit quæ
 sua sunt, non irritatur, non
 cogitat malum, non gaudet
 super iniquitate; congaudet
 autem veritati: omnia suffert,
 omnia credit, omnia sperat,
 omnia sustinet. Qui odit fra-
 trem suum, in tenebris est,
 & in tenebris ambulat, & ne-
 scit quò eat, quia tenebræ ob-
 cæcauerunt oculos eius.

1. Cor. 13

1. Ioan. 2.

Hæc igitur omnium quæ
 Christi discipulum cognosce-
 re, tenere, meditari atque ex-
 ercere oportet, summa ratio

Distat
 omnib.
 cōmunis
 summa.

L s est

est tribus his capitibus breuif-
simè contenta , quæ timore
Domini , pœnitentia & cha-
ritatis obseruantia definiuntur.
Charitas autem non solùm er-
ga Deum , quem maximè &
super omnia amare oportet ,
sed erga homines exercenda
1. Ioan. ; spectatur. In hoc cognouimus
» charitatem Dei , quoniam il-
» le animam suam pro nobis po-
» suit , & nos debemus pro fra-
» tribus animas ponere. Qui
» habuerit substantiam mundi ,
» & viderit fratrem suum ne-
» cesse habere , & clauferit vi-
» scera sua ab eo ; quomodo
» charitas Dei manet in eo ? Fi-
» lioli mei , non diligamus ver-
» bo neque lingua , sed opere
» & veritate : in hoc cognosci-
mus.

mus quoniam ex veritate su-
 mus, & in conspectu eius sua-
 debimus corda nostra. Nos er-
 go diligamus Deum, quoniam
 Deus prior dilexit nos. Si quis
 dixerit quoniam diligo Deum
 & fratrem suum oderit, men-
 dax est. Qui enim non dili-
 git fratrem suum quem videt,
 Deum quem non videt, quo-
 modo potest diligere? Et hoc
 mandatum habemus à Deo,
 vt qui diligit Deum, diligat
 & fratrem suum. Hæc igitur
 tria capita quicumque rectè
 obseruauerit, Dei in se clemen-
 tiam, misericordiam, & beni-
 gnitatem experietur; cuius ex-
 cellentiam humana cogitatio
 assequi non potest, nedum lin-
 gua exponere vel describere
 poterit.

1 Ioan. 4.

poterit. Promptissima quippe
est diuina gratia, vt promissa
illa præstet, quæ in salutem
omnium credentium & ob-
temperantium pronuntiata sæ-
pissimeque confirmata sunt;

Iere. 18. sicut scriptum est: Repente lo-

„ quar aduersus gentem & ad-

„ uersus regnum, vt eradicem &

„ perdam & destruiam illud. Si

„ poenitentiam egerit gens illa

„ à malo suo quod locutus sum

„ aduersus eam,agam & ego

„ poenitentiam super malo quod

„ cogitavi vt facerem ei. Et si

Ezech.

18.

„ impius egerit poenitentiam ab

„ omnibus peccatis suis quæ o-

„ peratus est, & custodierit om-

„ nia præcepta mea, & fecerit

„ iudicium & iustitiam, vita vi-

„ uet, & non morietur: omnium

iniqui-

iniquitatum eius quas opera-
 tus est, non recordabor; in iu-
 stitia sua, quam operatus est,
 viuet. Numquid voluntatis
 meæ est mors impij, dicit Do-
 minus; & non vt conuertatur
 à viis suis, & viuat? Vitam ita-
 que & salutem à Deo omni-
 bus improbis etiam homini-
 bus, qui tamen à viis suis con-
 uersi fuerint, constare, pro-
 missam diuina responsa sæpi-
 simè confirmant; iis, inquam,
 quibus à via mala conuersis,
 & recta pœnitentia ductis, præ-
 cepta Dei omnia, & iudicium
 & iustitiam faciendi studium
 curaque fuerit; eiusmodi enim
 quicumque fuerint & animi
 & studij, non in otio suo, aut
 innuda & ieiuna fide tantum,
 quæ

quæ aliàs mortua dicitur; sed
in iustitia sua quam operati
fuerint, viuent; vitam enim
& salutem à Deo accipient sa-
lutis auctore, quam promif-
sam credentibus & obedien-
tibus ille præstabit, cuius mi-
sericordiâ variis per omnia sa-
cra scripta celebratur laudibus.

Psal. 144

Miserator & misericors Domi-
nus, patiens & multum mise-
ricors. Suavis Dominus vni-
uersis, & misericordia eius su-
per omnia opera eius, ideo-
que dissimulat peccata homi-
num propter poenitentiam.

Sap. 11.

Diligit enim omnia quæ sunt,
& nihil odit eorum quæ fecit;
neque enim odiosè aliquid
constituit aut fecit: quamob-
rem ipse vltro misericordiam
suam

suam omnibus offert, proponit & promittit: qui verò corde atque puro studio ad ipsum conuerti redireque voluerint, sicut scriptum est, *Viuo ego,* ^{Ezec. 33.} *dicit Dominus Deus, nolo* ^{cc} *mortem impij, sed vt conuertatur impius à via sua, & uiuat; Conuertimini à viis vestris pessimis, & quare moriemini domus Israël? benignissimus quippe est Deus, salutisq. nostræ amantissimus, qui cùm homines ad se atque adeò ad vitam petendam & quæredam integro corde omniq. studio conuerti optet, ipsorum poenitentiam patientissimè expectat. idque nobis sacra oracula testatur apertissimè. Propterea* ^{Isai. 30.} *expectat Dominus, vt misereatur* ^{cc} *tur*

3. Pet. 3.

tur vestri. & Apostolus Petrus:
„Patienter, inquit, agit Dominus
„propter vos, nolens aliquos per-
„ire, sed omnes ad poenitentiam
„reuerti. Gratissimam verò esse
Deo improborum hominum
conuerfionem & veram poeni-
tentiam, gratissimam inquam
& optatissimam ipsius filius no-
bis ostendit illa saluberrima cõ-
cione, quam tribus parabolis
propositis habuit de filij prodi-
gi restitutione, de oue atque
drachma perditis, quibus om-
nes homines exhortatus est, vt
patrem ipsum celestẽ omnem-
que cœlorum aulam huiusmodi
gaudio afficere diligentissimè
studerent, experirenturque in
se admirandam illam benigni-
tatem Dei, qui diues est in mi-
sericordia.

Rom. 10

fericordia in omnes qui vero at-
 que simplici animo inuocant il-
 lum: quibus ad se conuersis at-
 que viuasi de probatis, poeni-
 tentia vera ac obedientia exer-
 citatis, maxima dona imperti-
 tur, illumque largitur sanctifi-
 cationis spiritum cum cæteris
 donis & gratiis à se promissum,
 quem omnibus obedientibus
 illi datum esse Petrus affirmat, ^{Actor. 5.} "
 & Christus dandum esse polli-
 cebatur, dicens: Si diligitis me, ^{Ioan. 14.} "
 mandata mea seruate: & ego "
 rogabo patrem, & alium pa- "
 racletum dabit vobis, vt ma- "
 neat vobiscum in æternū; Spi- "
 ritum veritatis quem mundus "
 non potest accipere. mundum "
 autem Ioānes eos esse interpre- ^{1. Ioan. 2.} "
 tatur qui secundum concupi-
 scentiam oculorum, vel concu-
 M piscentiam

piscentiā carnis, vcl superbiam
vitæ viuunt; hoc est qui libidi-
nibus, cupiditatibus, deliciis,
aut ambitioni inseruiunt: Hi e-
nim spiritus illius virtutem in se
manentem & constantē mini-

Gen. 6. mē experiētur. Non enim per-

„manēbit spiritus meus in ho-

„mine, quia caro est (ait Deus) in

homine qui caro est; & non pu-

gnat, cōtēdit, studet, & omnino

fat agit vt carnis facta mortifi-

Rom. 8. cet, sicut Apostolus ait: Si enim

„secundū carnē vixeritis, morie-

„mini. Quòd si spiritu facta car-

„nis mortificaueritis; viuetis spi-

ritu Dei videlicet vobis donato

Isai. 66. & cōmunicato; s. s. e. Super quē

„requiescet Spiritus meus, nisi

„super humilem & contritum

„corde, & tementem sermones

„meos? Huiusmodi diuinorum

„dono.

donorum, quibus homines in
terra in viros alios mutantur, &
planè cœlestes fiunt, fugientes
eius quæ in mundo est cōcupi-
scentiæ corruptionem, & con-
uersationem suam in cælis ha-
bentes; huiusmodi, inquam, do-
norum exempla, quæ frequen-
tia olim fuere, rara admodū in
terris nunc spectantur: eo quòd
neq. eā diuinis promissis, quam
oportet, magnam & præstātem
adhibemus fidem, neq. diuinis
præceptis purè, sincerè atq. stu-
diosè paremus, neq. timore illo
Dei sanctissimo penitus imbuti
instructique sumus, sed duplici
corde atque improbis studiis
nobis ipsis & benignitati Dei
erga nos desumus: Dei, inquam,
qui corda atq. renes scrutatur
& inspicit, nosque huius mundi

Philip. 3

Psalm. 7.

M 2 inanibus

inanibus & impuris curis, car-
 nisq. deliciis, cupiditatibus, am-
 bitionique deditos vider, atque
 adulterarū more aduersum le-
 gitimos viros infido animo agē-
 tes; huiusmodi corda ab amore
 illo summo sibi maximè debito
 abalienata aut certè diuisa non
 amat aut probat. Magnā enim,
 feruentem, simplicem, atq. om-
 nino puram mentem esse eam
 oportet, quæ huius spōsi admi-
 rabile coniugium optat, cupit,
 & sibi ratum, confirmatumque
 postulat. quod quidem obser-
 uare & curare quantum expe-
 diat, per diuinā sapientiā aperte
 docemur: Fili mi, ne sis incre-
 dulus timori Domini, & ne ac-
 cesseris ad eum duplici corde.
 Væ duplici corde, & labiis sce-
 lestis, & manibus malè facien-
 tibus,

Eccli 1.
 & 2.

tibus, & peccatori ingredienti
 terram duabus viis. Certissimis
 etiam & apertissimis Dei ipsius
 verbis per prophetas pronūtia-
 tis monemur, vanis huius mūdi
 rebus, peccatis, turpitudinibus,
 & vitiis ex animo renūtiare,
 atque omni studio abalienari.

Laua à malitia cor tuum Hie- Hier. 4.

rusalem, vt salua fias: vsquequo
 morabuntur in te cogitationes

noxiae? Quicumq. huiusmodi
 instructus ornamentis Deum

quæsiuerit; propitium & sui a-
 mantem inueniet, & beneficē-
 tissimum experietur. Quæretis

me & inuenietis, cum quæsi-
 eritis me in toto corde vestro, &

inueniar à vobis, ait Dominus:
 cuius filius etiam dixit: Beati

mundo corde, quoniā ipsi Deū
 videbunt. Deū à mundis corde

M 3 vidē-

videndum ait Christus; viden-
 dum autem in ipsis habitantē,
 ex quibus ille templū sibi gratū
 Mai. 17. sanctum faciat, s. s. e. Hæc dicit
 „ Dominus excelsus & sublimis
 „ habitans æternitatem; & sanctū
 „ nomē eius; in excelsō & in san-
 „ cto habitans, & cum cōtrito &
 „ humili spiritu, vt viuificet spiri-
 „ tum humilium, & viuificet cor
 Psal. 146 contritorum. Qui sanat contri-
 „ tos corde, & alligat cōtritiones
 „ eorum. Commendatissima hæc
 in sacris libris, atque gratissima
 Deo cordis contritio, vnā cum
 cupiditate rerū humanarum, &
 huius sæculi ambitione atque
 gloria, quæ Deo ingratiſſima
 est, non habitat aut cōmoratur:
 neq. quispiam sibi persuadeat
 posse vtriq. parti satisfacere aut
 placere, Deo videlicet, atque
 mundi

mundi huius ambitioni, gloriæ,
 & consuetudini carnalis huius
 sapiētiae morem gerere. id quod
 diuus Iacobus apertissimè ob- ^{Iacobi 4}
 testatus denūtiat: Adulteri ne-
 scitis, quia amicitia huius mun-
 di inimica est Dei? Quicumq.
 ergo voluerit amicus esse sæculi
 huius, inimicus Dei cōstituitur.
 An putatis quòd inaniter dicat
 scriptura: Ad inuidiam cōcupi-
 scit spiritus qui habitat in vo-
 bis? Quamobrem diligētissimè
 & studiosissimè à D. Ioanne A-
 postolo monemur, ne vanis ar-
 gumentis, aut inani aliqua spe
 opinionēve delusi, mūdi huius
 amorem retineamus, sed repu-
 diemus omnino, si Deo, quem
 amare debemus, in nostram sa-
 lutem velimus probari. Nolite ^{1. Ioan. 2}
 diligere mundum, neq. ea quæ

„ in mundo sunt. Si quis diligit
„ mundū, nō est charitas patris in
„ eo. Quoniam omne quod est
„ in mundo, concupiscētia carnis
„ est, & concupiscētia oculorum,
„ & superbia vitæ; quæ non est ex
„ patre, sed ex mundo est. Et mū-
„ dus trāsīt & cōcupiscentia eius.
„ qui autē facit voluntatem Dei,
manet in æternū. Quibus om-
nibus diuinis sentētiis discimus
& intelligimus, eos, qui summo
studio à morum vitæ atque car-
nis corruptela & turpitudine
non discesserint, atq. omni cu-
ra & contentione, quæ fugiēda
sunt, non fugerint, vnà cum a-
ctis, operibus & oblationibus
suis, Deo purissimo & simplicis-
simo ingratos atq. adeò inimi-
cos esse, asserente etiam hoc di-
uina sapientia, atque ideò mo-
nente,

nente, ne bonorum operū fru-
ctū nostro vitio & culpa amit-
tamus. Impiorum quippe victi-
mæ abominabiles Domino; &
immolantis ex iniquo oblatio,
est maculata, & non sunt bene-
placitæ sublationes iniusto-
rum. Dominus solus sustinenti-
bus se in via veritatis & iustitiæ.
Dona iniquorū non probat al-
tissimus, nec respicit in oblatio-
nes iniquorum, nec in multitu-
dine sacrificiorū ipsorum pro-
pitiabitur peccatis: cuius rei
obtestationem manifestā apud
prophetam legimus, aduersus
eos factam qui peruersis actio-
nibus & factis publicis & priua-
tis sacrificia à se frequētata cō-
taminabant, Deoq. ipsi veluti
inuisa reddebant. Ne offeratis
vltra sacrificium frustra; incen-

Prouer.

15.

Eccli. 34.

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

Mal. 1.

„ sum abominatio est mihi, neo-
„ meniam & sabbatum, & festi-
„ uitates alias non feram: iniqui
„ sunt coetus vestri. calendas ve-
„ stras, & solennitates vestras odi-
„ uit anima mea; facta sunt mihi
„ molesta: laboravi sustinens, &
„ cum extēderitis manus vestras,
„ auertam oculos meos à vobis;
„ & cum multiplicaueritis ora-
„ tionem, nō exaudiam: manus e-
„ nim vestre sanguine plene sunt.
„ Lauamini, mundi estote, aufer-
„ te malum cogitationum vestra-
„ rū ab oculis meis; quiescite per-
„ uersè agere, discite bene facere,
„ quærite iudiciū, subuenite op-
„ presso, iudicate pupillo, defen-
„ dite viduā; & venite & arguite
„ me, dicit Dominus. Si fuerint
„ peccata vestra vt coccinū, quasi
„ nix dealbabuntur; & si fuerint
„ rubra

rubra sicut vermiculus, velut
 lana alba erunt. Si volueritis,
 & audieritis me, bona terræ
 comedetis. Quod si nolueri-
 tis, & me ad iracundiam pro-
 uocaueritis, gladius deuorabit
 vos, quia os Domini loquu-
 tum est. Hæc Dei obtestatio
 est promissis & minis constans
 vtrisque certissimis aduersus
 eos vel qui obtemperarint, vel
 qui obtemperare noluerint:
 quamobrem ab eodem hu-
 ius obtestationis auctore spiri-
 tu inuitamur & excitamur ad
 salubrem illam alteram par-
 tem promissorum & miseri-
 cordiæ certis & iam sæpius re-
 petitis rationibus petendam &
 quærendam. Derelinquat im-
 pius viam suam, & vir iniquus
 cogitationes suas, & reuertatur
 tur

[Isai. 55.]

”tur ad Dominum, & misere-
”bitur eius; & ad Deum no-
”strum, quoniam multus est ad
”ignoscendum. Igitur cum mul-
tis & variis, iisdemque manife-
stissimis vtriusque testamenti
sententiis, responsis ac testimo-
niis ostensum nobis fuerit, tria
hæc capita, videlicet Timo-
rem Domini, Pœnitentiam,
& Charitatem fraternam, pia-
rum omnium actionum se-
cundum fidem instar purissi-
morum quorundam fontium
Deo esse gratissima, & quæ ex
diuina benignitate plurimum
conferant, non tantum ad
declinandam atque euitandam
Dei iram & indignationem, ve-
rum etiam ad inueniendâ gra-
tiam atque misericordiam: at-
que adeò quoque necessaria
ad

CHRISTIANVM. 189
ad salutem, vt sine his Deo
placere non possimus, nec ob-
tinere Dei promissa, ad immor-
talitatem nostram, atque cæle-
stem hereditatem nobis Iesu
Christi morte ac resurrectione
partam pertinentia. cumque
ex diuinæ liberalitatis pacto ac
foedere fidelibus cunctis con-
stet, harum trium rerum stu-
dio, atque diligenti puroque
cultu, illius obligationis & pro-
missionis, quam Deus ipse vl-
trò ac benignissimè in salutem
nostram proposuit, suam vni-
cuique partem contingere pos-
se; Christiano, ardentisq; cha-
ritatis studio atque animo per-
motus, officij mei esse duxi, nō
modò his quæ proutimus, sed
omnibus à diuino spiritu pro-
nuntiatis, & in factorum libro-
rum

rum thesauro repositis oraculis,
 sententiis, consiliis, præceptis,
 monitis & hortamentis condi-
 scipulos omnes meos monere,
 hortari & exhortari ad pieta-
 tis negotium studiosissimè in-
 eundum, diligentissimeque ef-
 ficiendum harum trium pro-
 batissimarum partium, Timor-
 is diuini, Poenitentiae, atque
 Charitatis assidua atque con-
 stanti exercitatione. Nemo
 enim mittens manum suam
 ad aratrum, & aspiciens re-
 tro, aptus est regno Dei; sed
 qui perseuerauerit vsque in
 finem, hic saluus erit. Hæc
 autem vt rectè sancteque a-
 gantur, carnales omnes affe-
 ctiones, quæ aduersus animam
 militant, exuere expedierit;
 eas inquam quæ gratiæ aduer-
 santur

Luc. 9.

Matth.

10. & 24

fantur diuinæ, amorisq̃ue illius
 effectus retardant atque deti-
 nent, quo sic Deus dilexit ^{Ioan. 3.}
 mundum, vt filium suum vni-
 genitum daret, vt omnis qui
 credit in eum, non pereat,
 sed habeat vitam æternam. Si
 quis ergo emundauerit se ab ^{2. Tim. 2}
 istis, erit vas in honorem san-
 ctificatum & vtile Domino,
 ad omne opus bonum para-
 rum. Idemq̃ue diuinæ gra-
 tiæ beneficiis auctus, in hac
 etiam vita incipiet sentire &
 gustare, quàm suavis est Do-
 minus diligentibus & colen-
 tibus ipsum. ^{Psal. 33.} Igitur vt de-
 cantati à nobis Dictati in sum-
 mam redigatur oratio, breui
 testimonio Dei verbis confir-
 mato, Prophetarum oraculis
 exposito, Apostolorum sen-
 ten-

tentiis, omnibusque sacris scriptis comprobato asserimus; Tria hæc pietatis capita omnibus omnium ordinum & conditionum Christianis apprimè utilia, immò etiam necessaria ad salutem animarum obtinendam, regnumque celorum possidendum: atque hanc esse communem cunctis normam, regulam, & viam vivendi ex divini consilij sententiis, præceptis, & institutis; capita verò illa esse iam sæpius commemorata, Dei timorem, poenitentiam, & charitatem, siue dilectionem fraternam; quæ cuncti in univ ersum, qui Christianæ disciplinæ studium & nomen profite mur, non tantum cognoscere ac tenere, sed rectè exercere
atque

atque exequi debemus, præeun-
 te, & adiuuante diuina gratia,
 quam nemini purè postulanti ne-
 gari aut subduci iam ostēdimus;
 atque ipse præceptor noster aper-
 tē confirmauit: Ego autem dico ^{LUC. 11.}
 vobis; Petite, & dabitur vobis:
 quærite, & inuenietis: pulsate, &
 aperietur vobis: omnis enim qui
 petit, accipit; & qui quærit, inue-
 nit: & pulsanti aperietur. Quis
 autem ex vobis patrem petit pa-
 nem; nunquid lapidem dabit il-
 li? aut piscem, nunquid pro pisce
 serpentem dabit illi? aut si petie-
 rit ouum, nunquid porriget illi
 scorpionem? si ergo vos cum sitis
 mali, nostis bona data dare filiis
 vestris, quanto magis pater vester
 de cælo, dabit spiritum bonum
 petentibus se?

Illud etiam verè testamur, atq.
 N ex

Dictati
 vsus &
 exercita-
 tio.

ex sacrorum librorū lēctione obseruatum pronuntiamus, & exponimus omnem morum & actionum atque exemplorum corruptelam, peruersitatem, & malignitatem, quæ in omni hominū genere in terris deprehēditur, ex harum trium Christianæ disciplinæ partium defectu proficisci, quæ pietatis exercēdæ quædam veluti principia prima esse ostendebamus, nulli Christianorū ignota, qui rationis cōpos fuerit. omnibus enim Christianis vel ex illa diuina luce cūctis per Deum adhibita & adhærente, atque ex similitudine imaginēq; Dei in ipsis impressa, etiam indoctis, & legem scriptam ignorantibus tria hæc principia, timor videlicet Dei, poenitentia, & dilectionis fraternæ necessitas, manifesta sunt; quāquam,

quam, vti diximus, tot diuinę scri-
pturę oraculis & sententiis com-
probata & confirmata illis non
sint: quod fortassis ipsorum culpa
euenit, qui nihil minus curant aut
cogitant quàm ea seriò doceri quę
ad animorum suorum salutē fa-
ciunt & conferunt, atque cū hęc
negligenter vel perfunctoriē tra-
ctant, ea quę his opposita sunt,
diligenter & cognoscere & agere
atque exequi student. Sed quan-
quam omnino legem vel nō edo-
cti fuerint, vel edoceri neglexe-
rint, ipsi tamen sibi sunt lex, qui ^{Rom. 2.}
ostendunt opus legis scriptum in
cordibus suis, testimonium red-
dente illis conscientia ipsorum, et
inter se inuicem cogitationū ac-
cusantium, aut etiam defenden-
tium. Quòd si tria hęc Christia-
næ vitę instituendę capita & pro-

bè à singulis tenerentur & studiose colerentur; aliam profectò experiremur diuinę in nobis gratiæ efficiētiam, aliam sentiremus animorum iucunditatem, alia etiam fidei testimonia; aliæ probationes tum in priuatis tum in publicis rebus extarent & viferentur; neque tam multis, tamq̃; manifestis ac detestandis vitiorum atque criminum exemplis ciuitates, oppida, pagi, atque cætera Christianorum collegia plena viferentur, nec tam frequentibus & assiduis flagitiorum atque scelestorum monstris feruerent: quorum genus in primis est diuinarum legum violatio & contemptio: formæ verò contentiones cruentæ, inimicitia, odia, inuidia, simulationes, calumnia, doli, fraudes, iracundia & perpetua dissensiones,

nes, direptiones, furta, grassationes, extorsiones & pauperiorum defraudationes, iniuriarum præterea & violentiæ innumerabiles artes, lenocinia, adulteria, stupra, incestus, scortationes, ac nefandæ aliæ abominationes. nō abundarent ebrietatibus, deliciisque vitiis, & corruptissima luxurie tot in Christiano orbe loca; neq; tantū essent fastus, tot immodici & inutilis sumptus, tantus superbię furor, aliorumq; peccatorum infinitus numerus, & turpitudinū flagitiosa monstra. Quin potius his tribus, timoris, pœnitentiæ, atque charitatis capitibus propositis, omnis Christiani hominis actio rectè institueretur. singulorum cura esset primū timere & cauere, ne in Dei viuētis manus incideretur: deinde vt illius in sin-

gulos misericordia conciliaretur,
atque ita vnusquisque ea diligen-
ter prestare studeret quę in sacro-
sancto baptismi sacramento pol-
licitus est, foedere sancito coram
mortali quidem sacerdote, tamē
cum immortalī Deo iustissimo
iudice, exercituumque principe,
scelerum ultore constantissimo,
Psalm. 5. qui non Deus volens iniquitatem
est, neque habitabit iuxta illum
,, malignus, neque permanebūt in-
,, iusti ante oculos eius. Qui odit
,, omnes qui operātur iniquitatem,
,, perdet omnes qui loquuntur mē-
,, dadium, & virum sanguinum ac
,, dolosum abominatur; cuius pro-
missionis summa fuit, satanę om-
nibusq; satanę operibus, ac pom-
pis omnibus renuntiare, & vitam
ex eius cui se filium adscribi vo-
luit, legibus & voluntate institue-
re; at-

re; atque ita diuino timore imbutus, vitæ correctionis per poenitentiam studio inconfusus, & fraterna dilectione affectus vnusquisque non tantum ad priuatæ ac singularis, verum etiam ad communis pacis, fidei, iustitiæ, æquitatis, honestatis, misericordiæ ac modestiæ, denique ad publicæ etiã sanctitudinis structuram operas suas conferret; officiumque diligenter faceret, mercedem suam ab eo, quem impossibile est mentiri, recepturus.

DE SINGVLIS ORDINUM ac personarum partibus, & officiis ad dictatum examinandis.

IAM verò si pietatis atque religionis mundæ & immaculatæ^{PARS}_{V. IAC. II.} apud Deum patrem, tria hæc ab

N 4 omni-

omnibus obseruarentur capita,
multa passim huius exercitatio-
nis & pulcherriima spectarentur
exempla, quorū summa illa est,
visitare pupillos & viduas in tri-
bulatione eorum, & immaculatū
se præbere ab hoc sæculo; atq; ex
his actionum omniū veluti fon-
tibus, hoc est ex Dei timore, pœ-
nitentiæ studio, & charitatis cura
singulorum ordinum ac persona-
rum omnium officia facile ac re-
ctè constarent; totum Christianæ
reipub. corpus à planta pedis vsq;
ad caput rectius, quàm nūc vide-
mus, valeret, & per singula mem-
bra suis muneribus & commodi-
tatibus egregiè fungeretur, nihil-
que profecto laboris, nihil discor-
diæ inter varios hominum ordi-
nes, sed verè ac mutue commodi-
tatis plurimus vsus esset: nō enim
ordi-

ordinum aut ministeriorum aut
munerum varietas in Christiano
populo improbat, immò maxi-
mè commendatur & probatur,
utilitatisq; plurimum habere co-
gnosci tur, vbi ex Dei præceptis et
institutis instructa exercitaq; fue-
rit. Namque, vt Paulus admonet, ^{1 Cor. 12}
corpus nō est vnum membrum,
sed multa. Si dixerit pes, quoniam
non sum manus, non sum de cor-
pore; num ideo non est de corpo-
re? & si dixerit auris, quoniam nō
sum oculus, non sum de corpore;
num ideo non est de corpore? Si
totum corpus oculus, vbi audi-
tus? si totum auditus, vbi odora-
tus? Nunc autem posuit Deus
membra, vnumquodq; eorum in
corpore sicut voluit. & paulò post
subiungit: Vt non sit schisma in
corpore, sed id ipsum pro inuicem

N s. solli-

„sollicita sint membra. Et si quid
 „patitur vnum membrum, com-
 „patiuntur omnia membra. siue
 „gloriatur vnum membrum, con-
 „gaudent omnia membra. Vos au-
 „tem estis corpus Christi, & mem-
 „bra de membro. Hanc quidē rem
 vbi singula membra sibi persua-
 ferint, & timore Domini imbu-
 ta, poenitentiq̃ue studio incitata,
 atque dilectionis fraternæ ardore
 incensa, suas partes cognouerint;
 non dubium est, quin & sanctē &
 diligēter actura expleturaq̃; sint.

Pastorū
 & recto-
 rum of-
 ficiū.

Atque vt à primis Christianę rei-
 pub. ordinibus incipiamus, mani-
 festum est rectorum & governa-
 torum, atque eorum à quibus cē-
 teri ducuntur, officium esse, &
 Dei imprimis honorem, & Chri-
 stianorum eam quæ ad animos
 pertinet, salutem, quæq̃; ad cor-
 pora

pora etiam spectat honestā com-
 moditatem curare, suamq; mu-
 neris & sollicitudinis partē, quam
 vnusquisque suscepit, fideliter
 ac sedulò exercere: neque otio, se-
 gnitiei, aut delitiis aut voluptati-
 bus, luxuiq; vacare: sed nocte at-
 que die, quamuis esurientes ac si-
 tientes, quamuis damnis affectos
 grauibus sui ipsorū periculis sub-
 itis & aditis, etiam cum vitæ di-
 scrimine; tamen vti bonos, pro-
 batos & fideles ministros ac ser-
 uos decet: & sicut ille probus a-
 lienī gregis custos de pecoribus in
 custodiam susceptis à se curatum
 affirmabat. Viginti annis fui te- Gen. 37.
 cum, oues tuæ & caprę steriles nō
 fuerunt; arietes gregis tui non co-
 medi: nec captum à bestia ostēdi
 tibi: ego damnum omne redde-
 bam; quidquid furtim peribat, à
 me

„ me exigebas : die noctuque æstu
„ vrebam, & gelu; fugiebatque som-
nus ab oculis meis . & ille etiam
optimus pastor non leuiores aut
minus difficilia sibi subita officia
significabat. Pascebat seruus tuus
s Reg. 17 patris sui gregem, & veniebat leo
„ vel ursus, & tollebat arietem de
„ medio gregis, & persequere eos,
„ & percutiebam, eruebamque de
„ ore eorum; & illi consurgebant
„ aduersum me, & apprehēdebam
„ mentum eorum, & suffocabam,
„ interficiebamque eos. Huiusmo-
di curam, diligentiam, fidem &
sedulitatem pro susceptis ouibus
& capris mutis & brutis animan-
tibus, ne damnum domino dare-
tur, sancti illi pastores cum subie-
rint, quodnam officij genus exhi-
bere oportuerit eos qui populum
Domini Iacob pascunt, & Israël
heredi-

hereditatem Dei custodiunt? vt ^{psal. 77.} pascant eos in innocentia cordis
 sui, & in intellectibus manuum
 suarum deducant eos: quos non
 terreni aut mortalis, sed æterni &
 immortalis Domini greges esse
 sciunt, non corruptibilibus auro ^{1 Pet. 3.}
 & argento, sed pretioso sanguine
 quasi agni immaculati Christi &
 incontaminati redemptos. Oportet
 autem eos non in alienis, verum
 in ipsis Domini pratis ac pascuis
 deduci atq. pasci, quæadmodum
 & Christus ipse curauit, & pasto-
 ribus, quorum munere hi legiti-
 mè funguntur, curandū summo
 studio, non semel, sed iterum at-
 que tertiò commendauit, rogās:
 Simon Iohannis diligis me plus ^{Iohā. 21.}
 his? cui cum ille respondisset, etiā
 Domine, tu scis quia amo te: dicit
 ei, Pásce agnos meos. Dicit ei ite-
 rum:

rum: Simon Iohannis, diligis me?
aienti que etiam Domine, tu scis
quia amo te, dixit: Pasce agnos
meos. Dixit que ei tertio: Simon
Iohannis, amas me? cum que ille
tertio respondisset: Domine, tu
omnia scis, tu scis quia amo te: di-
cit ei, Pasce oves meas: tanto stu-
dio, tanto que affectu hanc curam
pastoribus commendauit Chri-
stus, quam antiqui illi à se reli-
giosissime suscepta, studiosissime
adhibitam, fidelissimeque exerci-
tam fuisse gloriantur, atque hoc
nomine sibi placent. In laboribus
plurimis, in carceribus abundan-
tius, in plagis supra modum, in
mortibus frequenter, à Iudæis
quinquies quadragenas vna mi-
nus accepi. Ter virgis cæsus sum,
semel lapidatus sum, ter naufra-
giū feci, nocte & die in profundū
maris

2 Cor. 1.

maris fui, in itineribus sæpe, peri-
 culis fluminũ, periculis latronum,
 periculis ex genere, periculis ex
 gētibus, periculis in ciuitate, peri-
 culis in solitudine, periculis in ma-
 ri, periculis in falsis fratribus, in
 labore & erũna, in vigilijs multis,
 in fame & siti, in ieiunijs multis,
 in frigore & nuditate: præter illa
 quę extrinsec⁹ sunt, instatia mea,
 & quotidiana sollicitudo omniũ
 Ecclesiarum. Quis infirmatur, &
 ego non infirmor? quis scandali-
 zatur, & ego nõ vror? Hęc omnia
 sibi commissarum animarum sa-
 lutis causa perlata, non solũ gra-
 tulabatur Apostolus, sed, vt iam
 significauimus, vehementer gau-
 debat his curis & laboribus sub-
 cundis Domino suo probari, quã-
 obrem subiunxit, Libenter igitur
 gloriabor in infirmitatibus meis,

vt

„ vt inhabitet in me virtus Christi.
„ propter quod placeo mihi in in-
firmitatibus, hoc est in contume-
liis, in necessitatibus, in persecu-
tionibus, in angustiis pro Christo.
Simili animo atq; pari studio ce-
teri etiam sancti Euangelij mini-
stri acti atque ducti ibant, gauden-
tes à conspectu concilij, quoniam
digni habiti sunt pro nomine Ie-
su contumeliam pati. Omni au-
tem die non cessabant in templo
& circa domos docētes & euāge-
lizātes Christū Iesum. Huiusmodi
studia atq; facta, huiusmodi exē-
pla semper Deus, à ministris suis,
atq; à pastoribus exigit, cū opus
fuerit, edēda. Quando autē opus
nō est? quodnam tēpus ministerij
strenuē exercendi occasione &
commoditate vacat? qua ratione,
quoue colore otiari aut oues ne-
gligere

gligere licet? Quòd si nulla sint
pericula, si omnia pacata, omnia
quieta maximè fuerint; nūquam
tamen ea quæ ad animarum salu-
tem pertinent, agendi aut occasio
aut commoditas deest, nunquam
deest facultas Domini gratiæ at-
que dilectionis conciliandæ ac fi-
bi augendæ caussa, atq. etiam hu-
iusmodi querelæ & reprehensio-
nis vitandæ. Væ pastoribus Israël
qui pascebant semetipsos; nōne
greges à pastoribus pascūtur? Lac
comedebatis, & lanis operieba-
mini, & quod crassum erat occi-
debatis; gregem autem meū non
pascebatis: quod infirmum fuit
non consolidastis, & quod ægrotū
non sanastis: quod confractum est
non alligastis; & quod abiectum
est, non reduxistis; & quod perie-
rat non quælistis: sed cū austeri-

Ezech. 34

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

O tate

„tate imperabatis eis; & cum po-
„tentia. Et dispersæ sunt oues meæ,
„eo quòd non esset pastor, & factæ
„sunt in deuorationem omnium
„bestiarum agri, & dispersæ sunt.
„Errauerunt greges mei in cunctis
„mōtibus, & in vniuerso colle ex-
„celso, & super omnem faciē terræ
„dispersi sunt greges mei; & non
„erat qui requireret, non erat in-
„quam qui requireret. Propterea
„pastores audite verbum Domini;
„vivo ego, dicit Dominus Deus,
„quia pro eo quòd facti sunt gre-
„ges mei in rapinam, & oues meæ
„in deuorationem omniū bestiarū
„agri, eo quòd non esset pastor; ne-
„que enim quæsierūt pastores mei
„gregem meum, sed pascebant pa-
„stores semetipsos, & greges meos
„non pascebāt: propterea pastores
„audite verbum Domini: hæc dicit
Domi-

Dominus Deus. Ecce ego ipse su-
 per pastores, requiram gregem
 meum de manu eorum. His que-
 relis & minis horrendis Domini
 Dei, similes illæ etiam reprehen-
 siones sunt à Christo pronuntiatæ
 aduersus desides, ambitiosos, aua-
 ros, atque negligentes populi gre-
 gisque sui ministros & pastores.
 Væ vobis legisperitis, quia onera-
 tis homines oneribus quæ porta-
 re non possunt; & ipsi vno digito
 vestro non tangitis sarcinas. Væ
 vobis Scribæ & Pharisei hypocri-
 tæ, quia similes estis sepulchris
 dealbatis, quæ à foris parent ho-
 minibus speciosa, intus verò ple-
 na sunt ossibus mortuorum &
 omni spurcitia. Huiusmodi Spiri-
 tus sancti reprehensiones & minas
 qui formidauerint pastores & mi-
 nistri, negotiis aliis quæ ipsorum

Luc. 11.

Mat. 23.

munus non spectant, vel etiā impediunt, relictis, omni diligentia ac sedulitate in eam curam incumbunt, quam sibi diuinitus mādātam commissamque cognouere: neque satis esse ducēt aliis ecclesiis suas gubernādas tradere, quibus mercēs diligenter, officium verò leuiter curetur, aut aliis, à quibus pueri nihil aliud quā preces memoriter ediscendas doceantur, aliud præterea vel agere vel intelligere per ætatem nondum valentes: Immo ipsimet nullis neque laboribus fatigati, neque periculis tægriti, neque difficultatibus consternati, Dei gregem inuisere, reuisere, recensere, agnoscere, ad veram & solidam pietatem instituere, omniū ætatum atque ordinum rationem curamque habere nunquam desinent.

finent. Græue quidem munus,
hoc est, & sudoris laborisque
plenum, verum domino ipsi gre-
gum, gratissimum, qui animam
suam posuit pro ouibus suis: &
auxilium iis qui rectè ministrare
studuerint, pollicitus, nunquam
subducet. Ecce ego, inquit, vo-
biscum sum vsque ad cōsumma-
tionem sæculi.

MAGNA verò religione, ma-
gnoque metu cauere oportet
vnumquemque, ac sibi prospi-
cere, ne ad huiusmodi præclara
ministeria, vel ambitione, vel
auaritia, vel largitionibus, am-
bitu, prensationibus, aut aliis
artibus adductus deprehendatur
à iusto illo iudice, quem neque
acta neque humana latent cogi-
tata, neque quisquam hoc sua
voluntate, opera, atque indu-

O 3. . . stria

stria petere aut postulare, neque
nisi legitimè electus adire, imò
neque etiam suscipere tutò pos-
sit, qui virtutibus atque artibus
iis instructus non fuerit; quas à
Spiritu sancto descriptas & ex-
pressas legere & cognoscere est.

Tit. i. Oportet enim episcopum sine
” crimine esse, sicut Dei dispensa-
” torem: non superbum, non ira-
” cundum, non vinolentum, non
” percussorem, non turpis lucri cu-
” pidum: sed hospitalem, beni-
” gnum, sobrium, iustum, sanctum,
” continentem, amplectentē eum
” qui secundum doctrinam est, fi-
” delem sermonem, vt potens sit
” exhortari in doctrina sana, & eos
” qui contradicunt arguere. Hu-
iusmodi virtutibus atque artibus
instructus pastor vbi contigerit,
optimè cum grege agetur, mi-
nus

nus profectō morborum, veterni-
 minus, putridique vlceris mul-
 to minus in singulis pecudibus
 visetur, non tantum erroris, fal-
 sitatis, deceptionis, superstitionis
 deprehendetur. Denique non
 insueta graues tentabunt pabu-
 la foetas, nec mala vicini peco-
 ris contagia lædent. Imò contrà
 potius quo tempore supremus
 Dominus gregem suum opti-
 mis pastoribus curatum visita-
 bit, & purum & mundum in-
 ueniet, ab omni falsa impiaque
 doctrina alienum, erroribus ca-
 rentem, vera disciplina solida-
 que institutione instructum, sa-
 num, pinguem, decoris & ho-
 nestatis plenum, vtpote veris &
 saluberrimis diuinæ doctrine pa-
 bulis enutritum: quæ res & ipsi
 imprimis Domino gratissima fue-

rit, & certissimum atque præstantissimum præmium pastori-
bus comparabitur: quale quan-
tumque suis in Evangelio coad-
iutoribus sperandum, Aposto-
lorum primus Petrus propone-
bat. Seniores ergo quæ in vobis
sunt obsecro consenior ego & te-
stis Christi passionum, qui & e-
ius, quæ in futuro reuelanda est,
gloriæ communicator: Pascite
qui in vobis est gregem Dei, pro-
uidentes, non coactè, sed sponta-
neè secundum Deum; neque tur-
pis lucri gratia, sed voluntariè; ne-
que dominantes in cleris, sed
formæ facti gregi ex animo; &
cùm apparuerit princeps pasto-
rum, percipietis immarcescibi-
lem gloriæ coronam.

Ministro-
rum eccle-
siasticorū
singulorū
officium.

IN publicis etiam atque pri-
uatis aliorum prælatorum & præ-
posito-

positorum atque antistitum, tam clericorum, quos sæculares vocant, quàm monachorum, & monialium, denique omnium huiusmodi ordinum moribus, illa tria, quæ iam exposita sunt, capita si diligenter obseruentur, magnam & apertissimam utilitatem allatura esse non dubitamus ad diuinam gratiam conciliandam, & ad eos qui apud huiusmodi ordines in Ecclesia Christiana militant: Vbi enim timor Domini, vbi pœnitentiæ studium, vbi fraternæ charitatis incensa virtus vigent, ibidem neque superbia, neque ambitio, neque odium, neque iniquitas, neque detractio, neque pompa & fastus, neque cætera vitia, quæ aduersus animam atque contra vitæ honestatem bellum gerere

O s. fo.

solent, locum habet: quin potius
honestas, modestia, æquitas, pax,
concordia, clementia, misericor-
dia & continentia, urbanitas, gra-
uitas, atque harum virtutum co-
mites ac sociæ omnes versantur,
quæ ex illis tribus capitibus tan-
quam ex fontibus promanant.
Inferiores à superioribus pater-
no studio atque affectu regun-
tur, curantur, & corriguntur.
Superiores ab inferioribus ac sub-
ditis tanquam Iesu redempto-
ris & communis magistri atque
præsidis & Domini ministri, &
vicarij, amantur & obseruantur.
Atque ab vtrisque illud memoria
recolitur, & exemplo ipso expli-
catur & exercetur. Reges gen-
tium dominantur eorum, & qui
potestatem exercent super eos,
benefici vocantur: vos autem non
sic;

fic; sed qui maior est in vobis, fiat
 sicut iunior: & qui præcessor est,
 sicut ministrator.

ATQVE in his omnibus quæ
 à nobis dicta sunt, quæque post-
 hac dicentur, non quid à singulis
 aut ab omnibus fiat notare, sed
 quid ab vnoquoq; fieri oporteat,
 admonere & exponere animus
 nobis est, vti iam in huius Dictati
 initio prædicebamus. Illud enim
 perpetuum nobis studium & cō-
 stans consilium est præter vllius
 mortalis offensionem quid à no-
 bis & à fratribus nostris com-
 munis omnium præceptor Chri-
 stus, communis omnium & su-
 premus pater cælestis exigat, cō-
 memorare.

IAM verò vt singulorum or-
 dinum officia, quæ significare in-
 cepimus, vltèrius exponēdo pro-
 mouea-

Regum,
 principū
 & magi-
 stratuū
 officia.

moueamus ; quantum tria illa
summa Dictati nostri capita , ti-
mor Domini , poenitentia , &
fraterna dilectio , regibus , princi-
pibus , & magistratibus ad res ge-
rendas prudentiæ & sapientiæ ,
dexteritatisque ; ad efficiendas ve-
rò & absoluendas , felicitatis , at-
que adeò ad suam ipsorù salutem
utilitatis afferat , ipsa eorum mu-
nia atque ministeria declarât. Si-
quidē huiusmodi ministri à Deo
instituti sunt ; non qui sibi ipsis
tantum consulant & indulgeant ,
sed qui populis Dei ea prospici-
ant & curent , atque omni studio
quærant quęcunque ad veram &
sanctā pietatis culturā , ad publi-
cam honestatē , ad pacē & tran-
quillitatē , ad innocentiam & mode-
stiam iuxta diuinę sapiētię præcepta
& instituta conferre posse intelli-
gantur.

gantur : Eos autem qui talia curare & agere studeant, verè principes sese præbere oportet: neque superbix, ambitionis, contentionis, odij, doli, fraudum, avaritiæq; seruos esse, nec præter verũ & honestum quicquam probare, aut quærere, aut admittere; neq. vllius fictionis, simulationis, aut calliditatis humanæ artes exemplæ sequi: neq; priuatarum offensionum, aut etiam suarum cupiditatũ explendarum causa auctores esse, direptionum, exspoliationũ, atque ruinæ urbium, ciuitatum & oppidorũ: neq; miseros Christianos nimis impositionibus & exactionibus vexare: sed publicæ æquitatis, innocentix, atque iustitiæ tanquam exemplaria cæteris hominibus sese ostendere; atq; continentix, modestix, pietatisq;
om-

omnis normam priuatis etiam
ipſorum moribus exhibere ; atq;
non minus quàm cæteros omnes
Christianos illi fœderi adſtrictos
ſeſe exiſtimare quod in ſacroſan-
cto baptiſmo ſubierint ; neceſſa-
riamq; illam abrenuntiationem
ſatanæ pompis & operibus factâ
diligenter ac ſanctè obſeruare.
Quæ ſi rectè obſeruentur, neque
uiſquam aliorum Chriſtianorū
regna, vrbes, oppida & iura inua-
det aut occupabit, neque iniuſtè
occupata retinebit. Atque hoc
pacto non ipſos tātū principes,
ſed cæteros omnes à principibus
gubernatos Chriſtianos mutua
charitas & admirabilis pax in of-
ficio contineret ; honeſtas eximia
decoraret ; grauitas & auctoritas
ornaret ; iuſtitia in populis vige-
ret; diuini honoris ſtudio omnia
fer-

feruerent, sanctorumque præceptorum atque institutorum exemplis complerentur: denique sanctissimum illud promissum communibus votis, consiliis, operibus & moribus præstaretur, quod ab omnibus, nullo excepto, Christianis in baptismo factum est. Nam si ipsa simplex & recta ratio regiae atque imperatoriae, principisq; auctoritatis diligenter spectetur, illud manifestum fiet: huiusmodi summas & amplissimas dignitates à Deo propter eam causam institutas, ut qui iis funguntur, sanctarum legum curatores, assertores & vindices, populorumque patres appellentur & sint, iuraque rectissime dent, atq; diuina iudicia aduersus nocētes, legumque transgressores exercent, manifestarios malefactores è medio tollant,

tollant, pauperiores & inopes ab opulentorum & potentiorum atque ditiorum iniusta oppressione, innocentes ab improborum audacia defendat, pupillos atque viduas tueantur: denique omnia totius reipublicæ membra, & prima & postrema, & summa & infima in magna pace atque concordia, in tranquillitate & securitate continere & conseruare studeant. Hæc, inquam, verissima causa est: quamobrem regū, principum, summorumque gubernatorum dignitas auctore Deo constat, ex qua consequitur pompæ & fastus, vel deliciarū vsum, libidinose dominationis facultatem, affectatæ ambitionis studia, & quæ hinc proficiscuntur sumptuosissima rerum & animarum atque capitum dispendia & pericula,

cula, nimiosque subditorum labores & sumptus, & Deo ipsi ingratiſſima, & populis eſſe grauiſſima.

N^o E Q V E verò regum aut principum munus eſſe dicimus tantum, ceteros homines in religione, pietate, honeſtate, atque Dei timore instituendos, continendos & conſeruandos curare, miniſtrosque ſeſe præbere voluntatis diuinæ, & Eccleſiaſticae diſciplinæ; ſed etiam proprium ipſorum, quatenus principes ſunt, officium eſt, diuinam legem cognoscere atque diligenter attendere, obſeruare & colere, Dominiq; timore illo ſancto in omni actione, atque adminiſtratione duci. Quemadmodum ſingulari illo præcepto ſancitum eſt: Poſtquam ſederit rex Deuteronomium legis huius in

Deut. 17

P

volu-

„ volumine, accipiens exemplar à
 „ sacerdotibus Leuiticæ tribus, &
 „ habebit secum, legetque illum
 „ omnibus diebus vitæ suæ, vt di-
 „ scat timere Dominum Deum
 „ suum, & custodire verba & sta-
 „ tuta eius quæ in lege præcepta
 „ sunt. Neque eleuetur cor eius in
 „ superbiam super fratres suos, ne-
 „ que declinet in partem dexteram
 „ vel sinistram, non habebit vxores
 „ plurimas quæ alliciant animum
 „ eius, neque argenti & auri immen-
 „ sa pondera; ne his rebus fîsus, in
 „ auaritiam & cupiditatem rapiat-
 „ tur, quam omnium malorum ra-
 „ dicem & idolorum seruitutem
 „ Apostolus esse ait. Non respiciet
 „ personam in iudicio, neque dona;
 „ xenia enim & dona excæcant o-
 „ culos iudicum; atq; in illam hor-
 „ rendam detestationis sententiam
 „ intru-

1 Tim. 6.

Eccl. 10.

intrudunt, quæ aduersus eos qui ^{Deu. 17.}
iudicium peruerterint, est pronũ-
ciata. Maledictus qui peruertit
iudiciũ. Cuius execrabilis exẽpli
illi iudices & magistratus dñati ^{1 Sam. 8}
sunt, de quibus scriptum est: De-
clinauerunt post auaritiam; acce-
perunt munera, & peruerterunt
iudicium.

Cum verò fieri omnino ne- <sup>Magi-
stratus
patres</sup>
queat, vt vnus tantum Principis
cura, studio & opera tot regiones,
vrbes & oppida gubernetur, quot
in Christiano regno esse contige-
rit; diuina prouidentia constitutũ
est, vt iudices, magistratus, aliique
rerum publicarum ministri assu-
mantur, quibus illius curæ partes
demandatæ, creditæ atque susce-
ptæ, sedulò ac diligenter agatur.
s. s. e. Iudices & magistros consti- ^{Deu. 16.}
tues in omnibus portis tuis quas

„ Dominus Deus tuus dederit tibi
 „ per singulas tribus tuas, vt iudi-
 „ cent populum iusto iudicio, nec
 „ in alteram partem declinet. Non
 „ accipies personam nec munera,
 „ quia munera excæcant oculos sa-
 „ pientum, & mutant verba iusto-
 „ rum: iuste quod iustum est perfe-
 „ queris. Et alio in loco: Prouide, in-
 „ quit spiritus sanctus, de omni ple-
 „ be viros sapientes, & timentes
 „ Deum, in quibus sit veritas, &
 „ qui oderint auaritiam, & consti-
 „ tue ex eis tribunos & centurio-
 „ nes, & quinquagenarios & deca-
 „ nos, qui iudicent populum omni
 „ tempore, &c. Cuiusmodi viros
 „ cum delegisset Iosaphat, sic ex-
 „ hortatus monebat, Videte quid
 „ faciatis: non enim hominis exer-
 „ cetis iudicium, sed Domini: &
 „ quodcunque iudicaueritis, in vos
 „ redun-

Exodi 18

1 Par. 19.

redundabit. Sit timor Domini
 vobiscum, & cū diligentia cuncta
 facite. Non est enim apud Do-
 minum Deum nostrum iniqui-
 tas, nec personarum acceptio, nec
 cupido munerum. Sic agetis in
 timore Domini fideliter & in cor-
 de perfecto. Atque hāc rationem
 ab iis qui Deo probati sunt prin-
 cipibus & magistratibus obser-
 uatam fuisse, sacræ nobis testan-
 tur historiæ.

Tanto verò sanctiores oportet
 esse Christianos principes & ma-
 gistratus, tātō maiore studio iuris
 atque æquitatis calere, quāto per-
 fectius testamentum quā illi an-
 tiqui sortiti sunt, tū propter ma-
 nifestam diuinorum præceptorū
 expositionem à Christo Aposto-
 lisque Christi editam, tum etiam
 propter abundantiorē gratiam

huius ætatis cultoribus promissam & paratam. Valde enim alienum ab horum officio est, diuinorum præceptorum obseruantiam atq; sanctitatem vel exemplo vel neglectione violare, atque eos qui diuinam legem perpetuò legere, euoluere, & meditari iubentur, neque ad dexteram neq; ad sinistram à iure ipso declinare permisos, in deliciarum, fastus, ambitionis, atque auaritiæ studiis & inuentionibus perpetuò versari, condereque velle aut obtrudere leges quæ ad ipsorum dominantium libidinem, amplitudinem, cupiditatem, & maiestatem, quam vocat, atque ad varias auctoritatis, præeminentiarum, reputationumque appellatas formas quotidie excogitatas magis, quàm ad verum Dei cultum populo-

pulorumque salutem, faciāt. Pre-
 terea illa vel maxima peruersitas
 atque Dei iudicio improbatissi-
 ma est, vt vel principes vel magi-
 stratus principe minores, ex mi-
 nisteriorum publicorum præmiis
 diuitias patrimoniaque amplissi-
 ma hæredibus relinquenda com-
 parare sibi velint: & non contēti
 honesta laborū mercede, hoc est
 victus modesti vsu, cupiditate a-
 gantur nunquam explēda opum
 atque pecuniæ, vel ex principum
 donis, vel ex publico ærario cor-
 rogandæ, atque in eam rem ani-
 mum, ingeniū, & nervos omnes
 intendere, vt domus atq; familiæ
 propriæ amplificentur, & nomina
 in terris perpetua relinquantur,
 longa hæredum posteritate stabi-
 liēda magis quàm virtutis, inno-
 centiæ, sanctitatis, & fortitudinis

monumentis & exemplis celebranda.

Samuel Ramatha, paruo oppido eodemque montano ortus, ab infantia in tēpli sacris ministeriis exercitatus, à parētibus suis vestimentum singulis annis ex patrimonij nimirū tenuitate habebat. Idem vir adultus & maturus reipublicam gerendam ex Dei consilio capeffit, & summum in bello imperium, & maximū reipublice omnis duodecim tribuū populis frequentissimæ, opibus florentissimæ, rerum copia refertissimæ clauum princeps, iudex, gubernatorq; totos ferè quadraginta annos tenuit, laboribus, curis, vigiliis atque perpetuis actionibus, ut si quispiam alius, maximè intentus; neque tamen toto hoc tempore aut patrimonium auxit, aut patriæ

patrię locum exiguum illustriori
 ciuitate, in sua saltē tribu, muta-
 uit; vel otio, aut delitiis, aut variis
 variorū locorum cōmoditatibus
 voluptatis causa vsus est: sed resti-
 tuta & recuperata bello omni Is-
 raēlitarum re, pace per omnē re-
 gionem composita, ad ius dicen-
 dum certis conuētib; per oportu-
 na tempora frequētatis, ne cui-
 quam vel ciuitati, vel familiæ, vel
 homini molestus aut grauis esset,
 domum ad suam tenuitatem re-
 dibat, vbi neq; à negotiis vacabat,
 neque diuini cultus promouendi
 vllam oportunitatem prætermi-
 tebat. S. S. E. Facta est itaq; manus 1 Reg. 7.
 Domini super Philisthæos cūctis
 diebus Samuelis; & redditæ sunt
 vrbes quas tulerāt Philisthiim ab
 Israēl, Israēli, ab Accaron vsque
 Geth, & terminos suos, liberauit-

P s que

que Israël de manu Philisthinorum, eratque pax inter Israël & Amorrhæum; iudicabat quoque Samuel Israël cunctis diebus vitæ suæ; & ibat per singulos annos circuiens Bethel, & Galgala, & Masphath; & iudicabat Israël in supradictis locis. Reuertebaturq; in Ramatha; ibi enim erat domus eius, & ibi iudicabat Israël, edificauit etiam ibi altare Domino. Huius exēpi breui descriptione manifestè nobis spiritus sanctus indicat quanta diligentia, sedulitate, innocentia, pietate, continentia & abstinentia vir ille & summum in bello imperiū & principem in pace magistratum peregerit. Qui cū postea abdicatus esset, regi que delecto partes suas cōcessisset, neque ditior, neq; locupletior, neque familiæ splendore

dore aut comoditate auctior euasit, sed ad eandē in qua natus fuerat conditionem rediit. Abiit autem Samuel in Ramatha, vbi reliquum vitæ tēpus transegit: neq; enim aut palatia, aut magnificas ædes, vel in Ramatha, vel in alio illustriori loco cōstruxerat, neque etiam magnificentissimū sepulchrum morituro sibi parauerat, quo vel apud Hierosolymos, vel apud aliā aliquā ex vrbibus bello receptis titulis exornato famā suā posteritati cōmendaret. Sed mortuus est Samuel, & congregatus est vniuersus Israël, & planxerūt cum, & sepelierūt eum in domo sua in Ramatha.

Nam qui ex magistratuū stipēdiis diuites opulentiq; fieri volūt, vel regium vel publicū ærarium exhaustiāt necesse est, atq; ea tolerant.

1 Reg. 25

lant

lant quæ in alios publicos vsus
 vtilius expenderentur, & hone-
 stiùs; publico autẽ erario exhausto
 populũ nouis & grauib; tributis
 vexari cõsequetur; atq; ita pauco-
 rum diuitiæ & opes cumulatae
 multorũ paupertatem & inopiã
 efficiunt. Quàm verò huiusmodi
 cupida studia Deũ offendat, aper-
 tẽ declarat propheta. Væ qui con-
 iungitis domũ ad domũ, & agrũ
 agro copulatis vsq; ad terminum
 loci. Nũquid habitabitis vos soli
 in medio terræ? In auribus meis,
 hæc dicit Dñs exercituũ, nisi do-
 mus multæ deserto fuerint, gran-
 des & pulchræ absq; habitatore.
 Quod si minus decet Christianũ
 magistratum ex ministerij sui au-
 ctioribus stipendiis diuitias sibi cu-
 mulare, nedũ execrandũ detesta-
 bileq; apud Deũ sit, ex personarũ
 acce-

acceptione, ex iniuria, rapina, frau-
 de, muneribus, direptionibus, ca-
 lumniis ac dolis rem, opes & di-
 gnitatē augere. Aurū, argētumq;
 multiplicare reges, principes &
 magistratus vetat Deus. Quippe
 auri argentiq; fames ad scelus at-
 que nefas quodcumq; quos inua-
 sit, animos impellit: populorū di-
 reptionibus, grauissimis vectigali-
 bus, atq; adeo inimicitiiis, bellis &
 pugnis inter ipsos principes & po-
 tentiores viros cōmittendis, sub-
 ditorū cladibus ac necibus, & ab-
 ominādis aliis sceleribus, quæ per
 milites patrantur; demū multarū
 animarū exitio causam affert, sic-
 ut ipse diuinus spiritus declarat:
 Vnde bella & lites in vobis? Nōne Iacob. 4.
 hinc, ex cōcupiscentiis vestris quæ
 militant in mēbris vestris? Cōcu-
 piscitis, & nō habetis: occiditis, &
 zelatis,

„ zelatis, & nō potestis adipisci: liti-
„ gatis & belligeratis, & nō habetis
„ propter quod nō postulatis: peti-
„ tis, & non accipitis, eo quod malè
„ petatis, vt in concupiscētis vestris
insumatis. Dumq; hoc modo in-
ter eos qui fidē profitētur & pieta-
tē colere se existimāt, res gerūtur:
Christiana respub. & pietas vera
atteritur, & imminuitur; barbara
& impia hostiū Christi imperia &
regna augētur & crescunt, hereses
& perditissimarū sectarū errores
indies magis pullulant & inuale-
scunt. Summū & illustre castita-
tis & continentiae exemplum in
suis Deus principibus statuit: Nō
habeat, inquiēs, vxores plurimas,
quæ alliciant animū eius. Hoc Is-
raēlitici illius populi antiquis re-
gibus non licuit: licebit ne ergo
Christianis principibus earū fœ-
mina-

minarum quas vitiauerint, violauerint, honore & fama priuauerint, atq; ad turpitudinē & vitiū pellexerint, earū etiā quas ad idē scelus vel animo & voto concipiendum turpi exemplo induxerint, nescire numerū? vetitum est diuino præcepto regibus ac principibus Deo probandis cor in superbia super fratres suos tollere. immane ergo nefas fuerit erga subditos Christianos inhumanitate, superbia, ambitione, fastu, arrogantia, insolentia, crudelitate ac tyrannide vti, perindeque ipsis abuti atq; seruis barbarissimis ere proprio ad voluptatum, libidinū, deliciarum, luxus & fastus cōmoditatem & facultatem cōemptis. vetat Deus quemquā principatū, summamq; rerū aut ambire, aut sibi arrogare, aut alia ratione querere;

re;

rere; neq; quemquam populi sui
Dominum esse vult, præter eos
quos vel gratia auctoritateq; sua
delectos, vel iusto hereditatis iure
declaratos esse cõstet. Quamob-
rem minimè licere affirmamus
cuiquã Christiano & Dei iudiciũ
metuenti, atq; discipulũ professo
homini, vel gratia & populari ca-
ptatione ac p̃sensatione, vel vi,
fraude, dolo, vel precio & mune-
ribus aut promissis aliorũ princi-
pum loca vel iura inuadere, oc-
cupare, aut occupata iniuste reti-
nere. Barbarũ enim & inhumana-
num, atque à Christiana doctrina
prorsus alienum hoc est, genti-
liumq; tyrannorum atq; peruer-
forum infideliũ instar habet, po-
tentissimisq; tormētis & grauissi-
mis obnoxiũ iudicium expectat.
Iam verò cùm regũ atq; prin-
cipum

cipum coadiutores ministros ex
 optimis & maximè idoneis, atq;
 ab auaritia ambitioneque procul
 remotis deligi Deus iubeat; per-
 uersi apud Christianos moris fue-
 rit, si ad Ecclesiastica & laica mi-
 nisteria obeunda ij constituantur
 qui vel ambitu vel largitionibus
 vel arrogantia & ostentationibus,
 vel aliis huiusmodi artibus ad
 munia obeunda sese ingesserint;
 atq; illud etiam longè pessimum
 iudicabitur, si gratia tantū princi-
 pum, præter omnē dignitatem &
 facultatē, aut aliorū ministeriorū
 mercedis nomine, aut prece aut
 precio aut fœminarū commen-
 datione aut alia rerū humanarū
 ratione, indigni aliàs vel minus
 idonei, vel etiam impuri, auari, &
 ambitiosi magistratum assequā-
 tur. Quòd si principes & magi-
 stratus

Q

stratus

stratus omnes quotquot in repub.
versantur, tribus illis Christiani
dictati capitibus instructi suis
muneribus atq; ministeriis præ-
standis diligētia ac sedulo officio
vacauerint; nullā profectò occa-
sionē iuris ac iudicij summa inte-
gritate exercendi prætermittent,
nullum petulantia, inobediētia,
licentia, proteſua, atq; turpitu-
dini improborū ac sceleratorum
hominū, in ciuitatibus, nullū in
pagis, nullum etiā in agris & soli-
tudinibus locū relinquet: ex quo
illud eueniet, vt Christianorū re-
gna, regiones, vrbes & oppida de-
litiis, voluptatibus, luxuriæ tur-
pissimis exēplis, fastu, violentia,
fraude, atque aliis sceleribus flagi-
tiisq; brutalibus, deniq; diuinarū
legum neglectione & contēptio-
ne minimē flagrent, neq; illarum
cui-

ciuitatum instar habeant quas ob
 iniustitiā in reprobū sensum da-
 tas esse Paulus; neq. apud Deū
 Sodomis & Gomorris deteriora
 iudicētur, neq; notam illam sub-
 eant, quā iis qui iudicia neglexe-
 rant, propheta apposuit. Omnes ^{Jerem. 7.}
 adulteri & cētus præuaricatorum
 à minimo vsq; ad maximum; om-
 nes auaritiā sequuntur, & à pro-
 pheta vsq; ad sacerdotē cuncti fa-
 ciunt mendaciū, & extenderunt
 linguā suam quasi arcū mendacij
 & non veritatis; cōfortati sunt in
 terra, quia de malo ad malum e-
 gressi sunt, & ore nō cognouerūt,
 dicit Dominus; vnusquisque se à
 proximo suo custodiat, & in om-
 ni fratre suo nō habeat fiduciam,
 quia omnis frater supplantās sup-
 plantabit, & omnis amicus frau-
 dulenter incedet, & vir fratrem
 suum

suum deridebit, & veritatem non
loquetur; docuerunt enim linguā
suam loqui mendaciū, vt iniquē
agerent, laborauerūt. Hæc omnia
eueniunt vbi timoris diuini, pie-
tatis veræ, ac sanctæ iustitiæ & iu-
diciij ratio à principibus & magi-
stratibus negligitur: ex quo malo
furta, latrocinia, homicidia, adul-
teria, scortationes, blasphemix:
periuria, vsuræ, discipline paterne
contemptio, & irreuerētia aduer-
sum superiores, diuinorū deniq;
præceptorū obliuio vel neglectio,
cæteraq; vitiorum ac flagitiorum
horrenda mōstra oriuntur & ex-
istūt; quorū exempla præter æter-
num exitium, in quod præcipites
homines rapiuntur, in causa sunt,
vt Christus, Christi q; purissima
ac sanctissima religio à barbaris
infidelibusq; nationibus, atque à
perfidis

perfidis Iudæis non solū contem-
ptui ac despectioni habeatur, sed
crebris probris & maledictis im-
petatur, videntibus nimirum ac
notantibus illis Christianorū ci-
uitates & resp. homicidis, fœne-
ratoribus, vsurariis, dolosis, insi-
diatoribus, calumniatoribus, la-
tronibus, furibus, fraudulētis, le-
nonibus, meretricibus, scortis, a-
dulteris, aliisq; nefandis flagitiis
plenas, odio, inuidia, suspicione,
offensioneq; refertas, pacis ac sin-
ceræ fidei vsu carētes: deniq; om-
ni iniuria & carnali licentia, om-
niq; fraudis & calliditatis com-
mento feruētes. Quæ omnia sce-
lera ac vitia illinc exulant, vbi de-
coris & honesti Christiani, vbi di-
uinorum præceptorū studium &
cura apud principes & magistra-
tus viget, vbi iniuriæ, facinora, vl-

Q 3 tiones,

tiones, contentiones non ad fortitudinē aut splendorē aut celebritatem familiarū vel personarū, sed ad summū ~~de~~ decus opprobriumq; referūtur; vbi plausibus magnis sola virtus excipitur: crudelitas verò & inītia, immodestia, inhumanitas, superbia & arrogantia explodūtur. Fieri autem non potest in iis locis quibus qui præsunt diligenter consulunt & prospiciūt; exemplūq; sui ipsorum præbēt inculparū, vt homicidæ, fures, latrones, blasphemī, adulteri publici, periuri, lenones, vsurarij, fraudulentī, auari, nocētes, venefici, diuinatores, incantatores, aliive quouis modo diuinarum legum contemptores transgressoresve maneant, & regnent; quin omnes iuxta diuinorum iudiciorum præsriptū, quo ad fieri potest,

potest, tollantur, vel eiiciatur, non modò ne suis maleficiis & sce-
 ribus alios lædant, sed ne rempu-
 blicam omnē atq; iuuetutem im-
 primis turpi consuetudine corrū-
 ptes in similia scelera impellāt,
 discipulosq; magistris ipsis dete-
 riores producant. Quoniā dociles
 imitandis turpibus ac prauis om-
 nes sumus, & vt diuinum oraculū
 ait; Sensus & cogitatio humani ^{Gen. 8.}
 cordis in malum prona sunt ab
 adolescentia sua.

Neq; verò vlla ratio patietur, si
 timor Domini, pœnitentia, &
 fraterna dilectio, ita vt oportet in
 principibus vigeant, vt, qui diui-
 narum legum & sanctionum au-
 ctoritate à Christiano prorsus im-
 perio expellendi essent, manife-
 starij malefactores, & rerum pub-
 licarum turbatores, atq; innocen-

Q 4 tium

tium simpliciumq; læsores & corruptores, vel in propriis regionibus & patriis vivere permittantur, vel ab aliis etiam principibus excipiantur, foueantur, ac defendantur; aut saluis conductis priuilegiisve muniantur. demum non alantur in perniciem eorum principum & magistratuum, vel à quibus aufugerint, vel à quibus recepti fuerint; atq; ita maior legum reuerentia, minor licentia, minor petulantia, rarior temeritas inter Christianos notaretur.

Neq; enim diuina iustitia diuisa est; neq; maleficus, aut impurus, aut perditus quispiam vsquam terrarum translatus Deo placet aut probatur; neq; bonis & piis principibus placere aut admitti ad consilia, acta aut facta quęcunque debet. Scriptum est enim: Quoniam

niam non Deus volens iniquitatē ^{psalm. 3}
 tu es; neq; habitabit iuxta te ma-
 lignus, neq; permanebunt iniusti
 ante oculos tuos. Odisti omnes
 qui operantur iniquitatē; perdes
 omnes qui loquuntur mendaciū.
 Virum sanguinum & dolosum a-
 bominabitur Dominus. Huiusmo-
 di verò Dei iudiciū & consilium
 eos principes sequi debere qui
 Domino ipsi omniumq; principi
 probari cupiunt & student, illa
 sacra optimi principis professio
 manifestè docet. Perambulabā in ^{psal. 100}
 innocentia cordis mei, in medio
 domus meæ. Nō proponebā ante
 oculos meos rem iniustā: faciētes
 preuaricationes odiui. Nō adhesit
 mihi cor prauū, declinantē à me,
 malignū non cognoscebam. De-
 trahentem secretò proximo suo,
 hūc persequabar. Superbo oculo,

Qs & in-

„& infatiabili corde, cum hoc non
„edebā. Oculi mei ad fideles terre,
„vt sedeant mecū: ambulans in via
„immaculata, hic mihi ministra-
„bat. Non habitabit in medio do-
„mus mee qui facit superbiam; qui
„loquitur iniqua, non direxit in cō-
„spectu oculorum meorū. In ma-
„tutino interficiebā omnes pecca-
„tores terræ, vt disperderē de ciui-
„tate Domini omnes operātes ini-
„quitatē. Vna quippe atq; simplex
„diuinæ iustitiæ auctoritas, eadēq;
„perpetua est: cuius vnā eandemq;
„a principibus omnibus Christia-
„nis rationē haberi oportuerit: ne-
„que vt diuisam existimari aut ex-
„erceri fas est, sed simplicem inte-
„gramq; obseruari, & ad cōmunis
„omnium imperatoris voluntatē,
„normam & præscriptionē referri:
„qui cum in populo suo perfugij
vrbes

vrbes siue aſyla conſtituiſſet, qui-
 bus ij qui non ex malitia aut in-
 ueterato vel confirmato odio de-
 liberatōue conſilio quemquā oc-
 cidiffent, euadere ultionē poſſent;
 de cēteris, qui certo animo & pro-
 poſito ſcelus ſuſcepiffent, ita ſta-
 tuit. Si quis autē odio habēs pro-
 ximum ſuū inſidiatus fuerit vitæ Deu. 19.
 eius, ſurgensq; percuſſerit illū, & “
 mortuus fuerit, fugeritq; ad vnā “
 de ſupradictis vrbibus, mittēt ſe- “
 niores ciuitatis illius, & arripient “
 eum de loco effugij, tradētque in “
 manu proximi, cuius ſanguis ef- “
 fuſus eſt, & morietur. Non miſe- “
 reberis eius, & auferes noxiū ſan- “
 guinem de Iſraēl, vt bene ſit tibi. “
 Idemq; iudicium eſſe exerceriq; “
 iubet aduerſus latrones, fraudu- Deu. 17.
 lentos, prēdones, raptōres, adulte- 19. 22.
 ros, cēterosq; maſtarios male- & 24.
 facto-

factores, & iustitię, veritatis atque honestatis violatores publicos, quos omnes sublato vult, vt auferatur malū de medio Israël; atq; in singulorum sententiis addit: & auferes malum de medio tui.

Eadem verò Christiana disciplina cū cæteros rerum publicarū ministros, iudices, aduocatos, notarios, scribas, procuratores, aliosque magistratuū & iudiciorū ad ministros religiosē subutos ad Dei timorē, ad poenitentiam, fraternamq; dilectionē instruxerit: ex fraude, dolo, captione, calūnia, malitiosa iuris interpretatione, & causarum protractione, discordiæ & litiū inuentione, superuacanea actorum adinuentione, falsa innocentum delatione, vel nocentum iniusta defensione quicquā agere, aut sibi parare non permittet.

Quippe

Quippe doctrina hæc omnē fa-
 ctum, luxum & superbiam, am-
 bitionemq; omnē, omnia deniq;
 vitia etiā ex rebus innocēter par-
 tis nutrita & fota damnat, nedū
 eadem seuerissimē condēnet, vbi
 ex Christianorum fratrum sudore
 & sanguine ali, nutriri amplifica-
 riq; deprehēderit, fraudibus, astu-
 tiis, & ingeniis callidioribus ac-
 quisita & cōparata, quęq; peruer-
 sitatē & iniquitatē illam superēt,
 de qua Deus grauissimē apud
 prophetā cōquestus & cōminatus
 ait. Inuenti sunt in populo meo Ierem. 5
 impij, insidiantes, quasi aucupes,
 laqueos ponentes & pedicas ad
 capiendos viros. Sicut decipula
 plena auibus, sic domus eorū ple-
 nā dolo: ideò magnificati sunt, &
 ditati, [nimirum ex alieno labore
 & malo] incrassati sunt & impin-
 guati;

„gnati; & præterierunt sermones
„meos pessimè. Causam viduæ nõ
„iudicauerunt, causam pupilli non
„direxerunt, & iudiciũ pauperum
„non iudicauerunt. Nũquid super
„his non visitabo, dicit Dominus,
„aut super gentẽ huiusmodi non
vltiscetur anima mea? His omni-
bus criminibus longè abesse oportet eos re-
um publicarũ ministros
qui salutis suæ prospicientes, piẽ
atq; iustè, innocenterq; viuere in-
stituerint; omni rursus consilio,
omniq; studio curare vt publicis
tum cum priuatis singulorum re-
bus quã iustissimè, modestissimè,
æquissimeque agatur; cauereq; ne
quid vel à potentioribus, vel à di-
tioribus, vel à callidioribus aduer-
sus tenues, inopes, atq; simplici-
res mali aut dani iniustè paretur,
cũ manifestũ sit hoc à Domino
dili-

diligētissimè & studiosissimè fuif-^{Isa. 2.}
 se illis commendatū. Querite iu-^{cc}
 dicio, subuenite oppresso, iudi-^{cc}
 cate pupillo, defendite viduam.

Iam verò ij qui diuitiis opibusq; <sup>Diuitum
officium.</sup>
 valēt aut valere studēt, si promissi
 à se in sacro baptismo suscepti,
 & iureiurādo apud Deū cōfirmati
 memores esse, sanctitatemq; cole-
 re suæ salutis causā cupierint, atq;
 trium repetitorū capitū summā
 tenentes exorcere & præstare vo-
 luerint, quanto aliter vel diuitiis
 opibusq; comparandis opēra da-
 turi vel insumendis & expendē-
 dis vsuri sint quā vulgus diuitū
 opulētorumq; solet; manifestum
 est ex præceptoris nostri disciplina
 tribus illis capitibus contenta. Si
 quidē timor Domini, poenitētiæ
 studium, fraterna Christianorum
 dilectio, neq; iniustū, neq; auarū,
 aut

aut insatiabilem diuiciarũ appetitum, neq; vanum & superuacaneũ, aut ambitiosum, aut priuatũ valde probat vsum: neq; eas commoditates cõmendat quas pecuniæ copia ad delitias & luxuriam affert: imò contra magis improbat; & iis qui salui esse cupiũt reiciendas esse affirmat, quibus honestatẽ, modestiam, tẽperantiam, innocentiam, continentia, misericordiam, benignitatẽ & liberalitatem, atq; cetera Christiane pietatis officia suadet, omniaq; his contraria vitia detestatur & dissuadet, fastũ, luxum, delitias, voluptates, iniurias, direptiones, oppressiones pauperũ, operarũ ini-
quas redẽptiones, mercedum dilationes, retẽtiones aut fraudationes, fenora, vsuras, monopolia, preciorum nimias taxationes, &
cætera

cætera omnia quę vel ipsi agenti
 turpia, vel fratribus Christianis
 damnosa, atq; etiam publicæ uti-
 litati incōmoda Deo iudice cen-
 sentur. Nā qui populi Christiani
 homines fratres suos esse existi-
 marit, atq; eiulæ patris cōmunis,
 Dei videlicet iustissimi, misericor-
 dissimi, & benignissimi filios ag-
 nouerit, & sua opē egere intelle-
 xerit, partim donādo, partim mu-
 tuando iuuēt oportet, nulla spe
 vel lucri vel fœnoris vel muneris
 ductus; sed ob eam rem Deo patri
 gratulatus, cuius beneficio hanc
 beneficentiæ erga fratres facul-
 tatem fuerit adeptus, quā certissi-
 mo, optimo, incomparabiliq; præ-
 mio ex diuina liberalitate pro-
 misso cariturā nō esse speret. s. s. e.
 Benefacite, & mutuū date, nihil Luci
 inde sperātes, & erit merces vestra

R multa,

„ multa, & eritis filij altissimi, quia
„ ipse benignus est super ingratos
„ & malos. Estote ergo misericor-
„ des, sicut & pater vester miseri-
„ cors est. Ad hanc autem benefa-
„ ciendi citra discipulis suis à Chri-
„ sto imposita, illud grauissimū pre-
„ ceptum pertinet: Si vnus de fra-
„ tribus tuis qui moratur intra por-
„ tas ciuitatis tue in terra quā Dñs
„ Deus tuus daturus est tibi, ad pau-
„ pertatē deuenierit, non obdurabis
„ cor tuū, nec contrahes manū, sed
„ aperies eam pauperi, & dabis mu-
„ tuum quo eū indigere perspex-
„ ris. Caue ne forte subrepat tibi
„ impia cogitatio, & dicas in corde
„ tuo: Appropinquat septimus an-
„ nus remissionis, & auertas oculos
„ tuos à fratre tuo, nolens ei quod
„ postulat mutuum cōmodare, ne
„ clamet cōtra te ad Dominum, &
„ fiat

fiat tibi in peccatū, sed dabis ei: ^{cc}
 nec ages quicquā callidē in eius ^{cc}
 necessitatibus subleuandis, vt be- ^{cc}
 nedicat tibi Dominus Deus tuus ^{cc}
 in omni tempore, & in cunctis ad ^{cc}
 quæ manū miseris. Non deerunt ^{cc}
 pauperes in terra habitationis tuę: ^{cc}
 iccirco ego precipio tibi vt aperiās ^{cc}
 manum fratri tuo egeno & pau- ^{cc}
 peri qui tecum versatur in terra. ^{cc}
 Hoc Dei præceptū tantis æquita-
 tis rationibus illustre, tantis pro-
 missis cōmendatum, tantis minis
 aduersus negligentes munitū sibi
 ante oculos proponere & cogitare
 studiosi discipuli Christi debēt, &
 iis rebus præstare quibus per fa-
 cultatē possint, atque illud rursus
 cauere quod in eos qui in Deum
 diuites non sunt, hoc est in sæculū
 huius diuites à spiritu sancto. est
 pronuntiātū. Agite nunc diuites, ^{Iacob. 2.}

R 2 . plo-

„ plorate vlulātes in mīseriis vestris
 „ quæ aduenient vobis. Diuitiæ ve-
 „ ſtræ putrefactæ ſunt, & veſtimēta
 „ veſtra à tīneis comēſta ſunt. Aurū
 „ & argentum veſtrū æruginauit; &
 „ ærugō eorum in testimoniū vobis
 „ erit, & māducābit carnes veſtras
 „ ſicut ignis: theſaurizaſtis vobis
 „ iram in nouiſſimis diebus. Ecce
 „ merces operariōrū qui meſſuerūt
 „ regiones veſtras; quæ fraudata eſt
 „ à vobis, clamat, & clamor eorū in
 „ aures Domini Sabaoth introiuit.
 „ Epulati eſtis ſuper terrā, & in lu-
 „ xuriis enutriſtis corda veſtra.
 Luc. 6. Huic ſententię illa horrēda Chri-
 „ ſti cōminatio accedit: Vē vobis di-
 „ uitibus, qui habetis cōſolationem
 „ veſtrā: vā vobis qui ſaturati eſtis,
 „ quia eſuriētis: vā vobis qui ridetis
 „ nūc, quia lugebitis & flebitis. An
 „ ne illud non etiā valde metuen-
 dum

dum horrendumque existimetur
 quod de diuitibus à magistro no-
 stro bis affirmatum; & asscuera-
 tione addita confirmatū est? Amē Mat. 19.
 dico vobis, quia diues difficilè in-
 trabit in regnum cælorū: & iterū
 dico vobis: facilius est camelū per
 foramē acus transire, quàm diui-
 tem intrare in regnum cælorum.
 Hæc difficultatem ex eo oriri spi-
 ritus sanctus docet, quòd diuitia-
 rum appetitio & cura homines
 fallat, atq; ab æquitatis & iustitiæ
 via per sæpe trāsuersos agat. Nam
 diues qui fieri vult, & citò vult
 fieri: sed quæ reuerentia legū? quis
 metus aut pudor est semper pro-
 perantis auari? at verò ipsa facul-
 tas, professio & copia, tam viros
 quàm fœminas à quieto, innocē-
 ti & modesto atque honesto vitæ
 usu ad luxum, vanitatē, pompam,

R 3 . . . ad

ad superbiam & cōtentionem, ad
aliasq; diuinorum præceptorum
violaciones, & ad simplicitatis
Christianæ despectionē transpor-
tat, & magna vitia laudabilibus
etiam nominibus decorare ac de-
fendere contēdit, tantū humanus
appetitus ad peccandum ipsa re-
rum terrenarum cōmoditate &
oportunitate abuti solet. id quod
vehementer cauendū Apostolus
Tim. admonēbat: Nam qui volunt di-
uites fieri, incidunt in tētationem
& in laqueū diaboli & desyderia
multa, inutilia & nociua, quę mer-
gunt homines in interitū & per-
ditionem. Radix enim omnium
malorum, est cupiditas: quā qui-
dam appetentes errauerūt à fide,
& inseruerunt se doloribus mul-
tis. Quamobrē, vt ab huiusmodi
fallaciis diuitiarum pij homines

ca-

caueant, spiritus sanctus per prophetam monet. Diuitię si affluat, ^{Psal. 61} nolite cor apponere. ₆₆

Neq; verò aut legniùs aut obscurius hæc sacra præceptoris nostri doctrina eos informat omnes qui ex mercatura aut artificio viuūt, & rē sibi comparare student. Hos enim Dñi timor & pœnitētię studium, atq; fraternā dilectio neminem hominem fallere docet: neque mercēs aut artificia adulterare aut aliàs immutare, imminuere, augere, aut minus diligēter quàm ratio naturaque rerum postulat, curare permittit, neq; precia auarè mutare & augere, neq; ponderum & mensurarum iura fraudare patitur. quippe huius generis dolosa flagitia omnia diuinę iustitię, simplicitatis & rectitudinis contēptu arguere, iudicem-

R 4

que

Mercatorum & artificum officia

que illum omnium commune &
 supremum vehementer offendere
 Prou. 11. sacra sapientia testatur. Statera
 dolosa abominatio est apud Deum,
 & pondus æquum voluntas eius:
 Prou. 20. & iterum. Pondus & pondus, men-
 sura & mensura, vtrumq; abomi-
 nabile est apud Deum: neq; mi-
 nus abominabilis est illa consue-
 tudo rerum æstimationibus ini-
 quis, periuris & compositis verbis
 fratres circumueniendi & fallendi,
 Amos 8. sicut scriptum est. Audite hæc, qui
 conteritis pauperem, & deficere
 facitis egenos terræ, dicentes: Quā-
 do transibit messis, & venūdabi-
 mus merces; & sabbathum, & ape-
 riemus frumentum, vt imminua-
 mus mensuram & augeamus siclum,
 & supponamus stateras dolosas,
 vt possideamus in argēto egenos
 & pauperes pro calciamentis, &
 quis-

quisquiliās frumenti vendamus? “
 Iuravit Dominus in superbia Ia- “
 cob si oblitus fuero vsq; ad finem. “
 omnia opera eorum. Nūquid su- “
 per isto non cōmouebitur terra, “
 & lugebit omnis habitator eius? “
 Huiusmodi Dei offensionem atq;
 minas quicunque timēbūt & ve-
 rebuntur discipuli Christi, quam-
 cunque exercuerint artē, summa
 diligentia, fidelitate & sedulitate
 expediēt, modestissimosq; sese &
 æquissimos tum in opere tum in
 operis mercede & merciū precio
 fratribus suis præbebūt, charitati
 magis & aliorum cōmodis quàm
 auaritiæ studentes, turpeq; lucrū
 omne cane & angue peius dete-
 stati, atq; suis artibus & partibus
 contenti, superbiā vitæ tāquam à
 sui muneris simplicitate alienissi-
 mam reiicient & contemnent.

R 5 . Iam

Iam verò vt à publicâ hominũ consuetudine & societate, ad priuatas & familiares necessitudines deducti, Christianorum domos subeamus, cuiusmodi singulorũ in familia partes esse oporteat animaduertendum est; & quemadmodum hæc à Christianis Deo teste & spectatore peragantur, est obseruandum.

Femina-
rum
officiũ.

Apud Christianas foeminas, quibus breuis hæc & communis disciplina constiterit, nulla superbia, arrogantiæ, iactantiæ, inuidiæ, fastus, detractiõis & maledictiæ, nulla delitiarũ, voluptatũ, impudicæ, libidinosæ, aut otiosæ, curiosæq; cõsuetudinis cura, nullum iræ, odij, discordiæ & maleuolentiæ exemplũ notabitur: imò cõtrà potius magnum honestatis, modestiæ, pacis, veritatis, charitatis, & sim-

& simplicitatis studiū : magnum
fidei & obedientiæ erga viros cō-
fortesq; suos testimoniū cōstabit.

Quippe omnia hæc virtutis veræ
ornamenta & certissima argumē-
ta, Dei timor, pœnitentiæ exerci-
tatio, & sancta illa ac fraterna di-
lectio in Christianis fœminis con-
stituunt & firmant : quibus certa
& sancta præcepta à spiritu diui-
no proposita sunt cū significatio-
ne apertissima consilij, volūtatis-
que Dei, & notissimæ illius indi-
gnationis aduersus eas quæ officiū
suum prætermiserint vel neglexe-
rint. Mulieres viris suis subditæ ^{Ephes. 5}
sint, sicut Domino : quoniam vir
caput est mulieris, sicut Christus
caput est Ecclesiæ : ipse saluator
corporis eius : sed sicut ecclesia
subiecta est Christo, ita & mulie-
res viris suis in omnibus. Huius-
modi

modi fœminas, quæ pietatem ex
animo sincerè colunt, cultus nō is
esse debet quē exquisita materiæ
& artis, atq; sumptuosa luxuries,
atque adeò inhonesta parumque
gravis forma spectabilem reddat,
sed quem virtus ipsa & paret &
ad Dei laudem, probitatisq; testi-
monium commendet, solamque
Dei & virorū propriorum gratiā
spectet. Is enim maximus, gratif-
simus, probatissimus, ac perpe-
tuis mundus muliebris erit, qui
animum ornet, amabilemq; Deo
atq; viro proprio, cæteris verò ve-
nerabilē fœminā præbeat: quippe
hunc piis fœminis diuinus spiri-
tus Christiana muliere dignū cō-
stituit & præscribit. Considerātes
in timore castam cōuersationem
vestram, quarum non sit extrinse-
cus capillatura aut circuncatio
auri,

auri, aut indumenti, vestimento-
 rum cultus: sed qui absconditus est
 cordis homo in incorruptibilita-
 te, quieti & modesti spiritus, qui
 est in conspectu Dei locuples. Sic
 enim aliquando & sanctæ mulie-
 res sperantes in Deo ornabant se
 subiectæ propriis viris. Has verò
 quanquam proprii officij ratione
 nec ignorare neq; negligere Deus
 vult: non tamen aut garrulas, aut
 disputatrices, aut sapientiam &
 scientiam sibi arrogantes, neque
 etiam auidas pluriū magistrorū,
 aut variæ doctrinæ appetentes
 probat, sed veræ pietatis, atq; can-
 didæ simplicitatis cognitione cō-
 tentas, exercitatione ipsa occupa-
 tas esse iubet. Mulieres in eccle-
 siis taceant, nō enim permittitur
 eis loqui, sed subditas esse, sicut &
 lex dicit. Si quid autem volunt
 discere-

disce-

discere, domi viros suos interro-
 gent: & iterum alio loco, Mulier
 in silentio discat cū omni subie-
 ctione: docere autem mulieri non
 permitto, neq; dominari in virū,
 sed esse in silentio. Adā enim pri-
 mus formatus est, deinde Eua: &
 Adam non est seductus, mulier
 autem seducta in præuaricatione
 fuit. Saluabitur autē per filiorum
 generationem, si permanserint in
 fide & dilectione & sanctificatio-
 ne cum sobrietate.

Coniugū
 officia.

Eadem etiā doctrinæ & disci-
 plinæ ratio tribus illis capitibus
 comprehensa, timoris Domini,
 poenitentiæ, atq; dilectionis frater-
 næ Christianos viros in officio at-
 que matrimonij casti fide conti-
 net, vbi rectē ac legitimē cognita
 susceptaq; fuerit, vxorū præterea
 suarum amantes, atque adeo tan-
 quam

quam sui ipsorum curatores & studiosos esse iubet: atque id potissimum in matrimonio excolendo negotium agendum suadet, ut uxoris æternæ salutis cōsulatur & prospiciatur tum monitis ad eā rem frequentandis, tum moribus propriis perpetuò uxori probandis, atq; si opus fuerit quibusuis discriminibus rerū damnis & vitæ etiā periculis ea causa subeūdis: cuius ad summam redactæ sententiæ illud à Spiritu sancto traditū præceptū est. Viri diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit ecclesiam, & se ipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret, mundas eam lauacro aquæ in verbo, ut exhiberet ipse sibi gloriosam ecclesiam, nō habentē maculā aut rugā, aut aliquid huiusmodi, sed ut sit sancta & immaculata. Ita & viri debent

Ephes. 5

„ debēt diligere vxores suas vt cor-
 „ pora sua. Qui suam vxorē diligit,
 „ se ipsum diligit. Nemo enim vn-
 „ quam carnē suā odio habet, sed
 „ nutrit & fouet eam, sicut & Chri-
 „ stus ecclesiā; quia membra sumus
 „ corporis eius, de carne eius, & de
 „ ossibus eius. Propter hoc relin-
 „ quet homo patrē & matrē suam;
 „ & adhærebit vxori suæ, & erunt
 „ duo in carne vna. Sacramentum
 „ hoc magnū est. Ego autem dico
 „ in Christo & ecclesia. Verūtamen
 „ & vos singuli vnusquisq; vxorem
 „ suam sicut seipsum diligit. Qui
 „ verò ita diligit vxorem suam, ab
 „ omni alieno amore impudicoque
 „ continet, atque ab adulteriis quæ
 „ impurissimè aliàs per viros cōiu-
 „ gio infidos excitari & committi
 „ solent, prorsus abstinet.

Dome-
 stica di-
 sciplina.

Ex iisdem verò timoris dñi,
 poeni-

poenitentiae & dilectionis fraternae fundamentis, quibusq; construuntur domus ac familiae Deo probatissimae sunt, filiorum etiam educatio existit. virtutum omnium ac pietatis verae institutis & exemplis domesticis constructa, quae filios ac seruos, familiamque omnem in Christiano officio exercet & continet, patres atque dominos timere ac reuereri sancte pureq; docet, atque auctoritatem patris familiae Dei legibus stabilita confirmat. Quamobrem utrorumq; videlicet tam patrum familiarum, quam filiorum & seruorum, cura studiumque fuerit, ut suas singuli partes, hi praecipiendo, hi obtemperando, atque alij alios iuuando diligenter expediant, omnesque in vniuersum communibus commodis ad pietatis cultum animo-

S rum-

rumque salutem consulant. Ita
enim familiae à Spiritu sancto suū
Eph. 6. officium cognoscere & curare iu-
bentur. Filij, obedite parentibus
vestris in Domino; hoc enim iu-
stum est. Honora patrem tuum
& matrem tuam, quod est man-
datum primum in promissione,
ut bene sit tibi, & sis longæuus su-
per terram. Et vos patres, nolite
ad iracundiam prouocare filios
vestros, sed educate illos in disci-
plina & correptione Domini. Ser-
ui, obedite dominis carnalibus cū
timore & tremore in simplicitate
cordis vestri sicut Christo, nō ad
oculum seruientes, quasi homini-
bus placentes, sed ut serui Chri-
sti, facientes voluntatem Dei ex
animo cum bona voluntate ser-
uientes sicut Domino & non ho-
minibus. Sciētes quoniam vnus-
quis-

quisque quodcunque fecerit bonum, hoc recipiet à Domino, siue seruus, siue liber. Et vos domini eadem facite illis, remittētes minas, sciētes quia & illorum & vester Dominus est in cælis, & personarum acceptio non est apud eum.

Neque verò Christianæ disciplinæ & veritatis est, vt filij, quos diuino timore imbutos pietatis cognitione & exercitatione institui nutririq; à parentibus oportet, peruersæ atque corruptæ doctrinæ elementis instituantur, atque lata via ad perditionem tendente ducantur nutriti ab infantia in pompa, fastu, luxu, mundanisq; delitiis, impudicis voluptatibus dediti, lusus, cantusq; & sonos edocti turpissimos: factionū, inimicitiarum & dissensionū pa-

ternarum studia iam inde à primis annis cognoscētes & promoventes: ex quibus rebus euenit, vt Christianorum liberi, qui religionis, honestatis, reuerentiæ atque pietatis in Deum & parētes sanctissima & omni orbi expositissima exempla esse deberent, ipsa inhonestas, impudicitia, irreuerētia, atque aduersus Deum & proprios parentes ipsa impietas esse deprehendantur. Serui etiam & familiares propter frequentissima publicæ ac priuatæ improbitatis in ciuitatibus & familiis exempla, propter eorum negligentiam qui vindicare vlcisci que legitimè deberent, infidelitatis, inobediētiæ, latrociniorum, furtorū, spoliationumque, & domesticorum opprobriorum vasa capacissima sint, adeò vt omnia ferè familiaria

ria

ria officia, aliàs pura ac legitima
 atque turbata corruptaque argu-
 antur. Huiusmodi verò proditiones
 ac peruersitates ibi nasci ma-
 nifestum est, vbi Christiani po-
 puli veram, simplicem, puram &
 seueram euangelij disciplinā non
 docentur: vel si docentur, propter
 corruptam & inueteratā peccan-
 di consuetudinem, vel omnino
 negligunt & contemnunt, vel si
 maximè laudant & probant; non
 tamen ita necessariam existimāt,
 vt cæteris omnibus quæ cum ipsa
 pugnant, rebus anteponāt, atque
 verbum Dei ab agricola rectè se-
 minatum, tanquam viæ vel petre
 vel senticosa & spinosa loca exci-
 piunt. Metui autem atque caueli
 maximè oportuerit ne in nos illa
 Domini querela pronunciata vi-
 deatur. Stupor & mirabilia facta *Ierem. 5.*
 S 3 sunt

„ sunt in terra; Prophete propheta-
„ bant mendacium, & sacerdotes
„ plaudebant manibus: & populus
„ meus dilexit talia, quid igitur fiet
„ in nouissimo eius?

Porro denique quicumque ex
peccatorum numero diuino ti-
more inductus, iram atque indi-
gnationem diuinam in se excita-
tam, atque grauissimum & seue-
rissimum mortis iudicium, quod
ipse sibi molitur, attentè cogita-
uerit, rursus verò gratiam, miseri-
cordiam, cælestemque benedi-
ctionem sibi, dum modò his tri-
bus ornamentis coli & nitere cu-
ra studiumque fuerit, paratam ac
promptam animo menteque ex-
pēderit, nisi idem plusquam im-
pius, nisi reprobo omnino sit sen-
su præditus; nihil dubiū est quin
toto corde deliberatoque cōsilio
à vitiis

à vitiis ad virtutem, à corruptione ad integritatem, ab infania ad sanitatem, denique à diaboli seruitute conuertatur ad clementissimum illum Dominum, qui seriam & studiosam peccatorum poenitentiam adeò probat, vi iuramento addito sibi hanc optari confirmet magna voluntate & cupiditate promissa sua præstandi & beneficia sua exhibendi iis qui sperant in misericordia eius & conuertuntur ad cor. Per me metipsum iuraui, inquit, nolo mortem morientis, sed magis vt conuertatur à via sua mala & viuat. Qui habet aures audiendi audiat, atque ad poenitentiam redeat, si clementiam ab altissimo obtinere cupit: qui sanat contritos corde, & alligat contritiones eorum: cuius gratia, voluntate at-

que munere Christianum dictatum hoc ad condiscipulorum instructionem exceptum conscribamus : cuius meditationem & exercitationem idoneam fore existimamus & oportunam ducimus, necessariamque credimus ad gratiam & salutem obtinendam ex benignitate Dei, cui sit honor & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Non fuit nobis cura hanc instructionem Christianam vel abundantiori orationis flumine amplificandi vel exquisito, ac vario verborum & ornamentorum genere excolendi, contentis communem salutis ac pietatis doctrinam neque longo nimis, neque etiam obscuro atque difficili sermone explicare, quam omnibus Christianorum ingeniis ad cognoscen-

gnosendum atque adeò ad tenendum habilem parare & exhibere exortauimus, cupientes magis res ipsas docere & exponere, quàm verba componere & expolire. Huius autem dictati summa si subducatur, illa fuerit: Maxima & altissima dona, eademq; spiritualia ac diuina, cunctis hominibus qui credere & accipere voluerint, esse promissa cum in hac vita, tum maxime in futura obtinenda, quorù arcana admirabilis queratio iam acta, tractata atque expedita fuerit Iesu Christi filij illius mortis atque resurrectionis virtute & efficientia: eadem verò omnibus parari in promptuq; esse quicumque ipsius timore sancto imbuti & acti, legi ac præceptis obtemperauerint immaculatis & sacris, atque in fraterna dilectione

S 5

exer-

exercēda studium operamq; debitam posuerint. Siquidem sui timorem, obedientiam, cultū, atque seruitutem Deus vult & postulat, atq; his conditionibus promissa sua edidit, quibus ex propria gratia & benignitate seipsum obligauit. Atq; hoc est quod vnumquemq; Christianum, siue summo siue infimo constitutum loco, siue doctum siue indoctum & scire & præstare oportet.

Cætera verò quæ quæri, cognosci, & sciri poterāt ad priuatas singulorum vel ordinum vel hominum rationes pertinentia, in quibus falli, labi & errari aliquando accidit, eum non omniū iudicare aut præstare intersit, cōsulto prætermisimus, illud singulos atque vniuersos hortati, vt his tribus capitibus diligenter consideratis at-

que obseruatis eum locū singuli
 tueantur, quem pro tēpore, etate,
 vel electione, vel iure fuerint for-
 titi, non declinantes ad dexteram
 vel sinistram harum trium ratio-
 num; quibus diligenter obtentis,
 reliqua etiam quæ opportuna fue-
 rint unicuique Deus secundum
 gradum ordinemque propriū co-
 gnoscenda curandaque suggeret.
 Quod si quid interim accidat aut
 extet quod decorum minusque
 quàm par erat probandum in aliis
 spectetur, ea non cuiusuis fuerit
 vel iudicare vel damnare vel mu-
 tare in aliorum muneribus & of-
 ficiis, sed eam curam legitimis
 ministris & magistratibus pro-
 priis relinquere atque vineæ Do-
 minum rogare vt operarios ido-
 neos in vineam suam mittat, &
 messem ipse suam foueat, prote-
 gat,

gat, & promoueat. Miserebitur enim dubio procul Deus hæreditati suæ, atque illius prosperitati & fœlicitati cōsulet, idque apprimè probabit, vt nemo propter alterius cuiuspiam aut errati aut peccati exemplum à publica societate & concordia Catholicęq; Ecclesiæ Romanæ communione & obedientia diſcedat; sed vnusquisque non quid alius agat, sed quid ipse agere præstareq; debet, diligenter attendat, summoque studio obseruet.

Antuerpiæ Nonis Octob. 1574.

Scripsit J. J. Paderb.

FINIS.

VOLUMEN hoc cui titulus est D I-
CTATVM CHRISTIANVM.
Benedictus Arias Montanus, doctif-
simis & accuratissimis in Catholica Ro-
mana Ecclesia censoribus examinan-
dum, & legitimè, sincere ac, seuerè
iudicandum committebat. Antuer-
piæ 15. Calend. Nouemb. 1574.

B. Arias Montanus.

LOVANIENSIVM
CENSORVM TESTI-
MONIVM.

Hunc libellum per nos admis-
sum Calendis Nouembribus,
1574. testamur.

Augustinus Hunæus.

Cornelius Reyneri Goudanus.

I. Molanus, censor librorum.

ANTVERPIENSIVM
CENSORVM IVDI-
CIYM.

Distatum hoc Christianum multas piis-
simas habet cōtemplationes & exer-
citia, quæ in commodum multorum
non sine magno fructu typis excu-
dentur.

*Sebastianus Baer Dophius in sig.
Cath. Ecclesie S. Mariae Antuer-
piensis P^{re}sbyter & Canonicus.*

Et nos eundem librum probamus,

*Franc. Sonnius Episcopus
Antuerpiensis.*

ANTVERPIÆ EXCVDE-
BAT CHRISTOPHORVS
PLANTINVS ARCHI-
TYPOGRAPHVS RE-
GVG, ANNO DOMINI
M. D. LXXV.

Th
2751